T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İTALYAN İŞGALİ'NDE ARNAVUTLUK 1939-1943

KEVİN DOKO

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SABRİ CAN SANNAV

EDİRNE 2020

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da başka bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

13/10/2020

Kevin DOKO

Tezin Adı: İtalyan İşgali'nde Arnavutluk 1939-1943

Hazırlayan: Kevin DOKO

ÖZET

İtalyan işgali altındaki Arnavutluk, II. Dünya Savaşı tarihinin en karanlık sayfalarından biridir. II. Dünya Savaşı tarihinde, Alman-Rus, İngiliz-Alman, Amerikan-Japon savaşları gibi Büyük Güçlerin mücadeleleri her zaman karşımıza çıkar. Ancak Arnavutluk gibi Balkanlar'da ilk işgal edilen ülke haline gelen küçük bir devletin tarihi yaygın olarak göz önüne gelmez. Bu tezi gerçekleştirebilmek için, birçok eser arasında Arnavutluk tarihinin karanlık dönemini de ele alan Arnavut tarihçileri tarafından kaleme alınmış kitaplarda yer alan bilgileri göz önünde bulundurduk. Çalışmamızada bu tarihçilerin yanı sıra II. Dünya Savaşı döneminde veya Arnavutluk tarihi hakkında uzmanlıklarının olduğunu bildiğimiz bazı yabancı tarihçilerin bilgileri de yer almaktadır.

Arnavutluk 1912'de bağımsız bir devlet haline geldikten sonra bağımsızlığın getirmiş olduğu siyasi zorluklar da beraberinde gelmiş oldu. ancak Ahmet Zogu'nun devlet yönetiminin başına geçmesiyle siyasi kriz sona erdiği sanılıyordu. Zogu'nun İtalya ile yaptığı anlaşmalar, İtalya'nın ülke genelindeki etkisinin derinleştirilmesine yol açtı. İtalya'nın sömürge planının daha net ve açık bir hal almasıyla birlikte, Zogu'nun İtalyan hükümeti ile anlaşmazlıkları ve Büyük Güçlerin sessizliği faşist İtalya tarafından Arnavutluk'un askeri işgalinin yolunu açtı.Arnavutluk'un işgal edildiği gün dışında herhangi bir çatışma olmadan işgal gerçekleştirilmiş oldu.

II. Dünya Savaşı'nın kaderi Müttefik Güçlerden yana dönmeye başladığında ve Arnavutluk'ta da çeşitli saldırılar yapıldığı sırada Mütteffik Güçler İtalyan güçlerini Arnavutluk topraklarından çıkarmaları için Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne yardımda bulundu.

Anahtar Sözcükler: Arnavutluk, İtalya, II. Dünya Savaşı, Ahmet Zogu.

Name of Project: Albanıa in The Italian Occupation 1939-1943

Prepared by: Kevin DOKO

ABSTRACT

Albania under Italian occupation, is one of the lesser known events of Second World War history. In the history of World War II the battles of the Great Powers such as theGerman-Russian war, the Anglo-German war and the American-Japanese war are always the main focus but the history of a small country, such as Albania, which became the first occupied country in the Balkans, has not been widely discussed. In order to realize this thesis books of the most-well known Albanian historians who in their many works have given great importance to this dark period of Albania's history were studied, also some foreign historians who are expertised in history of World War II or Albania's history were taken under consideration.

After Albania became an independent state in 1912, it brought with it the political challenges of independence, but it was thought that the political crisis came to an end with Ahmet Zogu and his government. Zogu's agreements with Italy led to anincrease of Italy's influence across the country. As Italy's colonial plan became clearer and clearer, Zogu's disagreements with the Italian government and the silence of Great Powers paved the way for the military occupation of Albania by fascist Italy, the occupation was carried out without any conflict except the day Albania was occupied.

When the fate of the Second World War began to turn to the Allied Powers and various attacks were carried out in Albania, the Allied Forces helped the National Liberation Movement in driving out Italian forces from Albanian territory.

Key Words: Albania, Italy, Second World War, Ahmet Zog

ÖNSÖZ

Türkiye'de yüksek lisans sürecinde geçirdiğim iki yıl boyunca gerek arkadaşlarım gerek hocalarım bana bu süreçte çok yardımcı oldular. Trakya üniversitesinde geçirdiğim bu zamanda kendimi bir yabancı öğrenci olarak değil de kendilerinden biri olarak gördükleri için çok şanslıydım.

Öncelikle bu süreçte bana yardımcı olan ve her zaman yanımda durarak yol gösteren danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Sabri Can Sannav'a teşekkürü bir borç bilirim. Karşılaştığım zorluklarda bana yılmadan usanmadan yardımcı oldu. Beni ailesinden biri olarak görüp sevgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemedi. Bu süreçte gerek kendisi gerek ailesi beni hiç yalnız bırakmadılar. Tezimde üstün bir başarı gösterebilmem için son derece titiz davrandı. Bana yüksek lisansımı başarıyla tamamlayabileceğimin özgüvenini her zaman hatırlatıp bu özgüveni aşıladığı için değerli şahsına sonsuz minnettarım.

Yüksek lisans yaptığım bu dönemlerde ne kadar ayrı kalsakta sevgili ailem manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyip her zaman yanımda oldular. Sevgili anneme, babama ve ağabeyime de bu süreçte beni yalnız bırakmayıp destekledikleri ve bana güvendikleri için teşekkür ederim.

Son olarak Türkiye'de geçirdiğim iki yıl boyunca arkadaşım Ana Allmeta'ya teşekkür etmek istiyorum. Atıldığımız bu macerada her zaman bana destek oldu, beni yalnız bırakmadı. Tüm zorluklara birlikte göğüs gerdik. Bu süreçte en büyük destekçilerimden biri olduğu için çok şanslıyım.

Ekim 2020/Edirne

Kevin DOKO

İÇİNDEKİLER

ÖZET……i

ABSTRACT……ii

ÖNSÖZ……...iii

İÇİNDEKİLER……...iv

KISALTMALAR……...vii

GİRİŞ……...1

BİRİNCİ BÖLÜM
XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA ARNAVUTLUK'UN DURUMU VE GELİŞMESİ

1.1.Arnavutluk'un Osmanlı İmparatorluğundan Ayrılma Süreci 3
1.1.1.Arnavutluk'un Bağımsızlığını İlan Etmesi..... 5
1.1.2.Prens Wilhelm Vidi'nin Arnavutluk'ta Atanması ve Rejimi (1914) 7
1.1.3.I. Dünya Savaşında Arnavutluk'un Durumu 10
1.2.Arnavutluk'ta Ahmet Zogu'nun İktidara Gelişi 12
1.2.1.Barış Konferansı'nda Arnavutluk'a karşı alınan kararlar (9 Aralık 1919) 12
1.2.2.Lushnja Kongresi Kurulması 13
1.2.3.Arnavutluk'ta Barış Konferansından Sonraki Siyasi Durum (1921-1924) 13
1.2.4.Ahmet Zogu Hükümetin Devrilmesi (10 Haziran 1924 – 24 Aralık 1924) 16
1.3. Ahmet Zogu'nun Cumhurbaşkanlığı Döneminde Arnavutluk..... 17
1.4. Ahmet Zogu Kral Olduğu Döneminde Arnavutluk..... 20

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA'DA II. DÜNYA SAVAŞI HAZIRLIKLARI VE ARNAVUTLUK

2.1.Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa'daki Siyasi Durum 25
2.2.Avrupa'da 1920-1939Yıllar Arasındaki Siyasi Değişmeleri 25
2.3.II. Dünya Savaş Öncesinde Kurulan İttifakları 27
2.4.İngiltere ve Fransa'nın Mihver Devletlere Karşı Yatıştırma Politikası 29
2.5. Almanya-Sovyet Rusya Saldırmazlık Paktı (1939) 30
2.6.Italya'nın Balkanlar'a Yayılma Hazırlıkları 31
2.7. Italya ve Arnavutluk Arasındaki Saldırma Öncesindeki İkili Görüşmeler 32
2.8. Arnavutluk'ta İtalyan Saldırganlığına Karşı Uluslararası Devletlerin Duruşu 34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İTALYAN İŞGALİNDE ARNAVUTLUK (1939-1943)

3.1. Arnavutluk Topraklarının İtalyanlar Tarafından İşgal Edilmesi (1939) 37
3.2. Arnavutluk'ta İtalyan Rejiminin Kurulması (1939) 41
3.2.1. İtalyan İşgali Sürecinde Arnavutluk'ta Sosyal ve Siyasi Durum 46
3.2.2. Ciano'nun Arnavutluk'ta İrredantist Politikası 48
3.2.3. Arnavut Topraklarında İtalyan-Yunan Savaşı(1940-1941) 49
3.2.4. İtalyan-Yunan Savaşı'ndan sonra Arnavut Topraklarının Birleşmesi 53
3.3. Arnavutluk Ulusal Kurtuluş Hareketinin (LNÇ) Oluşumu (1942) 55
3.3.1.Arnavutluk Komünist Partisi'nin Oluşumu ve Anti-faşist Direnişin Başlaması. 56
3.3.2. Ulusal Kurtuluş Hareketi Oluşumunun Toplantısı 58
3.3.3. Milliyetçi Anti-Komünist Hareketinin Oluşumu (Balli Kombëtar) 61
3.4. Arnavutluk'ta 1942-1943 Yılları Meydana Gelen Gelişmeler 63
3.4.1. Arnavut Direnişine Müttefik Devletlerin Desteği 63
3.4.2. Arnavutluk'taki Siyasi Sorunlar (1942-1943) 65

3.4.3. Ciano ve Jacomoni'nin Arnavut Politkası'ndan Ayrılması 66
3.4.4. Alberto Pariani'nin Siyaseti ve İtalyan Askeri Eylemleri 67
3.4.5. Britanyalı Ajanların Arnavutluk'a Gelişi 69
3.5. İtalyanların Arnavutluk'tan Çekilmesi(1943) 71
3.5.1. KPNÇ'nin ve BK'nin Mukje'deki Toplantısı (1943) 72
3.5.2. İtalya'nın Yenilmesi (1943) 75

SONUÇ..... 77

KAYNAKÇA..... 79

EKLER..... 86

ÖZGEÇMİŞ..... 98

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

BG: Büyük Güçler

BK: Balli Kombëtar

ID: İtilaf Devlet

KPNÇ: Këshilli Përgjithshëm Nacionalçlirimtar (Ulusal KurtuluşGenel Konseyi)

KSHSH: Komiteti për Shpëtimin e Shqipërisë (Arnavutluk Kurtarma Komitesi)

KQ: Komiteti Qëndror (Merkez Komite)

LNÇ: Lëvizja Nacional Çlirimtare (Ulusal Kurtuluş Hareketi)

MC: Milletler Cemiyeti

MTG: Müteffik Güçleri

MVG: Mihver Güçleri

PFSH: Partia Fashiste Shqiptare (Arnavut Faşist Partisi)

PKJ: Partia Komuniste Jugosllave (Yugoslav Komünist Partisi)

PKSH: Partia Komuniste Shqiptare (Arnavut Komünist Partisi)

s.: Sayfa

S.: Sayı

VA: Versay Antlaşması

vëll.: vëllimi (cilt)

GİRİŞ

Yüzyıllardır Balkanlar ve Avrupa tarihinde Arnavutluk'un adı geçmektedir. Birçok tarihçiye göre, Arnavutlar'ın Balkanlar'daki en yaşlı halkı olarak nitelendirilir. Arnavutlar, Balkan topraklarının çoğunda yaşamış olan İlirya kabilelerinin torunlarıdır. Yüzyıllar boyunca Arnavutlar birbirleriyle birleşmeyip küçük kabileler halinde yaşıyorlardı, çoğunlukla dağınık haldeydiler ve bundan dolayı gerçek bir devlet olmamışlardır[1].

Bunun sonucunda Roma İmparatorluğu, Bizans, komşu ülkeler olan Bulgaristan ve Sırbistan tarafından istilalarauğradı. Ancak yıllar boyunca çeşitli istilalara ve rejim değişikliklerine rağmen, Arnavutluk ulusal kimliğini asla kaybetmedi ve bu,1443-1468 yıllarında Arnavutlar'ınilk kez Arnavut kökenli bir lider önderliğinde katıldığı mücadelesinde fark edildi. Lider, Edirne'de erken yaşlardan itibaren eğitim görmüş ve Sultan muhafızlarının bir parçası olarak yaklaşık 20 yıl görev yapmış olan İskender Bey idi. Bu yıllarda Osmanlı İmparatorluğu Balkanlar'da doğru genişliyordu ve İskender Bey, İmparatorluğun güçleriyle yüzleşmek üzere bir Arnavut ordusu kurmak için ayrıldı. Sultanın askeri kuvvetlerinin gücü çok güçlüydü ve Arnavutların yaptığı direnişi 25 yıl sonra sona erdi[2].

Arnavutluk 1501 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun himayesi altına girdi. Diğer tüm Balkan ülkelerinde olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun yasaları Arnavutluk'ta da geçerliydi, ancak diğer ülkelerin aksine, Arnavut halkı Osmanlı rejimi sırasında büyük bir kültürel değişim geçirdi. Arnavutluk'ta nüfusun çoğunluğu Katolik ve Hristiyan iken Müslüman olmaya başladılar. Yıllar boyunca doğal olarak meydana gelmiş bu kültürel değişim, Arnavut nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olduğu günümüze kadar devam etti[3].

---

[1] Fahri Maden, *Arnavutluk'un Bağımsızlık Süreci (1877-1913),* Avrasya Etüdler, Sayı: 39 (2011/1), TİKA 2017, s. 157.
[2] Halil İnalcık, ‘‘İskender Bey’’, *İslam Ansiklopedisi*, DİA, XXII.Cilt, İstanbul 2000, s.561-563.
[3] Mustafa L.Bilge, ‘‘Arnavutluk’’, *İslam Ansiklopedisi* , DİA, III.Cilt, İstanbul 1991, s.383-390.

Osmanlı İmparatorluğu Arnavutlara yetenekli askerler olarak çok değer veriyordu, bu nedenle askere alınıp daha iyi bir eğitim fırsatı verildi. Arnavutlar, Osmanlı İmparatorluk tarafından kendilerine verilen tüm görevleri titizlikle yerine getiren sadık insanlar olarak biliniyorlardı[4]. Arnavutluk, Osmanlı İmparatorluğu'ndan sadece eğitim ve kültürde değil, mimaride de etkilendi. Osmanlı rejimi sırasında, tüm Arnavutluk'ta birçok okul, cami, köprü ve yol inşa edildi[5].

Osmanlı yönetimi sırasında Arnavutluk bir sancak olarak görülmektedir. Arnavutluk'un sancağı bir Osmanlı idarecisinden yönetilmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda büyük bir önem taşan Arnavutluk ona hizmet vermeye devam etti. Fakat 1900 yıllarında Arnavutluk'un halkı arasında otonom bir Arnavutluk fikrini geliştirmeye başladı. Ülkenin yönetiminde bazı değişiklikler talep edildi. Aynı zamanda Balkanlarda yer alan diğer ülkeleri Osmanlı İmparatorluğa karşı savaşa girmeye hazırlanıyordu[6]. Büyük sıkıntılar yaşamasına rağmen Arnavutluk Balkan savaşına katılmadı ve Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan son ülke oldu.

[4] Antonina Zhelyazkova, ‘‘Albanian Identities’’, *International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations (IMIR),* Sofia 2000, s. 20.
[5] Osman Özkül-Nazim Zullufi, ‘‘Relationship between Ottoman and Albanian Culture as an Intercultural Example of Interaction’’, *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM),* Volume 7 (11), Departman of Sociology, Faculty of Science and Literature, Sakarya University, Sakarya, Turkey 2019, s.568.
[6] Mustafa L.Bilge, *a.g.e.,* s.383-390.

I.BÖLÜM

XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA ARNAVUTLUK'UN DURUMU VE GELİŞMESİ

1.1. Arnavutluk'un Osmanlı İmparatorluğundan Ayrılma Süreci

Türkler ile yüzyıllar boyunca birlikte yaşayan Arnavut toplumunda 1789'da meydana gelen Fransız ihtilali ve ihtilal sonrasında Avrupa'da gelişen milliyetçilik akımının da etkileri ile Osmanlı İmparatorluğundan memnuniyetsizlik artmıştı. Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğunun yönetiminden memnun olmayan Arnavutların bir kısmı Balkanlarda 19. yüzyılda ortaya çıkan Jön Türk hareketi ile temaslarda bulunmuşlar ve iş birliğine gitmişlerdir. Jön Türkler kendilerini Genç Osmanlılar olarak da tanıtan Türk aydınlarıydı. İstanbul'da padişahın mutlak iradesine karşı 1907'de ‘‘Birlik ve İlerleme’’ adında gizli bir komite kurmuşlardı. Bu gizli hareketiki yıl kadar sürmüştür. 1908'de Osmanlı İmparatorluğunda Meşrutiyetle birlikte Liberal sayılabilecek bir anayasanın ilan edilmesi, Osmanlı İmparatorluğun hakim olduğu bütün bölgelerden seçilecek temsilcilerin din ve millet kökenine bakılmasızın bağımsız olarak katılımıyla bir parlamentonun oluşturulmuş olması Arnavut milletine devletten istekleri karşısınd aumut vermişti. 1908 yılında gerçekleştirilen Manastır Kongresinde Arnavutların Arnavutça okullar açılması önerisi Jön Türkler tarafından kabul edilmiştir ki bu durum Arnavutları kendi eğitimlerinin bağımsızlığı adına daha da ümitlendirmişti[7].

1909'da Arnavutlar, 2 ila 8 arasında süren Elbasan'da “Elbasan Kongresi”'ni gerçekleştirmişlerdir. Elbasan Kongresi Osmanlı topraklarındaki Arnavutlar için önemli kararların alındığı ulusal eğitim tarihinin en önemli kongrelerinden birisi olmuştur. Bu kongrede alınan önemli kararlardan ilki latin alfabesinde ders kitapları yayınlaması diğeri ise “Shkolla Normale” adında bir Arnavut lisesinin açılması kararıdır. Alınan bu karara göre açılması düşünülen söz konusu okuldaki öğretmenlerin tamamı Arnavut

[7] Kostë Çekrezi, *Shqipëria e Shkuara dhe e Tashmja*, Botimet Naimi, Tiranë 2012, s. 97-99.

asıllı olacağı gibi eğitim dili de Arnavutça olacaktı[8]. Ancak sonraki süreçte Jön Türkler Arnavutlar için Arnavutça eğitim verecek olan bu okul veya okulların açılması fikrinden çeşitli siyasi nedenlerle vazgeçmişlerdir. İstanbul'daki Osmanlı Mebusan Meclisi'nde çoğunluğu sağladıktan sonra vergileri artırmaya ve Arnavut milletinde başlayan bağmsızlık hareketini durdurmaya dönük tedbirler almaya başlamışlardır. İttihat ve Terakki yönetimi ile bağımsızlığı önceleyen Arnavutlar arasındaki ilişkiler parti yönetimince bu kararlar alındıktan sonra kötüye doğru gitmeye başlamış ve 1910 yılından itibaren de Arnavutluk'un bazı şehirlerinde iki yıl kadar sürecek olan isyan hareketleri başlamıştır[9].

Arnavutlar tarafından Osmanlı İmparatorluğuna karşı başlatılan bu gibi isyanları da bahane eden ve kendilerine örnek edinen diğer Balkan ülkeleri de kendi içlerinde ittifaklar kurmaya başlamışlardır. Öncelikle Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ arasında bir ittifak gerçekleşmiştir ki bu durum ileride Balkan Savaşlarına neden olacaktır. Balkanlarda Osmanlı İmparatorluğuna karşı kurulan bu ittifakın en önemli hedeflerinden birisi de Arnavutluk olmuştur. Sırbistan, Arnavutluk'un kuzeyinin büyük bir bölümünü ve Kosova'yı topraklarına katmayı hedeflemiştir. Yunanistan ise Güney Arnavutluk'u ele geçirmek istemiş ve Karadağ da İşkodra ve çevredeki illeri almaya amaçlamıştır. İttifakın Osmanlı İmparatorluğuna savaş ilan etme kararı sadece Osmanlı hakimiyetinden kurtulmalarını sağlamayacak; aynı zamanda Arnavutluk'u da kendi aralarında paylaştırmalarına neden olacaktı[10].

8 Ekim 1912 yılında Karadağ Osmanlı İmparatorluğuna savaş ilan etmiş ve Arnavutluk'un sınırlarına girmiştir ve çok geçmeden 17 Ekim 1912'de Bulgaristan ve Sırbistan da Osmanlı İmparatorluğuna savaş ilan etmişlerdir. Bir gün sonra Yunanistan da Balkan Savaşına katılmıştır. Arnavutluk Burrel'de şehir komutanı olan Ahmet Zogu

---

[8] Menduh Derguti-Ledia Dushku-Ferit Duka-Sonila Boci, *Historia e Shqiptarëve,* Botimet Shkollore Albas, Shtëpia Botuese DeaPrint, Tiranë 2011, s. 82.
[9] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi *Historia e Popullit Shqiptar,* Botimet Uegen, Tiranë 2008, s.46-48.
[10] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi, *a.g.e.,* s. 49.

komutasındaki askerleriyle Arnavutluk'un kuzey sınırlarını korumaya, Sırbistan ve Karadağ'ın askeri güçlerinin ilerlemesini durdurmaya çalışmıştır[11].

1.1.1. Arnavutluk'un Bağımsızlığını İlan Etmesi

Ahmet Zogu'ya Meclis-i Mebusan'da Arnavutluk'un bağımsızlık ilanını talep etmiş olan milletvekillerinin içinde de yer alan Arnavut asıllı milletvekili İsmail Kemali Bey'den bir mektup gönderilmiştir. Söz konusu bu mektubunda İsmail Kemali Bey *''Avlonya'ya Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmek için bir Kongre düzenlemek için geldim. Lütfen bu Kongreye zaman kaybetmeden siz de derhal katılınız''*[12] diye yazarak ileride Arnavutlar için son derece önemli mevkilere gelecek olan Ahmet Zogu'yu bu önemli kongreye davet etmiştir.

Bunun üzerine Zogu bu daveti kabul ederek zaman geçirmeksizin Avlonya'ya doğru hareket etmiş ve uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Avlona'ya ulaşmıştır. Bilindiği gibi bu Kongre'de Arnavutluk'un bağımsızlığı üzerine pek çok görüş ileri atılmıştır[13]. Kongre sonrasında, kongrenin yapıldığı binada 28 Kasım 1912 yılında Arnavutluk'un bayrağı balkondan göğe çekilmiş ve Arnavutluk hükümeti kurulmuştur. Bu hükümet kurulur kurulmaz bazı önemli kararlar alınmıştır ki bunların en önemlileri Arnavutça'nın resmi dil olarak ilan edilmesi ve Arnavutça okullarının açılması kararıdır[14].

Kısa bir zaman içerisinde Sırp güçleri Kosova'yı almaya başarmıştır, bir diğer taraftan Karadağ ordusu kuzey illeri işgal ederek İşkodra'yı kuşatmıştır. Yunanistan ise Arnavutluk'un güneyine doğru ilerlemeye başlamıştır. Aralık 1912'de Kosova, Kuzey, Doğu ve Orta Arnavutluk'u Sırp ve Karadağlı güçler tarafından fethedilmiştir. Güney'de ise Yunanistan'ın orduları yer kazanmaya devam etmişlerdir. Avlonya hükümeti çok

---

[11] Hysen Selmani, *Nga Notimet e Zogut I Mbretit tëShqiptarëve* , Shtëpia Botuese Kristalina-KH, Tiranë 2008, s.32-34.
[12] Hysen Selmani, *a.g.e.,* s.35.
Ismail Kemal 16 Ocak 1844'te Vlora'da doğdu. İsmail Kemali Arnavut bir diplomat, politikacı, devlet adamı ve modern Arnavutluk'un Kurucu temsilciliydi.Osmanlı imparatorluğuna en çok hizmet veren Arnavut kişiliklerinden biriydi.28 Kasım 1912 Vlora'da diğer arnavut temsilcileriyle Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etti.24 Ocak 1919 yılında vefat etti.(Arben Puto, *Shqipëria Politike 1912-1939* , Botimet Toena, Tiranë 2009, s.26) .
[13] Hysen Selmani, *a.g.e.,* s.36.
[14] KostëÇekrezi, *a.g.e.,* s. 109.

sınırlı bir bölgeye kadaruzanmıştır (Avlonya, Fier, Lushnje, Berat ve Gjirokastër bahsedilen şehirlerde hala Türk orduları bulunuyordu[15]. İsmail Kemal Arnavutluk'un Balkan savaşında tarafsız olduğunu belirtmiştir[16].

17 Aralık 1912'de Londra konferansı yapılmıştır. Altı Büyük Gücün (İngiltere, Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan, Fransa, Rusya) katıldığı konferansta Arnavutluk meselesi de tartışılmıştır bunun sonucunda Arnavutluk meselesi üç açıdan ele alınmıştır: Arnavutluk'un durumu, yeni devletin iç organizasyonu ve sınırların belirlemesi[17]. Londra Konferansı, nihai bir karara varmadan önce Arnavutluk konusunu diğer bazı toplantılarda görüşmeye devam etmiştir.

30 Mayıs 1913 yılında Türkiye'yle Balkan müttefikleri arasındaki anlaşma Arnavutluk için büyük önem taşıyordu. Türkiye, Arnavutluğu ve Balkanların batı kesimi bölgelerini müttefiklere bırakmıştı, Arnavutluk'un kaderi BG'nin eline kalmıştır. Bunun sonucunda Türkiye, Arnavutluk'taki egemenliğinden vazgeçmişti ve Balkan müttefiklerinin de duruşlarını değiştirmeye zorlanmıştır[18].

29 Temmuz 1913'teki Londra Konferansı, Arnavutluk'un bağımsızlığını tanıyan nihai kararını almıştır. Arnavutluk, altı BG'in uluslararası kolektif rejimi altına alınmıştır. Yerli politikada, devlet teşkilatının kararlar üzerinde çok az etkiye sahip olacaktır. Devletin başına yabancı bir Prens getirilecektir[19]. Yeni devletin sınırları, Arnavut topraklarının sadece yarısını kapsayan 28.000 km^2'lik bir alan ve 700 bin nüfusa sahip bir yer olacaktı. Kosova'nın Arnavutluk'tan ayrılması, Arnavut devletinin en büyük kaybı olmuştur[20]. Bir diğer kayıp ise, Yunanistan'a verilen Çamëria'ydı. Bu ilin nüfus çoğunluğu yine Arnavutları'ndan oluşturuyordu[21]. 1913'te belirlenen sınır, ülkenin ekonomik ve sosyal durumu çok ağırlaşmıştır. Arnavutluk, Osmanlı

[15] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Ferit Kola-Soila Lleshi, *a.g.e.,* s. 51.
[16] Kristo Frashëri, *Historia e Qytetërimit Shqiptar (Nga kohët e lashta deri në fund të Luftës së Dytë Botërore),* Akademia e Shkencave RSH, Tiranë 2008, s.234.
[17] Arben Puto, *Shqipëria Politike 1912-1939* , Botimet Toena, Tiranë 2009, s. 59.
[18] Arben Puto, *Pavarësia Shqiptare në Tryezat e Diplomacisë (1912-1914)*, Shtëpia Botuese WESO, Tiranë 2007, s. 120.
[19] Hasan Bello, *Marrëdheniet Shqiptaro- Turke 1912-1939*, Qendra e Studimeve Albanologjike Instituti i Historisë, Tiranë 2015, s. 44.
[20] Merenglen Verli, ‘‘Pasojat Demografike dhe Ekonomike te Copëtimit të Viseve Shqiptare në Vitin 1913’’, Akademia e Studimeve Albanologjike, Instituti i Historise, *Historia e Shqiptarëve Gjatë Shekullit XX, Vëll. I,* Botimet Albanologjike, Tiranë 2018, s. 223-225.
[21] Memduh Derguti-Ledia Dushku-Ferit Duka-Sonila Boci, *a.g.e.,* s. 86.

İmparatorluğu'ndan ayrıldıktan sonraki ilk yıllarda Avrupa'nın en geri kalmış ülkelerinden biriydi[22].

Arnavutluk buğday ve mısır ithal etmek zorunda kalmıştır. Arnavutluk'taki ekilebilir alan kıtlığı ve fakirlik Londra Konferansı kararlarının negatif sonuçlarından biridir. Konferansta verilen kararla Arnavutluk en verimli illerinden ayrılmıştır. Şehirler fakirlik ve sefalet içinde kalmış, endüstriyel olarak herhangi bir gelişme yoktur[23]. Arnavut topraklarında, şiddetedayalı dinin değiştirilmesi Sırplar ve Karadağlılar tarafından uygulanan vahşi bir yöntemdi. Sırp ve Karadağ şiddetinin baskısı altında din değiştirenler Arnavutların sayısı binleri geçmiştir[24]. Bu çaresizliğe son vermek adına BG, Arnavut devletinden sorumlu bir yabancı hükümdar koymaya karar vermiştir.

1.1.2.Prens Wilhelm Vidi'nin Arnavutluk'ta Atanması ve Rejimi (1914)

Kasım 1913 yılında birçok anlaşma sonucunda Wilhelm Wien'in (Prens Vidi) Arnavutluk Prensi olmasına karar verilmiştir[25]. Vidi Arnavutluk'un prensi olmak için çok uygundu. Protestan dinine mensup ve Alman olması, Vidi'nin Arnavutlar'ın prensi atanmasında en önemli sebeplerden biriydi. Arnavut nüfusunun iki ana dini Müslüman ve Hıristiyanlıktır. Böylece prensin atanmasına halktan bir muhalefet olmayacaktı[26]. Vidi, Alman Kaiser Wilhelm III'ün kuzeni'ydi ve Kaiser'in onun Arnavutluk Prensi konumunu kabul etmesini istemediğini biliyordu. Kaiser, *The Memoirs* adlı kitabında, Alman bir Prensin böyle bir yerde "aptal" gibi görünmesinin hoş olmadığını yazmıştır. Kaiser'e göre, Prens'in kendisi, BG'in kendisine verdiği rol konusunda hevesli değildi. Prens'in ülkenin ekonomik sıkıntısını bilmediğini ve bu nedenle kendisine verilen rolü kabul etmemesinin daha iyi olacağını belirtmiştir. Vidi, BG'in kararını kabul etmişfakat bir şart koymuştur, Arnavutluk'taki ekonomik durum çok zayıf olduğu için bir miktar bütçe istemiştir. Vidi, verilen bütçenin bir kısmını aldıktan sonra Arnavutluk'a gitmeye

[22] Merenglen Verli, *a.g.e.*,s. 231-233.
[23] Arben Puto, *Shqipëria Politike*…, s. 97-98.
[24] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola- Xhevahir Lleshi, *a.g.e.*,s. 55.
[25] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*), Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë Instituti i Historisë, Shtypshkronja 8 Nëntori, Tiranë 1984, s. 122.
[26] Beqir Meta, ''Fuqitë e Mëdha dhe Princi i Shqipërisë'', *Historia e Shqiptarëve Gjatë Shekullit XX, Vëll. I,* Botimet Albanologjike, Tiranë 2018, s. 280.

karar vermiştir[27]. Bu yüzden bağımsızlık ilanında lider rolü oynayan İsmail Kemali, Ocak 1914 yılında Avrupa'ya gönderilmek zorunda kalmıştır[28].

Vidi 7 Mart 1914'de Dıraç'a ulaşmıştır. 17 Mart'ta Prens'in hükümeti kurulmuştur. Yeni Prens'in hükümeti kısa zamanda çok zor sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Sınır belirlendikten sonra, gücünü Arnavutluk'ta geriye kalan tüm illere uzatmak zorunda kaldı. En büyük sorun, Yunanistan güney illerini kendi sınırlarına eklemeye yönelik niyetinden vazgeçmediği ve BG'in kararına uymayı reddettiği olmuştur. Yunan hükümeti, BG'e yeterince direnememesi üzerine ordusunu geri çekmiştir fakat binlerce sivil askerleri yinede bölgede bırakmıştır. Silahlı çetelere ayrılmıştır ve Arnavut nüfusunu teröre yönlendirmeye başlamışlardır[29]. Güney'deki olaylar, Arnavut nüfusu için ciddi bir trajediye dönüşmüştür. Kuzey Epirüs'ün 6000 askerinden oluşturulan çeteleri katliam yapmıştır[30]. Bu konuyla ilgili doğru veriler, Hollanda Jandarma Uluslararası Komisyonu ve Uluslararası Kızıl Haç tarafından hazırlanan bir rapor ile sağlanmaktadır. Vahşetin yaşandığı alanda 3500 km²'lik 192 köy yanmıştır ve 6831 kişi ölmüştür, 12296 kişi ise evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. 3220'si zor koşullarda altında ölmüştür[31].

17 Mayıs 1914'de Prens hükümeti Arnavutluk-Yunan ihtilafını çözmek için Korfu Protokolünü imzalamıştır. Protokole göre, Arnavutluk'un güneyindeki şehirler, Görice ve Gjirokastra Arnavut devletinin bir parçası olacaklar ve ayrı bir yönetime sahip olacaklardı. Korfu Protokolü Arnavutluk devletinin egemenliğini ihlal etmiştir ve bu büyük bir öfkeye neden olmuştur. Prens Vidi'nin hükümeti ülkeyi istikrara kavuşturamadığı ve etkili yönetim kuramadığını kanıtlamıştır. Hükümetin çoğu üyesi toprak sahipleri ve beylerdi. Bu durumda, insanların hoşnutsuzluğu günden güne artmıştır[32].

---

[27] Kaiser Wilhelm II, *The Kaiser's Memoirs 1888-1918*, Translator: Thomas R. Ybarra, Harper & Brothers Publishing House, New York and London 1922, s. 165-166.
[28] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 116.
[29] KostëÇekrezi, *a.g.e.,* s. 169-173.
[30] Tajar Zavalani, *Historia e Shqipnis*, Botimet Plejad, Tiranë 2019, s. 332.
[31] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 132-133.
[32] Hasan Bello, *a.g.e.,* s. 69.

Korfu Protokolü imzaladıktan sonra Orta Arnavutluk'ta bir ayaklanma patlak vermiştir. İlk ayaklanma eylemi, silahlı köylüler çetelerinin hükümet güçlerine karşı saldırısı olmuştur. İsyancılar Tiran'ı ve Shijak'ı ele aldıktan sonra Dıraç'a doğru devam etmişler ancak orada hükümetin ordusuyla karşılaşarak geri çekilmek zorunda kaldımışlardır. Haziran'da bu eylemlerle cesaretlenen isyancılar siyasi planlarını Shijak'ta sunmuştur. Jön Türkler'ın politikasından ilham almışlardır. İsyancılar tarafından sunulan siyasal politikanın ana hedefleri: Osmanlıların yönetimi altındaki Arnavutların iadesi, Prens Vied'in Türk prensi ile değiştirilmesi ve Türkçenin resmi dil ilan edilmesidir[33].

İsyancılar, Vidi'nin ülkeyi terk etmesini ve bir Türk prensinin atanmasına ısrar etmişlerdir. Talepler hükümet tarafından kabul edilmemiş ve diğer şehirlerde isyanlar devam etmiştir. Anlaşma isyancılarla başarısız olduktan sonra, Prens'in hükümeti onlara karşı savaş açmak zorunda kalmıştır. İsyancılara karşı savaşmak için hükümetin gönderdiği güçlerden biri Ahmet Zogu'nun ordusudur. A.Zogu, 2.000 askeri ile birlikte Kruja'ya gittiğinde savaş sonuçsuz kalmıştır. Çünkü Zogu'nun askerleri Müslümandı ve ''kardeşlerine'' karşı savaşmak istememişlerdi, bu yüzden Zogu Kruja'dan çekilmeye zorunda kalmıştır[34].

Ağustos ayında, Prens hükümetinin isyancılar tarafından mağlup edildiği açıkça ortadaydı. Hükümet fonları bitirmiştir ve Arnavutluk'taki konumunu kabul etmeden önce Prens'in BG'den talep ettiği miktar İtalya ve Avusturya-Macaristan tarafından ödenmemişti. İsyancıların sayısı 15 bine ulaşırken, devlet güçleri neredeyse 10 bindi[35].

28 Temmuz 1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla[36], Prens'in Arnavutluk'taki konumu çok zayıfmış ve ülkede yer alan sorunları çözemediği için 3 Eylül 1914'de Arnavutluk'tan ayrılmıştır[37]. BG tarafından oluşturulan Arnavut

[33] KostëÇekrezi, *a.g.e.*, s. 181-183.
[34] Duncan Heaton-Armstrong, *The Six Month Kingdom- Albania 1914*, I.B. TAURIS Publishing House, London 2005, s.129.
[35] Edith Durham, *Twenty Years of Balkan Tangle*, BiblioLife Publisher, Charleston SC, United States 2008, s.272.
[36] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi, *a.g.e.*, s. 58.
[37] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 245.

devletinin, ülkenin kalkınması ve sorunları ile ilgilenecek bir lider kalmamıştır. Buna rağmen büyük güçlerin yaratmaya çalıştığı monarşi gerçekleşmemişti. Arnavutluk'ta yaşayan insanlarla hiçbir bağlantısı olmadığı için başarılı olamamış ve bu iletişimi kurmak için yeterince çabalamamıştır. İsmail Kemal, *My Memories* adlı kitabı'nda ‘‘Vid'in kısa saltanatı, yeni bir devleti yeniden düzenlemek için gerçekten işe yarayabilecek önlemlerden ziyade konumundan istifade ediyordu. Ülkenin geleceğinde önemli bir rol oynayacak bu seçim için BG egemenliğin seçiminde yeterince özen göstermemişlerdir. Bilgili ve kibar bir Prensin, ülkemizin yaşadığı toprak kayıplarını telafi edeceğinden umutlandık.’’[38] yazmaktadır.

Arnavutluk'un durumu gördüğümüz gibi, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmanın ardından beklenen sonuçlara ulaşılmadı. Arnavut bağımsızlığının BG tarafından tanınması, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmasından sonraki tek zaferdi. Arnavutluk'un bağımsızlığının tanınması çok yüksek bir bedelle geri geldi. Londra Konferansı toplantısında BG, Arnavut topraklarını bölmeye karar verdi. Arnavutluk'un bağımsızlığı, Arnavutların düşündüğü gibi değildi, çünkü BG, Arnavutluk hakkında devlet başkanı olarak hiçbir şey bilmeyen yabancı bir prens seçti. Arnavut halkı, Londra konferansı'nda alınan kararlardan ve Güney Arnavutluk'taki Yunan işgali sırasındaki faaliyetlerinden hiç memnun değil. Bu nedenler Prens Vid'in Arnavutluk'taki zayıf hükümetine karşı ayaklanmasına katkıda bulundu. Arnavutluk, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldıktan sonra, BG'in politikalarında önemli bir yer almadığı için çıkarlarına yönelik bir bölge olarak kullanıldı.

1.1.3.I. Dünya Savaşında Arnavutluk'un Durumu

Daha önce yukarıda da bahsedildiği gibi iki gruba ayrılan BG, 28 Temmuz 1914 yılında I. Dünya Savaşına başlattılar. Ana güçlerden ikisi, Almanya ve Avusturya-Macaristan, İtilaf Devletler'e (İngiltere, Fransa, Rusya) karşı savaşa girdiler. Arnavutluk'ta I. Dünya Savaşı sırasındaki durum, Prens'in ayrılması sonrasında çok kötüydü ve devleti örgütleyen hiçbir lider yoktu. İtalya, Arnavutluk'un durumundan yararlanarak İD ile güçlerini birleştirdi ve Almanya ve Avusturya-Macaristan'a karşı

[38] Ismail Kemal ,The *Memoirs of Ismail Kemal Bey*, Edited by Sommerville Story, Constable Publishing House, London 1920, s. 382.

savaşa girdi. Böylece, 26 Nisan 1915'de İtalya ve İD arasında gizli bir anlaşma imzalandı. 1913'de Arnavutluk'un bağımsızlığını tanıyan altı yetkiden dördü, Arnavutluk'un bağımsızlığını reddeden ve bölgesini bölen bu gizli antlaşmayı imzalandı[39].

Londra gizli anlaşması içeriği

- İtalya 6. maddeye göre , Vlora ve Sazan adasını ele geçirmektedir.
- Karadağ 5. maddeye göre İşkodra ele geçirmektedir.
- Sırbistan ve Yunanistan 7. maddeye göre Arnavutluk'un kuzey ve güney illeri ele geçirmektedir.İtalya'nın dış ilişkilerde temsil edeceği Orta Arnavutluk , sermaye Dıraç ile küçük, özerk ve tarafsız bir devlet oluşturmaktadır.

2 Haziran 1915'de, Sırp ordusunun Arnavutluk'a girmesiyle Arnavutluk'un isyancı güçleri yenildi. Haziran ayında, Karadağ İşkodra'ya saldırdmaya kalktı ve ele geçirmeyi başardı. İşkodra'da, Arnavut çoğu vatanseveri, Karadağ ordusu tarafından tutuklandı. Altı ay sonra, 200.000 kişi ile oluşturulan Sırp ordusu Avusturya-Macaristan güçleri tarafından yenildi ve Arnavut topraklarından çekilmek zorunda kaldı. Avusturya-Macaristan ordusu birkaç hafta içinde kuzey ve orta Arnavutluk'a yayıldı. 1916 sonbaharında, İtalyan orduları güney Arnavutluk'un her tarafına yayıldı. Böylece tüm Arnavutluk kuzey'den güney'e yabancı ordularla doluydu ve BG tarafında bir savaş alanından başka bir şey için düşünülmemiştir[40].

Avrupa ve Balkanlardaki savaşın ardından, 1918 yılının yazı Arnavutluk'taki durum hızla değişti. Avusturya-Macaristan ordusu kuzeye çekildi ve İtalyanlar işgallerini derhal Orta Arnavutluk'ta ve kuzeyin çoğunda genişletti. İşkodra, sırp-karadağlı güçlerinin işgali altında kalmadı. Şehir, fransız albay De Forotou komutasındaki bir garnizon tarafından yönetildi. I. Dünya Savaşı Kasım 1918'de sona erdi ve barış şartları görüşülürken bütün devletler ateşkes ilan etti. I. Dünya Savaşı sırasında, Arnavutluk büyük ölçüde insan kaybı ve maddi hasara uğramıştır. Arnavutluk'ta bu dönemde savaş, hastalık ve açlık yüzünden yaklaşık 70 bine yakın kişi

[39] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi, *a.g.e.*,s. 59.
[40] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 246-247.

ölmüştür. 1913'de Londra'daki büyükelçiler konferansından sonra Arnavutluk'un nüfusunun yaklaşık 800 bin olduğu söylenmiştir[41].

70 bin insanın ölümü ulusal bir trajedidir. Arnavutluk'un Uluslararası Güçlerinin gizli antlaşmalarından yaşadığı sıkıntılar hala sona ermememiştir. Küçük ve ''yeni'' bir ülke olduğu için Arnavutluk'un çıkarları uluslararası alanında önemli bir yere sahip değillermiştir ve bu zor yıllarında Arnavutluk'un toprakları savaş ödülü olmaktansa başka bir şeye düşünülmemiştir.

1.2.Arnavutluk'ta Ahmet Zogu'nun İktidara Gelişi

1.2.1.Barış Konferansı'nda Arnavutluk'a Karşı Alınan Kararlar (9 Aralık 1919)

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Arnavutluk'un geleceği Londra Antlaşması'nın ilan edilmesiyle olumsuz bir yöne doğru gidecektir. Paris'teki Barış Konferansı 18 Ocak 1919 yılında başladı[42]. BG Arnavutluk'un Barış Konferansında temsil edilmesine izin vermedi ancak, Arnavutluk heyeti, komşu devletlerin bütün taleplerine karşı geldi ve bağımsızlığın tanınmasını istedi. 9 Aralık 1919'da İngiltere, Fransa ve ABD bir mutabakat taslağı hazırladı böylece İtalya, Londra gizli antlaşmaya göre Avlonya'yı ve Sazan adasını ele geçirecekti, Yunanistan Arnavutluk'un güneyindeki yer alan şehri Gjirokastra'yı ele geçirecekti Arnavutluk'un kuzeyine ise dokunulmayacaktı. Mutabakattan sonra, Arnavutluk'u daha da bölecek olan karara karşı protesto gösterisi düzenlendi[43].

1.2.2. Lushnja Kongresi Kurulması

28 Ocak 1920 yılında, bu dönemde büyük öneme sahip Lushnje Kongresi kuruldu. Kongreye 50 delege katıldı ve barış konferansının kararlarına karşı çıktılar. Kongre, Barış Konferansına, Arnavutluk topraklarının bağımsızlığını savunmak için yabancı güçlerle savaşmaya karar verdiğini duyurdu. Lushnja Kongresi geçici bir

[41] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,*s. 185-186.
[42] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi, *a.g.e.,*s. 60.
[43] Kristo Frashëri, *a.g.e., s.*251-252.

anayasa hazırladı. Bu anayasa ile beraber geçici olarak bir Yüksek Konsey Arnavutluk devletinden sorumlu olacak ve 37 milletvekilli bir parlamento oluşturulacaktı[44].

Lushnja hükümeti aynı yıl 11 Şubat'ta Geçici Sermaye olarak belirlenen Tiran'a yerleşti. Yeni Hükümet bütün Arnavut halkının desteğini aldı, bu büyük desteği gören İtalya, Arnavut topraklarından çekilmeye başladı. Daha sonra Fransız orduları Görica ve İşkodra'dan barışçıl bir şekilde ayrıldılar. Kurtarılan illere Arnavutluk yönetimi yerleşti. Geri çekilen İtalyan orduları Avlonya'da toplandı ve bu hareketiyle Avlonya'dan vazgeçmediğini göstermek istemiştir. 5 Haziran ve 11 Haziran1920'de, binlerce silahlı Arnavut, Avlonya kentinin girişindeki İtalyan ordularına saldırdı. Arnavut isyanı, ulusal başarı elde etmesinin yanısıra uluslararası kademelerce de başarılı bulunmuştur. İtalya, Arnavut isyancılarına karşı mücadelede sıkıntılar yaşaması ve uluslararası kamuoyu baskısıyla yeni hükümetin taleplerini kabul etmek zorunda kaldı. 2 Ağustos'ta, İtalyan ordularını Arnavut topraklarından çekilmeye zorladığı Tiran protokolü imzalandı[45]. 9 Kasım 1921'de Milletler Cemiyeti Arnavutluk'un bağımsızlığı tanımıştır[46].

1.2.3.Arnavutluk'ta Barış Konferansından Sonraki Siyasi Durum (1921-1924)

Bağımsızlık ve egemenlik sorunu çözüldükten sonra, siyasi liderlerin dikkatini devletin iç sorunları çekmiştir. Arnavutluk'ta bu dönemde, bir siyasi iç savaş başlamıştı. Muhafazakâr güçlerin eski mülklerini, imtiyazlarını koruma çabaları ve Arnavut devletini demokratikleştirmeyi amaçlayan yeni güçlerin çabaları sonucu bu şekilde nitelenmiştir[47]. Ekim 1921 ayından Aralık ayına kadar geçen sürede beş farklı hükümet değiştirilmiştir[48].

24 Aralık 1921'de Yüksek Kurul, hükümeti kurmak için Xhafer Ypin'i seçti[49]. Aslında, hükümet Ahmet Zogu'nun kontrolündeydi, Xhafer Ypi'nin ‘‘Başbakan’’ olarak

---

[44] https://ata.gov.al/2019/01/21/kongresi-i-lushnjes-nje-nga-me-te-rendesishmit-ne-historine-e-kombit-shqiptar/ (Erişim Tarihi 10.11.2019).
[45] Kristo Frashëri, *a.g.e.*,s. 256-257.
[46] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë Botërore*, Botimet Toena, Tiranë 2014, s. 18.
[47] Arben Puto, *Demokracia e Rrethuar (Qeveria e Fan Nolit në marrëdheniet e jashtme, qershor-dhjetor 1924)*, Shtëpia Botuese 8 Nëntori, Tiranë 1990, s. 7.
[48] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 321.
[49] Kristo Frashëri, *a.g.e.*,s. 261.

atanmasından sonra, kendisi içişleri bakanlığı görevini üstlendi. O zamanlar içişleri bakanı tüm jandarmayı kontrol ettiği için çok fazla gücesahipti. Ülkedeki hükümet krizlerinin sona ermesinden sonra, A. Zogu bazı katı önlemler aldı. Görüşlerine karşı olduğunu düşündüğü tüm katipleri görevden aldı. Ocak ayında, hükümete karşı olan bakan ve milletvekillerinin yargılanması için bir dava açıldı. Devletin otoritesini Arnavutluk'un her ilinde yaymak için Ahmet Zogu, halkın silah sahibi olma hakkının olmaması gerektiğinekarar verdi[50]. Bu zor siyasi döneminde Arnavutluk'ta dinsel topluluklarında varlığı söz konusuydu. En önemli dini kurumlar 12 Eylül 1922'de özerkliklerini ilan etme kararını vermiştir. Bu ilandan sonra Berat'ta ‘‘Müstakil Ortodoks Kilises’’ adıyla anılan bir ortodoks kongresi düzenlendi. 18 Eylül'de, hükümet resmen Müstakil Ortodoks Kilisesi'ni tanıdı ve Arnavut devletinin bağımsızlık ilkelerine bağlı olacağını kabul etti[51]. Zogu, içişleri bakanı olarak ülkenin en güçlü adam olduğunun farkındalığı ile, Xhafer Ypi ile bir yıl süren yönetimin ardından, başbakan olmaya karar verdi ve 2 Aralık 1922'de Arnavutluk başbakanlığını ilan edildiğinde sadece 27 yaşındaydı[52].

Arnavuluk'un tarihinde rol alan en önemli şahıslardan biri Ahmet Zogu'dur. Ahmet Zogu Arnavutluk'un kuzeyinde yer alan ‘‘Mat’’ adlı bir köyünde 1895 yılının Ekim ayında doğdu. Kültürlü ve zengin bir aileden gelen Zogu, küçük yaştan itibaren Arnavutça ve Türkçe dilinde eğitim almaya başlamıştı. Türk hükümeti Zogu'nun Evi'ni, Zogolli (Zogoğlu) adı altında kalıtsal haklarla Mat'ın hükümdarı olarak resmen tanıdı. Yedi yaşında geldiğinde eğitim almak için İstanbula gitmiştir. 1912 yılında A. Zogu, okul bittirdikten sonra ve Balkan Savaşı başlamadan önce Arnavuluk'a dönmüştür. Arnavutluk'a geldiğinde hemen siyasal konulara giren Zogu diğer Arnavut milliyetçilerle bağlantılar kurmaya başladı ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılma arzusuyla ilgili görüşlerini dile getirdi böylece bağımsızlık ilan etmeyi amaçlayan ulusal harekete katıldı[53].

---

[50] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,*s. 322-323.
[51] Bernd J. Fischer, *Ahmet Zogu Mbreti shqiptar mes dy luftërave,* Shtëpia Botuese AIIS, Tiranë 2010, s. 72.
[52] Bernd J. Fischer, *a.g.e.,*s.33.
[53] Selmani , *a.g.e.,*s. 22-23.

I. Dünya Savaşı sırasında, güneydeki İtalyan birliklerine karşı savaşta Avusturya-Macaristan Ordusuna katıldı. Avusturya-Macarlar, gönüllü birimleri kurmak için ona bir miktar bütçe verdiler. A. Zogu bir madalya almak için Viyana'ya davet edilmiştir ve savaş bitimine kadar orada kaldı. Viyana'da iki yıl kalma süresi A.Zogu'ya batı kültürüyle ve toplumuyla tanıma imkanını vermiştir. Arnavutluk'a döndüğünde, içişleri bakanı olarak atandığı Lushnja kongresine katıldı. Bu kongre Zogu için birkaç yıl içinde olağanüstü bir kariyer yapmasına olarak sağlayacaktı[54].

Ahmet Zogu Arnavutluk'un başbakanı ilan edildiğinde hükümetin programını sundu. Hükümetin stratejisi noktaları: anayasa meclisinin kurulması, askeri harcama bütçesini azaltması, basın özgürlüğüne ilişkin kısıtlayıcı önlemlerin kaldırılması, çeşitli idare ve ekonomi branşlarına yabancı uzman çağrısı. Aldığı önlemlerle Arnavutluk'u modernleştirmeye ve düzeni sağlamaya amaçladı. Programının genel özeti, batı ve medeniyetli bir devlet oluşturulmasıydı. Dış politikada Zogu komşu ülkeleriyle dostluk ilişkiler kurmaya istedi o yüzden parlamentoda Arnavutluk devletinin komşularına saygı göstereceğini ve Arnavutluk'un siyasi ve ekonomik bağımsızlığına saygı göstermelerini talep edeceğini ilan ederek Yunanistan ve Yugoslavya ile iyi ilişkiler kurmaya çalıştı[55].

12 Mart 1923'de, Arnavut camisinin müstakil ilan eden Tiran'da Birinci İslam Cemaati Kongresi düzenlendi. Kongre neticesinde erkeklerin çok kadınla evlenmesi yasaklandı ve kadınların türban giymesi yasaklandı[56]. 5 Aralık 1923'de, bir Arnavutluk heyeti, iki ülke arasındaki ilişkileri normalleştirmek için Türkiye'ye gönderilmiştir. 15 Aralık 1923'de Bağımsız Arnavutluk ve Kemalist Türkiye arasında ilk antlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre, Arnavutluk devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında dokunulmaz ve kalıcı bir barış olacaktı[57].

---

[54] Bernd J. Fischer, *King Zog and the Struggle for Stability in Albania*, Shtëpia Botuese AIIS, Tiranë 2012, s. 4-14.
[55] Arben Puto, *Shqipëria Politike…*, s. 335.
[56] Bernd J. Fischer,*Ahmet Zogu Mbreti Shqiptar…,* s. 73.
[57] Hasan Bello, *a.g.e.*, s. 248-251.

1.2.4. Ahmet ZoguHükümetin Devrilmesi (10 Haziran 1924 – 24 Aralık 1924)

Muhalefet hükümetle neredeyse aynı ideolojilere sahiptive Ahmet Zogu hükümeti tarafından takip edilen politikaya karşı çıkmaya devam etti. Arnavutluk "demokrasisi" 1920-1924 döneminde her iki siyasi partide de liberal bir Batı programı vardı. Demokrasi başarısız oldu çünkü bu ülke henüz buna hazır değildi. O zamana kadar, Avrupa'daki en fakir ülke olan Arnavutluk, meşru kurumlar, güçlü demokrasi ve güçlü devlet kurumları kurmaya çalıştı fakat alınan önlemleri uygulamaya zorluk çekti[58].

20 Şubat 1924'te A. Zogu bir suikast girişimine uğramış ve bu haince davranışı sadece hafif yaralanma ile atlatmıştır[59]. 10 Haziran 1924'de muhalefet bir isyan kurarak Zogu'nun hükümetini devirmeye başardı. A. Zogu Yugoslavya'ya kaçtı ve altı ay boyunca orada kaldı[60].

Yeni hükümeti kendi siyasal stratejisi gerçekleştirmeye çalışırken diğer zorluklarla karşılaşmaya başladı. BG Arnavutluk'un yeni hükümetini resmi olarak tanımamışlar. Onlar, A. Zogu'yu devirmek için muhalefet tarafından yapılan hareketleri hiç hoş karşılamamışlardır[61]. Muhalefet kendi hükümetinin kabul edilmesi için çalışmalarına devam ettiği süreçte Zogu Yugoslavya ile bir antlaşma yapmaya başlamıştır. Yugoslavya, Zogu'ya Arnavtluk'un tanınmayan yeni hükümetini devirmeye başarmak için onun emri altında bir ordu vermişlerdir[62]. Zogu'nun Tiran'a doğru hareketi Aralık'ta başlamış ve iki hafta sonra başkente ulaşmıştır. Muhalefet buna karşı hiçbir şey yapamamış ve Arnavutluk'tan çekilmek zorunda kalmıştır. 24 Aralık 1924 yılında A. Zogu hükümetini yeniden kurdu ve ülke genelinde sokağa çıkma yasağı ilan edildi[63].

---

[58] Albana Mema, ''*The Opposition and Opposition Activity in Albania During 1920-1924''*, *Anglisticum Journal*,Research Paper, Tiranë 2014, s. 125.
[59] Paskal Milo, *Politika e Jashtme e Shqiperise Vell. I (1912-1939),* Botimet Toena, Tirane 2013, s. 809.
[60] Kristo Frashëri, a.g.e., s. 264.
[61] Arben Puto, *Demokracia e Rrethuar…,* s. 15-39.
[62] Arben Puto, *Demokracia e Rrethuar…,* s. 202.
[63] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 264.

Zogu'nun iktidara gelişi Arnavut devletinin iç siyasetindeki büyük problemler yaratmıştır. Batı devletlerinin tarzına göre düzenli bir devlet yaratma girişimi açıkça görülmektedir. Ancak iç politika alanında deneyimsiz bir ülke olarak, hükümetle muhalefet arasında barışçıl bir uzlaşmaya varmak hiç de kolay değildi. Bu dönemde içişleri bakanlığı ve aynı zamanda başbakanlığı pozisyonunda olan A. Zogu'nun büyük hırsı ve gücü yadsınamazdı.

1.3. Ahmet Zogu'nun Cumhurbaşkanlığı Döneminde Arnavutluk

Ahmet Zogu, rejim değişikliği talep etti çünkü 1913'de Londra'daki büyükelçilerin toplantıdaki kararının ardından Arnavutluk bir monarşi olmuştur. 21 Ocak 1925 yılında Anayasa Meclisi, Arnavutluk Cumhuriyeti'ni Arnavutluk devletinin yeni bir şekli ilan etmiştir[64]. 31 Ocak'ta Zogu anayasa meclisi tarafından cumhurbaşkanı seçilmiştir. Başkanın görev süresi yedi yıl olarak belirlenmiştir. Arnavutluk Cumhuriyeti parlamenter bir Cumhuriyete sahiptir, ancak önemli bir nokta olarak: Cumhurbaşkanı da hükümet başkanının gücüne sahipti. Arnavutluk Cumhuriyetine parlamento Cumhuriyeti denilmiştir, ancak bütün iktidarlar cumhurbaşkanının ellerinde olduğundan aslında cumhurbaşkanlığı Cumhuriyeti olarak varolmuştur. Bu seçimden yabancı milletlere haberi vardı ve muhalefet rejimini tanımayan tüm ülkeler yeni parlamento hükümetini tanımıştır[65].

Mart ayında sadece 18 yaşın üzerindeki erkeklere izin veren bir seçim hakkı getirilmiş, kadınlar oy kullanma dışı kalmıştır. Askerler, jandarmalar, polisler ve dilenciler de oy hakkından mahrum edilmiştir. Ahmet Zogu kamuoyunu kontrol etmek için hemen harekete geçmiştir. Basın ve konuşma özgürlüğü ortadan kalkmış ve basına sansür uygulanmıştır. Siyasi ilişkili memurlar görevden alınmış ve siyasi ilişkisi olmayan memurlarla değiştirilmiştir. Kanun ve düzeni sağlamak için güçlü ve disiplinli bir jandarma oluşturulmuştur. Arnavut jandarmasını geliştirmek için yabancı uzmanlar Arnavutluk'a getirilmiştir. Ahmet Zogu'nun hükümeti, Arnavutluk'un bütün vilayetlerini ve köylerini silahsızlandırmaya devam etmiştir[66].

---

[64] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 267.
[65] Arben Puto, *Shqipëria Politike*, s. 394.
[66] Bernd J. Fischer, *King Zog and the Struggle...,* s. 79-80.

Ahmet Zogu'nun hükümetine karşı muhalefet hareketinde aktif olan öğretmenleri işten kovmuş, yüzlerce asker hapse atılmış ve bazıları ölüme mahkum edilmiştir. Rejim veya cumhurbaşkanına karşı yapılan propagandalar için 15 yıla kadar hapis cezasına çarptırıldığı bir yasa çıkarılmıştır. Bu önlemler muhalefeti bastırmak ve rejiminin devamlılığını güçlendirmek için alınmıştır. İkinci kez iktidara geldiğinde, Zogu demokratik bir batı devleti kurma fikrinden vazgeçmiştir[67].

Dış politikada, hükümet, Arnavutluk toprak minerallerinin kullanılmasıyla ilgili olarak yabancı ülkelerle anlaşmalar yapmıştır. Zogu'nun iktidara dönüşünde büyük destek sağlayan Yugoslavya'ya gelince, Zogu Aziz Naum manastırı ve Vermosh'in bir parçasını vermeye karar vermiştir[68]. Aziz Naum Manastırı, onu kuran ortaçağ Aziz Naum'un adını taşıyan Kuzey Makedonya'daki bir Doğu Ortodoks manastırıdır. Vermosh ise, Arnavutluk'un en kuzeyindeki köydür.

İtalya ile ilişkilere öncelik verilmiştir. Böylece Zogu, faşist İtalya ile güçlü siyasi ve ekonomik ilişkiler kuracaktır. Cumhuriyetin ilanından sonra Zogu, İtalyan başbakanı olan Mussolini'ye bir telgraf göndermiştir. Mussolini'ye gönderilen telgrafta Zogu, iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirme arzusunu dile getirmiştir. Faşist diktatör, İtalya'nın Arnavutluk'un bağımsızlığının sağlamlaştırmasını her iki ülkenin de çıkarına göre güçlendirmek için çaba göstermeye devam edeceğini söyleyerek cevap vermiştir[69].

1925 yılının Mart ayında, Arnavutluk'taki gazyağı kaynaklarının sömürülmesi konusunda İtalya ile anlaşmalar yapmıştır. Arnavutluk hükümeti ayrıca ekonomi alanında da İtalya ile anlaşmalar yapmıştır. İki ülke arasında ‘‘Arnavutluk Ulusal Bankası’’ kurulması için antlaşma 15 Mart 1925 yılında Roma'da imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Arnavutluk'un ekonomik kalkınması için bir toplum oluşturulacak, tarım, yollar ve limanlar için çalışmalar yürütülecektir. Alınan kararlardan sonra İtalyan ekonomi organizatörleri, mühendisleri ve müteahhitleri Arnavutluk'a gelmişlerdir.

---

[67] Arben Puto,*Shqipëria Politike…,* s. 392-397.
[68] Arben Puto, *Demokracia e Rrethuar…,* s. 139.
[69] Ndreçi Plasari-Shyqri Ballvora, *Historia e Luftës Antifashiste Nacional Çlirimtare TëPopullit Shqiptar 1939-1944*, Shtëpia Botuese 8 Nëntori, Tiranë 1975, s. 11.

İtalyan askereğitmenleri gelmişlerdir. Yollar, köprüler ve kamu binaları inşa edilmiştir. İtalyan hükümeti, Arnavutluk ekonomisine büyük miktarda para yatırıyordu[70].

27 Kasım 1926 yılında, İtalya ile Arnavutluk arasındaki 5 yıl sürecek Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. ‘‘Tiran Paktı’’ olarak bilinen anlaşmaya göre Arnavutluk'un siyasi, yasal ve bölgesel statüsü tehdit edilmesi halinde, İtalya Arnavutluk'u dış ve iç saldırılara karşı koruyacaktı. Anlaşmanın imzalanmasıyla Arnavutluk'ta ortaya çıkabilecek herhangi bir muhalefetin için ‘‘Zogist’’ rejime karşı hareket etmesi imkansız olacaktı. A. Zogu, bu siyasi ve ekonomik anlaşmalar yoluyla, kendisinin ve ülkesinin iç ve dış ilişkilerde konumunu güçlendirmiştir[71].

Balkan devletleri, Arnavutluk'un İtalya ile olan dostluğundan endişelenmeye başlamışlardır. İtalyan ordusunun Arnavutluk'a girişi artmasıyla Yugoslavya, İtalya-Arnavut ilişkilerinin gelişmesiyle tehdit edildiğini hissetti[72] ve bu nedenle Fransa ile dostluk ve ittifak anlaşması imzalamıştır. Franco-Yugoslav antlaşması'nın imzalanmasından sonra, Kasım 1927'de İtalya ile Arnavutluk arasında yirmi yıl sürecek bir savunma ittifak anlaşması imzalanmıştır[73]. Bu anlaşma kısa süre sonra Arnavutluk'un politik istikrara kavuşmasında ana etken haline geldi ve dünyaya modern bir devlet düzenleyebileceklerini göstermek için Arnavut halkına zaman verdi[74].

Yugoslavlar Arnavutluk'taki İtalyanların çabalarını şüphe ile izlemişlerdir. Balkanlar'a nüfuz etmek amacıyla Adriyatik üzerinde güçlü bir yer elde etmekiçin İtalya'nın Arnavutluk ile anlaşmaları, borçları ve İtalyan organizatörlerin ve eğitmenlerin akını, siyasi ve askeri bir planın parçası olarak görüyorlarmıştır[75].

Arnavutluk'ta, Ahmet Zogu'nun hükümeti ile Benitto Mussolini'nin faşist İtalya'sı arasında 1926-1927 yıl arasında imzalanan anlaşmaların ardından durum daha iyi görünüyordu. Arnavutluk'taki İtalyan yatırımlarından sonra ekonomik, idari ve

---

[70] Armand Vokshi, *Tracce dell' Architettura Italiana in Albania 1925-1943*, DNA Publisher, Firenze 2014, s. 16-17.
[71] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 411-412.
[72] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 270.
[73] Tajar Zavalani, *a.g.e.*, s. 398.
[74] Robert Elsie,‘‘King Zog Tells his Story to Herman Bernstein, former United States Minister to Albania’’http://www.albanianhistory.net/1933_Zogu/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).
[75] Robert Elsie, ‘‘1934 Herman Bernstein: Little Albania is the Pawn in a Great Diplomatic Game’’http://www.albanianhistory.net/1934_Bernstein/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).

tarımsal durum önemli ölçüde iyileşiyordu. Zogu'ya göre, bu anlaşmalar Arnavutluk'un geleceğini gelişmek ve bağımsızlığını korumak için atılmış önemli bir adımdı[76]. Arnavutluk'ta, uzun yıllar süren siyasi türbülanstan sonra, siyasi istikrar artık kurulmuş ve Zogist rejime karşı bir ayaklanma gerçekleştirebilecek bir muhalefet olmadığından iç sorunlar önemli ölçüde azalmıştı. Arnavutluk'taki siyasi istikrara rağmen, gücünün uzun süre olacağından yeterince emin olamamıştır[77].

1.4. Ahmet Zogu Kral Olduğu Dönemde Arnavutluk

Arnavutlar için 1925'te Arnavutluk Cumhuriyeti'nin ilanı, büyük bir başarı görünmüyordu. Gelenekleri, zihniyetleri bir cumhuriyetçi devletin ideallerinin tam olarak anlaşılmasına izin vermediği gibionlar için vatanseverlik ve ülke sevgisini temsil edecek insanlar olmadığı sürece hiçbir anlam ifade edemezdi[78].

Ahmet Zogu, gücünü pekiştirmek istedi ve Arnavutluk'taki rejimin cumhuriyetten krallığa değişmesiyle mutlak bir güç sağlamayı amaçlamıştır. Zogu, Arnavutluk'taki rejimi müttefiki Mussolini'ye değiştirme isteğini dile getirmişti.

Böylece Mussolini, Zogu'nun iktidardaki güçlenmesinde ana faktör olduğu düşünerek Zogu'nun fikrini onaylamış ve bu değişiklikle İtalya'nın Balkanlar'daki politik hedeflerine ulaşmasını sağlamıştır. İtalya, Arnavutluk rejiminin cumhuriyetten monarşiye geçişini engel olmayarak Arnavut devleti içindeki propaganda kampanyalarına yatırım yapmıştır[79].

Anayasa Meclisi, 25 Ağustos 1928'de Arnavutluk'taki siyasi rejimi değiştirme çalışmalarına başlamıştır ve 1 Eylül 1928 yılında Arnavutluk'u "demokratik parlamenter ve sanatsal bir krallık" şeklinde ilan etmiştir. Ahmet Zogu, Zogu I. adıyla "Arnavutların Kralı" ilan edilmiştir. ''Arnavutların Kralı'' ünvanın bir sebebi ise meclis'de Zogu'nun bu unvanı almasının sebebi, Arnavutluk'un dışında yaşanların, Arnavutluk'ta yaşanlardan daha fazla olmasıdır. Bu ünvan ile, hem Arnavutluk'ta yaşayanlar hem de

---

[76] http://www.albanianhistory.net/1933_Zogu/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).
[77] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 445.
[78] http://www.albanianhistory.net/1933_Zogu/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).
[79] Massimo Borgogni, *Tra continuita e incertezza. Italia e Albania (1914-1939)*, Casa Editrice FrancoAngeli, Milano 2007, s. 94,96.

Arnavutluk sınırları dışında yaşayanlar tarafından Arnavutluk kralı olarak tanınması bekleniyordu[80]. Aynı tarihte, Tiran'daki yabancı ülkelerin temsilcileri de monarşinin ilanı hakkında bilgilendirilmiştir. Arnavutluk'ta rejim değişikliğini ilk tanıyan, İtalyan hükümeti olmuştur.

Kısa bir gecikmeden sonra, 21 Eylül'de, Arnavut monarşisi Fransa ve İngiltere tarafından tanınmıştır. Yugoslavya, hiçbir risk olmadığından emin olduktan sonra, Arnavutluk'taki yeni rejimi tanımıştır[81]. Türkiye ise, Arnavut monarşisini tanımamıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Zogu'u cumhuriyet aleyhine ihanetle suçlamış ve Arnavutluk ile diplomatik ilişkileri kesmeye karar vermiştir[82].

Arnavutluk parlamenter demokratik ve sanatsal bir krallık ilan edilmiş, ancak kralın onayı olmadan hiçbir yasa yürürlüğe girmeyecektir. Kral, parlamento onayı olmadan bakanları atama ve görevden alma hakkına sahiptir[83]. Silahlı kuvvetler kralın kontrolü altındaydı ve bu silahlı kuvvetler, ulusal ordudan (kara, deniz, hava kuvvetleri) ve jandarmadan oluşuyordu. Arnavutluk vatandaşları için askerlik zorunluydu. Memurlar ve komutanlar kral tarafından atanıyor ve ona bağlılık sözü veriliyordu. Bu şekilde Zogu'nun iktidarı, Cumhuriyet döneminde cumhurbaşkanının her 7 yılda seçilmesinle sınırlı olduğu düşünülüyordu. Rejimin değişmesiyle sonsuz ve mutlak bir gücün sahibi olmuştur[84]. Kral, dostluk ve ittifak antlaşmaları ile siyasi ve askeri antlaşmalar imzalama hakkına sahiptir ve bu antlaşmalar kral tarafından imzaladıktan sonra meclisten onay almaya gerek kalmadan yürürlüğe girebiliyordu[85].

Monarşinin yaratılmasıyla Ahmet Zogu, 1929 yılında Arnavut medeniyetini modernize etmek için bazı önlemler aldı. Bu önlemlerde, kocasının kontrolünde olan kadının konumunu iyileştirmesi büyük bir önem taşımıştır. Poligami yasaklanmış ve aynı zamanda boşanmalarda karı koca eşit haklara sahip olacaktı. Daha önceki evlilikler dini temelde tanınmış fakat yeni önlemler ile resmi evlilik zorunlu kılınmıştır ve din

[80] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,*s. 448.
[81] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,*s. 449.
[82] Hasan Bello, *a.g.e.,* s.291.
[83] Tajar Zavalani, *a.g.e.,* s. 405.
[84] Pio Bondioli, *Shqipëria Bregu i pestë i Italisë,* Përktheu: Qemal Velija, Shtypshkronja Reklama, Tiranë 2018, s. 142-143.
[85] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,* s. 348-349.

üzerine yapılan evlilikler geçersiz sayılacaktır. Farklı dinlerde kişilerarasında evliliklere izin verilmiştir fakat birlikte yaşama yasaklandı ve bu şekilde yaşayan gayrımeşru eşler olarak muamele gösterilmiştir. Bu önlemlerle, kadının pozisyonu bazı açılardan daha değerli bir hale gelmiş olsa bile, erkekten aşağı bir konumunda kalmaya devam etmiştir[86].

Modern bir devletin temel ilkelerinden biri, din işlerinin devlet işlerinden ayrılmasıydı. Alınan önlemlerde, Arnavut devletinin resmi bir dine sahip olmadığını belirtilmiştir dolayısıyla tüm dinlere ve inançlara saygı duyulacak şekilde güvenle uygulanabilecektir ve kesinlikle siyasi amaçlarla kullanılmayacaktir[87].

Diğer önemli kararlar da dualar ve vaazlar için alınmıştır, Arnavut dilini kullanmak ve her şehirde 2-3 caminin tutulmasına izin verilecek şekilde birçok camiye düzenleme getirilmiştir[88]. Tüm bunların gerçekleştiği Zogist döneminin önemli başarılarından biri kamu düzeninin güçlendirilmesiydi. Ahmet Zogu, tüm Arnavutluk'un silahsızlanma eylemini tamamlayarak etkili ve disiplinli bir jandarma oluşturmuştur[89].

Dünya ekonomik krizinin Ekim 1929'da başlamasıyla Arnavutluk'un ekonomik durumu aniden kötüleşti. Birçok atölye kapandı ve şehre iş aramak için gelen işsiz ve köylülerin sayısı arttı. Yabancı ülkelerdeki pek çok fabrikanın kapatılması nedeniyle, yurtdışına göç başlamış ve bu fabrikalarda çalışan Arnavutlar Arnavutluk'a geri döndü. Arnavutluk'ta bu dönemde birçok işçi grevi gerçekleşti. Bununla birlikte, Arnavutlar ülkenin yaşamındaki her kesimde İtalyan etkisi konusunda endişelenmeye başlamıştı[90].

1929-1931 yıllarında İtalyan faşist siyaseti Arnavutluk kültürüne daha fazla nüfuz etmeye çalıştı. İtalyan hükümeti Arnavut hükümetinden eğitim alanında işbirliği yapmasını talep etmiştir. İtalyanca'nın Arnavut okullarında öğretilmesini istediler ve bu nedenle İtalyanca öğretmenlerini Arnavutluk'a göndermeyi istediler. İtalyanların etkileri 1930 yılın ortasında fark edildi. İtalya, Arnavutluk'un şehir ve kasabalarında yoğun bir

[86] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 470.
[87] Saimir Shatku, ‘‘Raporti shtet-fe (1912-1939) Periudha Historike 1912-1920’’, *Revistë Shkencore Kulturore ‘‘Univers’’*, Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam, Tiranë 2013 Nr.15, s. 180-181.
[88] Bernd J. Fischer, *King Zog and the Struggle...,* s. 252-253.
[89] Bernd J. Fischer, *King Zog and the Struggle...,* s. 102.
[90] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 273.

okul ağı kurmuşve Arnavutluk'taki İtalyan bakanı Ugo Sola tarafından Roma'ya gönderilen bir rapora göreyaklaşık 2.000 Arnavut öğrenciye düzenli olarak İtalyanca öğrenmiştir. Aynı zamanda, İtalyanca, asker okullarında da öğretilmeye başlanmıştır[91].

1931 yılında Zogu, 100 milyon frangı altın kredisi için İtalyan hükümeti ile bir anlaşma imzaladı. Anlaşmaya göre, Arnavutluk 10 yıl boyunca yılda 10 milyon altın frank alacaktır. A. Zogu, İtalyan etkisini çok fazla hissetmeye başlamış ve İtalyan hükümeti ile olan iyi ilişkilerine ve monarşinin ilanı için aldığı desteklere rağmen, Arnavutluk'un bağımsızlığına aykırı olduğu için Arnavutluk'un iç işlerine bu müdahaleyi kabul etmemiştir[92].

Arnavutluk'taki her alanda var olan İtalyan etkisine dikkat çeken Zogu, İtalya'nın devlet kurumları üzerindeki etkisini azaltmak için bazı önlemler aldı. Bu önlemlerden biri, 1926'da imzalanan ve 1931'de sona eren Tiran Paktı yenilenmemesiydi. Arnavutluk ile İtalya arasındaki ilişkiler, 1927'de imzalanan anlaşmaya dayanacak şekilde olacaktı. 1933 yılında tüm özel okulları kapatmak için bir yasa çıkarıldı. Mussolini, Arnavutluk'ta alınan eylemlerden memnun değildi ve bu nedenle İtalya'nın Arnavutluk hükümetine verdiği kredinin askıya alınmasını talep etti[93]. İtalya'dan maddi yardım almayan Arnavutluk'un ekonomisi çok zayıf bir durumdaydı ve kısa sürede güçlü devletlerden yardım almadan dayanmayacağıaçıkça ortaydı[94]. Bu zor durumda kendini bulunan Zogu Fransa ile bir ilişki kurmaya çalıştı, ancak Fransa, Arnavutluk'a ulusun bağımsızlığını ihlal eden şartlar koymaya istedi ve o yüzden iki ülke arasında anlaşması başarısız oldu. Zogu'nun Fransa'ya yaklaşma girişimlerine yanıt olarak, 22 Haziran 1934 yılında Mussolini, 22 savaş gemisi uyarmadan Dıraç limanına yaklaşmasını emretti. Zogu, müttefik baskısını hissetti ve iki devlet arasındaki ilişkileri normalleştirmek için müzakerelerin başlatılmasını istedi[95].

---

[91] Alberto Basciani , *Preparando l'annessione. La politica culturale italiana in Albania negli anni di Zog (1924-1939)*, Seminario di Rumeno, Dipartimento di Studi Europei e Interculturali, Facoltà di Scienze Umanistiche, Bagatto Libri, Roma 2009, s. 99.
[92] Tajar Zavalani, *a.g.e.*, s. 410-411.
[93] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 498-502.
[94] Tajar Zavalani, *a.g.e.*, s. 412.
[95] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 276.

Temmuz 1934'te tüm İtalyan okulları yeniden açıldı ve zorunlu İtalyanca dil öğretimi tekrardan başladı[96]. İki ülke arasındaki ilişkilerin normalleşmesi Arnavutluk'un ekonomik durumunda herhangi bir katkı sağlamamıştır. 1934-1935 yıllarda İtalyan hükümeti, kral Zogu'nun kendilerine karşı yürüttüğü siyasi eylemlerden şüphe etmesiyle, Arnavutluk'un ekonomik durumunu iyileştirmeye yönelik yardımlarını azalttı[97].

1930 yıllar boyunca faşist İtalya, kral Zogu'nun hükümeti ile yapılan anlaşmalar ile Arnavutluk'un fethi ve kolonisine dönüştürülmesi için elverişli koşullar yaratmıştı. Mussolini'nin Arnavutluk için hedefleri başından beri net bir şekilde görülmektedir. Ordunun örgütlenmesi, tamamen İtalya etkisini sürdürebilmek için eğitim, finansal ve stratejik alanlarda yatırımlarla hedefine ulaşmaya çalışmıştır. Arnavutluk'taki İtalyan nüfuzu en üst seviyeye çıkmış ve tarihin en kanlı savaşlarından birinin baş kahramanı olacak olan iki savaş ortamının yaratılmasıyla İtalya, Arnavutluk'un saldırı girişimi için hazırlıkları başladı.

[96] Massimo Borgogni, *a.g.e.*, s. 141.
[97] Paskal Milo, *Politika e Jashtme e Shqipërisë…,* s. 841.

II.BÖLÜM

AVRUPA'DA II. DÜNYA SAVAŞI HAZIRLIKLARI VE ARNAVUTLUK

2.1. Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa'daki Siyasi Durum

I. Dünya Savaşı ve sonrasındaki barış yerleşimleri yeni hırs, rekabet ve gerilimlere yol açtı. Savaş sonrası barış anlaşmasının yeni bir dünya düzeni yaratması ve I. Dünya Savaşı katliamının bir daha asla tekrarlanmamasını sağlama konusunda yüksek beklentiler vardı. 28 Haziran 1919 yıllında müttefikler ve Almanya arasındaki Versay Antlaşması'nın imzalanmasının ardından barışı teşvik etmeyi ve savaşı önlemeyi amaçlayan uluslararası bir kurum olan MC'ni oluşturdu. Bununla birlikte, muzaffer müttefiklerin her biri olan İngiltere, Amerika, Fransa ve İtalya kendi çıkarlarını kovalamaya çalıştıkları için anlaşmada rahatsız edici bir uzlaşmaya gidildi. Almanya bölgeyi teslim etmek, silahsızlandırmak ve savaşın zararını ödemek zorunda kaldı[98].

Anlaşmanın şartları Almanya'da derhal öfkeye ve kalıcı acılara neden oldu. Yenilgi, aşağılanma ve adaletsizlik duygusu Alman dış ve iç politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahip olacaktır ve antlaşmanın şartlarını gözden geçirme çağrıları 1920 ve 1930'larda uluslararası politikanın önemli bir yönü haline geldi. I. ve II.Dünya Savaşı arasındaki dönemde istikrarsızlık ve güvensizlik hakimdi[99].

2.2. Avrupa'da 1920-1939Yıllar Arasındaki Siyasi Değişmeleri

İtalya'da insanlar otoriter liderliğe politik bir alternatif olarak baktılar. Faşist lider Benito Mussolini 1922 yılında iktidara geldi ve İtalyan yaşamının neredeyse tüm yönleri devlet kontrolü altına almaya çalıştı. İtalya'daki tüm siyasi muhalifleri ve faşist ideolojilere sahip olmayanları hapse attı. Mussolini kapsamlı bir kamu işleri programı

---

[98] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, (Cilt 1-2 : 1914-1995),* Genişletilmiş 11. Baskı, ALKIM Yayınevi, İstanbul 1999, s. 80-81.

[99] Kıymet Kocatürk, ‘‘İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Üzerindeki Baskılar’’,Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü,Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti TarihiBilim Dalı, Bolu 2009, s. 1.

yürüttü ve yeni yollar, yeni evler ve yeni fabrikalar inşaatı popüler bir figür haline getirdi[100].

İtalya, Afrika'da Eritre ve Somali'yi kontrol etti, ancak komşu Etiyopya'yı kolonileştiremedi. Ekim 1935'te Mussolini İtalyan Ordusunu Etiyopya'ya gönderdi. Etiyopya'da 400.000'den fazla İtalyan askeri savaştı. Askeri güç olarak zayıf olan Etiyopyalılar, İtalya'nın modern silahlanması karşısında yetersiz kalmış ve 1936'da İtalya Etiyopya'yı işgal etmeye başarmıştır[101].

Almanya'da, Adolf Hitler 1933'te Şansölye oldu ve Naziler altında totaliter tek partili bir devlet kurdu. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Alman halkı sefil bir ekonomik ve sosyal durumdaydı. İşsizlik yüksekti ve Almanya'ya verilen mali zarar çok büyüktü[102]. Ekonomik iyileşme, ulusal canlanma ve Almanya'nın VA'nın revizyonu ile uluslararası ön plana döneceğine söz verdi. Siyasi muhalefet şiddetle bastırıldı. Almanya 1933'te MC'nden çekildi[103]. Hitler Almanya'yı yeniden silahlanmaya başladı ve VA altında yasaklanan orduyu hızla güçlendirdi ve modernize etti[104]. İtalya ve Almanya'nın izlediği politikalar dünya düzeni için ve VA'da sağlandığı barışı büyük bir tehlike yarattı.

28 Mayıs 1937'de Neville Chamberlain Birleşik Krallığın başbakanı oldu. Avrupa'da savaş meydana geliyorduve liderlik koltuğunda olan Chamberlain, stratejik olarak pragmatik bir politika izledi ve sonucu kaçınılmaz olan yıkıcı bir savaşı önlemek için elinden gelen her şeyi yaparak tarihte barış sağlayan bir adam olarak anılmasını istemiştir[105]. 1930'larda Chamberlain'in savaştan kaçınma umuduyla adlandırılan taviz verme politikası, Hitler'in Alman topraklarını genişlemesini kolaylaştıran bir zemin hazırlamıştır. Chamberlain ve İngiliz halkı başka bir dünya savaşının katledilmesinden kaçınmaya umut ediyorlardı. Britanya başka bir dünya savaşa girmeye hazır değildi çünkü 1920-1930 yılların boyunca imparatorluğunu güçlendirmeye çalışıyordu ve

[100] Louis L. Snyder, *World War II*, Publisher F. Watts, New York 1981, s. 5.
[101] https://spartacus-educational.com/2WWitaly.htm (Erişim Tarihi 25.12.2019).
[102] Louis L. Snyder , *Hitler and Nazism,* Publisher Bantam Books, New York 1967, s. 36-38.
[103] Winston S. Churchill, *Lufta e Dytë Botërore Vëllimi 1*, Shtëpia Botuese Fan Noli, Tiranë2004, s. 69.
[104] Xhelal Gjeçovi, *Çështje të Luftës Antifashiste Nacional Çlirimtare,* Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Shtypshkronja Kristalina, Tiranë 2014, s. 19.
[105] Winston S. Churchill, *a.g.e.*, s. 176-178.

gelecek savaşı kaçınmak umuyordu. Ancak N. Chamberlain'in Hitler'in yayılmacı Almanya'sına dayattığı yatıştırma politikası uzun sürmedi[106].

Joseph Stalin, 1924'te Lenin'in ölümü üzerine iktidara geldi. Diktatör terörlü bir şekilde yönetimini sürdüren Stalin sayısız vatandaşın ölümü için acımasız politikalar uygulamıştır. 1953'teki ölümüne kadar süren saltanatı sırasında Stalin, Sovyetler Birliği'ni tarım toplumundan endüstriyel ve askeri bir süper güce dönüştürdü. Stalin, Sovyetler Birliği'nde ekonomik büyümeyi ve dönüşümü teşvik etmek için Beş Yıllık Planlar uyguladı. İlk Beş Yıllık Plan tarımın kolektifleştirilmesi ve hızlı sanayileşmeye odaklanırken, müteakip Beş Yıllık Planlar silahlanmaya odaklanmıştır[107].

Parti seçkinleri, devletin hedeflerini belirlenmiştir ve bu hedeflere ulaşma yollarını halktan neredeyse tamamen soyutlamaya çalışıyorlarmış. Bireyin çıkarlarının kutsal bir sosyal görev olarak ilerleten devletin çıkarları için feda edileceğine inanıyorlardı. Stalin'in "yukarıdan devrimi" zorla kolektifleştirmeye ve sanayileşmeye, muazzam insan acılarına ve yaşam kaybına yol açan programlar yoluyla sosyalizm inşa etmeye çalıştı[108]. Stalin, Komünist Parti yetkililerini ve halkı gizli polisi aracılığıyla terörize ederek liderliğine olası tüm muhalefeti ortadan kaldırdı. Stalin, 1934'ün sonlarına doğru liderliğine olası tüm olası muhalefeti ortadan kaldırmıştı ve hem partinin hem de devletin tartışmasız lideriydi. Bununla birlikte, tüm ülkeyi yaygın tutuklamalar ve infazlarla terörize etmeye devam etti[109].

2.3.II. Dünya Savaş Öncesinde Kurulan İttifakları

1930'larda II. Dünya Savaşı'nın başlamasından önce Almanya, İtalya ve Japonya'nın yayılmacı hedefleri açıklanmış. Neo-sosyalist A. Hitler 1933'te iktidara geldiğinde, Almanya ve halkı VA'dan kalan memnuniyetsizliklerini göstermişlerdir. Almanya, I. Dünya Savaşı'nın organizatörü olarak suçlandırılan bu anlaşmayı

---

[106] ''How Britain Hoped to Avoid War With Germany in the 1930s'',*Imperial War Museums (IWM),* 2018.https://www.iwm.org.uk/history/how-britain-hoped-to-avoid-war-with-germany-in-the-1930s (Erişim Tarihi 28.12.2019).

[107] W.A. Douglas Jackson, *Soviet Union,* Publisher: The Fideler Company, Grand Rapids, Michigan, 1980, s. 39-40.

[108] Revelations From the Russian Archives, ''Internal Workings of the Soviet Union'' https://www.loc.gov/exhibits/archives/intn.html (Erişim Tarihi 29.12.2019).

[109] Vadim Medish, *The Soviet Union,* Second Revised Edition, Publisher: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1985, s. 131.

imzalamaktan olumsuz etkilendi ve bu nedenle verdiği zararı telafi etmek, silahsızlandırmak ve bölgeyi teslim etmek zorunda kaldı. Hitler, Almanya'yı dünyanın en güçlü devletine dönüştüreceğine söz verdiği için Almanya'da en popüler figür haline gelmişti. Alman ordusunu silahlandırmaya ve ülke ekonomisini artırmaya başladı[110]. Bunu yapmak için, Führer'in planlarına göre Almanya, doğuda artık Slav halklarının işgal ettiği toprakları ele geçirmelidir. Avusturya, Çekoslovakya ve Polonya'yı içeren bu topraklar, yakında Hitler'in 30'lu yıllarda inşa ettiği yıkıcı Alman ordusunun şiddetli saldırısı altında olacaktı.[111].

1930'larda İtalyan dış politikası genişleme hedeflerini açıkça ortaya koyuyordu. Mussolini, 1922'de iktidara geldiğinden beri İtalya'nın faşist rejim sırasında dış politikada izleyeceği niyet ve stratejiyi açıkça ortaya koydu. İtalya için eski Roma'nın ihtişamını yaratma arzusu vardı ve bunu başarmak için izleyeceği yolların ne olduğunu anlamak zor değildi. Roma, şimdiye kadar var olan en büyük imparatorluklarından biriydi ve bu, dünyadaki çeşitli ülkelerin fetihleri ve kolonizasyonlarınıyla mümkün oldu. Mussolini'nin stratejisi 1930'larda oluşturulmaya başlandı[112] ve Etiyopya'nın ve Arnavutluk'unişgali ile başlayarak niyetleri tam olarak ortaya çıkmıştı. İtalya Akdeniz üzerinde kontrol sahibi olmak istiyordu bu nedenle Arnavutluk, İtalyan hükümeti genişleme planlarında büyük önem taşıyordu[113].

İtalyan-Etiyopya Savaşı, İngiliz ve Fransız hükümetlerini kızdırdı, bunun sonucunda MC tarafından yaptırımlar başlandı ve İtalya'yı diplomatik ilişkisini yok etti. Mussolini, Alman desteğinin İngilizleri ve Fransızları İtalya'ya daha fazla taviz vermek için korkutmasını umarak Hitler'in yörüngesine girdi. Ancak izlenen bu politika Afrika'da daha fazla bölgesel kazanç getiremedi[114]. Mussolini, Akdeniz'de İtalyan iktidarını genişletmek isterken, Hitler Almanya'yı Avrupa'nın önde gelen iktidarı yapmak istedi. Aynı siyasi ideolojileri paylaşan iki ülke de diğer ülkenin isteklerini

---

[110] Tom McGowen, *World War II*, Publisher F. Watts, New York 1993, s. 7-8.
[111] Merve Suna Özel, ‘‘Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları’’, Kırıkkale Üniversitesi, Sayı: 2, 2 Temmuz 2014, s. 113.
[112] Selin Yenici, ‘‘II. Dünya Savaşı Öncesi Almanya’nın Saldırgan Tutumu’’, *Tarih Dergisi: II. Dünya Savaşı,* Sayı:3, Mart 2018, s. 4.
[113] Tom McGowen, *a.g.e.*, s. 11.
[114] https://www.iapss.org/2015/06/26/the-fascist-foreign-policy-and-its-legacy-in-the-post-war-world/ (Erişim Tarihi 30.12.2019).

desteklemeye istekli değildi. İki ülke daha sonra sahip oldukları benzer ideolojileri tartıştılar ve dış ilişkilerinde ayrı olmak yerine birbirleriyle uzlaşarak bir ilişki kurdular. Böylece 27 Ekim 1936'da iki ülkeyi gayri resmi olarak birbirine bağlayan bir anlaşmaya varıldı. Anlaşma, İtalya Dışişleri Bakanı Ciano tarafından hazırlandı ve İtalya, Roma-Berlin mihveri olarak tanınan koalisyonda Almanya'nın küçük ortağı oldu[115].

Doğu Asya'da bu yıllar arasında Japonya'nın Çin ile sorunları vardı ve Hitler Japonya'nın Çindeki başarıları ile ilgilenmeye başlamıştı. Aynı durum Almanya ve İtalya'nın Avrupa'daki başarısından etkilenen Japonya için de geçerlidir. Japonya ve Almanya arasında ‘‘Anti-Komintern Paktı’’ olarak bilinen bir anlaşma hazırlanıp imzalandı. Anlaşmada iki devlet komünizme karşı bir politika izleyeceği belirtiliyordu. Anlaşma 25 Kasım 1936'da imzalandı. Bir yıl sonra, 6 Kasım 1937yılında İtalya da bu anlaşmaya katıldı[116].

2.4.İngiltere ve Fransa'nın Mihver Devletlere Karşı Yatıştırma Politikası

Avrupa'nın BG'den ikisi, İngiltere ve Fransa, oluşacak yeni bir dünya savaşından kaçınma umurunda bulunurken Almanya, İtalya ve Japonya arasında kurulan ittifaklara karşı sakin bir politika sürdürüyordu. 12Mart 1938'de Almanya Avusturya'yı ilhak etti ve bunu Alman nüfusunun birliği olarak haklı çıkardı. Avusturya’ya karşı yapıldığı asker eyleme rağmen BG sessizliğini korudu[117].

Sonraki Hitler, Çekoslovakya ile Çeklerin Sudetenland'daki Alman azınlığına kötü muamele ettiğini iddia ederek diplomatik bir kriz yarattı. Alman subayları Hitler'in Çeklere karşı savaşa girme planlarına karşı çıktı ancak Führer kararını vermişti ve planlarını tam olarak sürdürmeye kararlıydı. Başka bir kanlı savaşın gerçekleşmesini önlemeye bu kadar yoğunlaşan İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain müdahalesiyle, Hitler'i yatıştırmak için Almanya'ya gelmeyi teklif etti ve ardından Çekleri Hitler'in tüm taleplerini kabul etmesi için ikna etmeyi başardı. Chamberlain'nin müdahalesi 29 Eylül 1938 tarihinde Almanya'nın, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Batı Çekoslovakya'da

[115] Louis L. Snyder, *Hitler and Nazism...*,s. 99.
[116] Oğuzhan Yılmaz, ‘‘Ana Hatlarıyla İkinci Dünya Savaşı’’, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye, s. 3.
[117] Louis L. Snyder, *World War II...*,s. 10.

Sudetenland'ın Alman ilhakına izin veren Münih anlaşmasıyla sonuçlandı. O zaman Fransa Başbakanı Édouard Daladier ve N. Chamberlain ülkelerine döndüğünde savaş tehdidi geçtiği için halk onları sevinçle karşılamıştır[118].

2.5. Almanya-Sovyet Rusya Saldırmazlık Paktı(1939)

Hitler, Fransa ve İngiltere'nin başka bir savaşın doğmasını istemediğini bilerek ve onu durdurmak için hiç bir şey yapmayacaklarından emin olarak Çekoslovakya'yı tamamen ilhak etti[119]. Münih Paktı'nı 6 ay sonra bozdurmasına rağmen, Hitler müttefiklerin askeri müdahalesiyle karşılaşmadı. Almanya'yı Avrupa'daki en yüksek güce dönüştürme planında, Polonya'yı istilaetme sırası gelmişti. Mart 1939'da Hitler'in Çekoslovakya'yı ilhak etmesine yanıt olarak İngilizler, Nazi Almanya'sının saldırısı durumunda Polonya'ya askeri destek vereceğini sözünü verdi. Fransızlar bu anlaşmaya katıldılar[120]. 23 Ağustos 1939'da Nazi Almanyası ile Sovyetler Birliği arasındaki Nazi-Sovyet Saldırmazlık Paktı açıklandı. İdeolojik düşman olan iki ülke, on yıl boyunca birbirleriyle barışı kabul etti. Anlaşma ayrıca Polonya'yı Almanya ve Sovyetler Birliği arasında gizlice ayırdı[121].

Almanya artık Sovyetler Birliği ile savaştan endişe etmeden saldırabilirdi. Hitler, İngiltere ve Fransa'nın Polonya işgaline askeri olarak tepki vermesinin olmadığını düşündü. Almanya artık Sovyetler Birliği ile savaştan endişe etmeden saldırabilirdi. Hitler, İngiltere ve Fransa'nın Polonya işgaline askeri olarak tepki vermeyeceğini düşündü ve Polonya için savaşa girmeyeceğini emindi[122].

II. Dünya Savaşı'ndan önce BG'in oluşturduğu ittifak ülkeler: Roma-Berlin-Tokyo Mihveri olarak da bilinen Mihver Güçleri ve II. Dünya Savaşı'ndan önce sadece Fransa ve İngiltereden oluşan Müttefik Güçleri. MTG savaştan kaçınmayı çalışmışlardı, MVG ülkelerinin ve siyasi rejimlerinin ve genişlemesini talep ettiler. Daha sonra savaşa müdahale etmek istemeyen Amerika, 7 Aralık 1941 yılında Pearl Harbor'ın Japon Hava

[118] Louis L. Snyder, *Hitler and Nazism...*, s. 103.
[119] Louis L. Snyder, *World War II...*, s. 13.
[120] Edward Davidson-Dale Manning, *Chronology of World War Two,* Publisher: Cassell Military, London 1999, s. 12.
[121] Winston S. Churchill, *a.g.e.*, s. 268-269.
[122] Edward Davidson-Dale Manning, *a.g.e.,* s. 12.

Kuvvetleri tarafından bombalanmasından sonra Japonya'ya savaş ilan etmek zorunda kaldı ve böylece MTG'e katıldı. Almanya, ardışık başarıların ardından Hitler'in Nazi ideolojisinin ana rakibi olan Komünist Rusyayı hedeflemesinden sonra Sovyet Birliği ile anlaşmayı bırakacaktı. Böylece Sovyet Birliği farklı ideolojiye sahip olmasına rağmen güçlü Alman ordusunun tehlikesine karşı MTG'e katıldı[123].

2.6. İtalya'nın Balkanlar'a Yayılma Hazırlıkları

23 Mart 1919'da Mussolini Faşist Partisi'ni kurdu. Faşist hareket, sosyal sınıf ayrımcılığına karşı çıktığını ilan etmiş ve milliyetçi duyguları desteklemiştir. Mussolini, İtalya'yı büyük Roma geçmişinin seviyelerinde yükseltmeyi umuyordu. Mussolini, VA'da İtalyan hükümetini zayıf yönünden eleştirdi[124]. İtalya etkisini arttırmak ve kendini diğer büyük ulusların yanında tutabilecek büyük bir güce dönüşmek istiyordu. İtalya'nın toprak genişlenmesi talepleri reddedilmiştir[125]. İtalya siyasi kaosa sürüklenirken, Mussolini düzeni geri getirebileceği ilan etti ve 1922'de başbakan olarak ülkenin liderliğine geçti. 1925 yılında, ‘‘Il Duce’’ unvanını alarak kendini diktatör yapmıştı. Kapsamlı bir kamu işleri programını yürüttü, işsizliği azalttı ve halk arasında çok popüler haline geldi[126].

Mussolini hükümetinin dış politikası, demografik, endüstriyel, tarımsal ve hammadde rezervi olarak bir sömürge imparatorluğunun oluşturulmasına yönelikti. 1935'te rejiminin gücünü göstermeye olan B. Mussolini Habeşistan'ı işgal etti. Kötü donanımlı Habeşliler İtalyan ordusuna karşı zayıfmışlar ve başkent Addis Ababa hızla ele geçirildi. Mussolini Habeşistan'ı yeni İtalyan İmparatorluğu'na dahil etti[127].

Bu süre zarfında İtalya'nın Balkanlar için de planları vardı. Aslında ilk bölümde bahsedildiği gibi, 20'li ve 30'lu yıllarda Arnavutluk ile çok yakın bir ilişki kurmuşlardı ve başka bir dünya savaşı olmasını düşünerek İtalyan ordusunun pozisyonuna yardım edecek stratejik alanlara yatırım yapmak için çok para harcadılar.

---

[123] Fahir Armaoğlu, *a.g.e.,* s. 194-196.
[124] Georges Roux, *Mussolini,*Il titolo originale dell'opera francese edito dalla libreria ‘‘Arthèm et Fayard’’nel 1960, Traduzione di Alessandro Lessona, 1967, s. 41-42.
[125] Tom McGowen, *a.g.e.,* s. 8.
[126] David Downing, *Fascism*, Publisher: Heinemann Library, Chicago 2003, s. 17.
[127] https://spartacus-educational.com/2WWitaly.htm (Erişim Tarihi 25.12.2019).

Aslında 1925'ten itibaren Arnavutluk ve İtalya, Arnavutluk topraklarında güçlü bir İtalyan ekonomik nüfuzu, Roma'dan Tiran'a büyük kredilereve Arnavut ordusuna askeri yardım sağlayan bir dizi anlaşmaya girdi. 1930'ların sonunda Arnavutluk'taki İtalyan etkisi başka bir düzeye ulaştı ve kral Zogu'nun Mussolini ile olan ilişkisi çok gerildi[128].

1936'da Mussolini'nin hükümetinde dışişleri bakanlığına atanan ve aynı zamanda Mussolini'nin damadı olan[129] Galeazzo Ciano İtalyan hükümetin Arnavutluk planlarını yerine getirmek için Aralık 1938 yılında Kral Zogu'na suikast düzenlemeyi planladı. Ciano'nun planı, Zogu'nun öldürmesinin Arnavut halkı arasında büyük huzursuzluğa neden olacağını öngörmüş ve bu nedenle ülkedeki düzeni yeniden sağlamak için İtalya'dan yardım isteyeceklerdi. Arnavutluk'un ilhakını gerçekleştirecekve kaçınılmaz görünen bir savaştan kaçınılabileceklerdi. Ciano Mussolini'ye planını açıkladı, ancak uluslararası güçlerin böyle bir ilhaklara tepkisinin İtalya için çok fazla sorun yaratacağını düşündüğü için onaylamadı[130].

2.7. Italya ve Arnavutluk Arasındaki Saldırma Öncesindeki İkili Görüşmeler

Mart 1939'da Arnavutluk hükümeti İtalyanlarla olan ilişkisini kurtarmaya çalıştı, ancak Arnavutluk için bu çalışmalar imkansız sonuçlanacaktı çünkü Mussolini'nin genişleme planlarında Balkanların güneybatında yer alan ülkesini hedef almışlardır. 25 Mart'ta İtalya, Arnavutluk'un bağımsızlığını ve bütünlüğünü baltalayan birkaç talepte bulundu. Arnavut ekonomisi üzerinde kontrol, ordu üzerinde kontrol, sivil yönetim üzerinde kontrol, havaalanlarının ve limanlarının İtalyan askerleri tarafından izlenmesi, Arnavut gençlerin İtalyan subaylar tarafından örgütlenmesi talebinde bulundular. A. Zogu, Arnavutluk'un böylelikle bütün özgürlüğünü ve bütünlüğünü kaybedeceğini fark ettiğinden İtalya'nın abartılı taleplerini kabul etmedi, ancak Arnavut

[128] https://www.balcanicaucaso.org/aree/Albania/Ottanta-anni-fa-l-Italia-invadeva-l-Albania-194346 (Erişim Tarihi 04.01.2020).
[129] https://www.britannica.com/biography/Galeazzo-Ciano-Conte-di-Cortellazzo (Erişim Tarihi 06.01.2020).
[130] Muharrem Dezhgiu, *Shqipëria nën Pushtimin Italian (1939-1943)*, Shtypshkrime & Botime ENEAS, Tiranë 2015, s. 31.

gençlerin İtalyan subayları tarafından örgütlenmesini kabul etti ve önerilen finansal şartlarla ilgili müzakerelerin devam etmesini istedi[131].

1 Nisan 1939 yılında Zogu'na, Ciano tarafından hazırlanan ve Arnavutluk'un ilhakını planlamada başrolü olan yeni bir antlaşma sunuldu. Yeni antlaşmanın önerileri Arnavutluk'un bağımsızlığı tehdit edilirse, İtalya'nın iletişim hatları, limanlar ve havaalanları üzerinde kontrol sahibi olmasıydı, her Arnavut bakanlığında bir İtalyan danışmanı yardımcı bakan olarak atanmalı ve Arnavutluk'taki İtalyanların Arnavut vatandaşlarıyla sivil ve siyasi eşit haklara sahip olmasıydı[132]. Bu arada, İtalya'nın Bari şehrinde, son antlaşma reddedilirse silahlı kuvvetlerin hazırlanması başlatılacaktı[133]. Ciano'ya göre, eğer kral reddedecek olursa, Arnavutluk'un her yerinde silahlı isyanlar olacak ve bu durum İtalya'nın müdahale durumunu sakinleştirmek için gerekli olacaktı[134].

4 Nisan'da kral, hükümetle birlikte İtalyan hükümetinin yeni anlaşmasını reddetmeye karar verdi ve 5 Nisan'da Arnavutluk'un limanlarının ve iletişim hatlarının İtalya kontrolünü kabul ettiğini belirten kendi anlaşmalarını oluşturdular ancak İtalyan danışmanlarının bakanlıkla konuşmasını reddetti ve Arnavutluk'ta yaşayan İtalyanlara sadece sivil haklar sağlamaya kabul etti[135]. Mussolini, Zogu'nun şartlarını kabul etmedi ve ona Arnavutluk'a önerilmiş şartları kabul etmek için 6 Nisan saat 12'e kadar vaktilerinin olduğunu bildiren bir ültimatom gönderdi[136].

Arnavutluk hükümeti İtalya ile ilişkilerinin kötüye gitme haberini vermemeye çalıştı, ancak kamuoyu arasında iki komşu ülke ilişkilerinin artık aynı olmadığı belli olmuştu. 1 Nisan'dan 6 Nisan'a kadar Arnavutluk'ta İtalya'ya karşı gösteriler düzenlendi. Halk, yakın zamana kadar ‘‘en yakın arkadaşı’’ olan eski müttefik tarafından tehdit edilen saldırganlığa karşı kendilerini silahlandırmaya çalıştı. Hükümetin temel amacı İtalya ile ortak bir anlaşmaya varmaktı. Bu nedenle insanların silah taleplerine cevap

[131] Romeo Gurakuqi, *Shqipëria dhe Tokat e Lirueme 1939-1946,* Botimet Jozef, Tiranë 2018, s. 47.
[132] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s.38.
[133] Paskal Milo, *Shqiptarët nëLuftën e Dytë...*, s.24.
[134] Galeazzo Ciano, *The Ciano Diaries 1939-1943, The Complete Unabridged Diaries of Count Galeazzo Ciano, Italian Minister For Foreign Affairs 1936-1943,* Edited by Hugh Gibson, Introduction by Summer Welles, Simon Publications 2001, s. 54-55.
[135] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 50.
[136] Galeazzo Ciano, *a.g.e.*, s. 60.

verilmemişti.Yapılan gösterilerde polis ve jandarma tarafından tutuklananların olması, gösterilerin söndürülmesine ve saldırganlıkların azalması için gözdağı vermiştir[137]. Kral Zogu'nun ısrarla istediği anlaşma amacına ulaşamadı ve 7 Nisan sabahı İtalya Arnavut devletine karşı saldırısını başlatacaktı.

2.8. Arnavutluk'ta İtalyan Saldırganlığına Karşı Uluslararası Devletlerin Duruşu

4 Nisan'da, A. Zogu İtalya'nın Arnavutluk'taki hedefleri ve aralarındaki ilişkilerin bozulması konusunda yabancı ülkelerin temsilcilerini bilgilendirdi. İtalya tarafından hazırlanan antlaşmanın kabul edilmesi halinde Arnavutluk'un bir İtalyan kolonisi haline geleceğini ve bu nedenle yabancı ülkelerden İtalyan hükümetinin kararına müdahale etmesini istediğini belirtti[138].

Küçük bir ülke olarak Arnavutluk'un, BG'in dış politikası üzerinde önemli bir etkisi yoktu. Arnavutluk'u tehdit eden İtalyan askeri saldırganlığı, güçlü batı ülkelerinin politikaları tarafından pek dikkate alınmadı ve İngiltere, Almanya ile anlaşmalarında vasat bir şekilde başarısız olmuş yatıştırma politikası kullanarak, bu işgale müdahale etmemiş BG'den biriydi. 6 Nisan 1939 yılında, Almanya planlarını devam ederek ve İngiltere ile imzalanan anlaşmaları tekrar tekrar çiğnemesine rağmen, savaştan kaçınmak için İtalya ve Almanya'ya karşı yumuşak bir politika izlemeye devam eden İngiliz başbakanı Neville Chamberlain, Avam Kamarasında bir açıklama yaptı. İtalya ve Arnavutluk'un aralarında yeni bir anlaşma üzerinde çalıştıklarını, ancak Arnavutluk'taki İtalyan menfaatlerinin görüşmelerde tehdit edilmeye başladığını söyledi[139].

Arnavut bakana göre, Arnavutluk'a karşı İtalya'nın koşullarının kabul edilemez olduğunu belirtti, onlar ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü ihlal ediyorlardı, bu nedenle İtalyan askeri eylemini durdurmak için İngiliz yardımının gerekli olduğunu bildirdi. Chamberlain ayrıca İtalya dışişleri bakanı'nın Arnavutluk'taki askeri harekata karşı duruşunu açıkladı. Ciano'ya göre İtalya, 1921 yılında toplanılan Büyükelçiler

---

[137] Arben Puto, *Shqipëria Politike…,* s. 629.
[138] Paskal Milo, *Shqipetarët në Luftën e Dytë...,* s. 27.
[139] Hansard. House of Commons Debates, April 06, 1939. Fifth Series. Vol.Nr. 345. Col. 2995 https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/06/italy-and-albania#column_2995 (Erişim Tarihi 10.01.2020).

Konferansı'na dayanarak bu eylemi gerçekleştiryormuş; İtalya'nın Arnavutluk'taki haklarını ve Arnavutluk'un bağımsızlığını tehdit eden herhangi bir hareketin, müdahale etme hakkı olduğu için İtalya tarafından durdurmasının gerektiğini belirtmişti. İtalya, Arnavutluk'un gelişmesine yardımcı olmak ve ülke çapında barışı korumak dışında istila etmek gibi bir amacı yok. Bu durum, İtalyan hükümetinin okulların açılması, karayolu inşaatı ve ülkenin dört bir yanındaki birçok binanın inşasına yönelik çok sayıda yatırımda açıkça görülmektedir[140].

Parlamentoya, üç İtalyan savaş gemisinin Dıraç'a ulaştığını bilgilendirdi ancak Arnavut devletine karşı saldırganlığın ve Akdeniz'deki statükoyu baltalayarak İngiltere müdahale edip etmeyeceği sorulduğunda, bunun bir hipotez olduğunu ve bu nedenle cevap veremeyeceğini söyledi. İngiltere'nin Arnavutluk'ta doğrudan çıkarları olup olmadığı sorulduğunda, hayır, sadece dünya barışına genel ilgi söyledi[141].

Yugoslavya ve Yunanistan gibi komşu ülkelerin hükümetleri en çok İtalya'nın Arnavutluk'taki işgalinden tehdit edildi, ancak yine de neler olduğuna dair hiçbir endişe duymadıklarını ifade etti. Yunan hükümeti Arnavutluk'tan sonra Yunanistan'ın sırası olacağını düşünmüş ancak İtalyan saldırısına düşmanca tepki vermeyi seçmemişler bunun yerinde Arnavutluk'ta yaptıkları eylemden ötürü onları överek İtalyanlarla iyi ilişkileri sürdürmeye çalışmışlar[142]. Yugoslav hükümeti, Arnavutluk'ta meydana gelen olaylara, İtalya'nın Adriyatik'teki barışı bozacağı sebebiyle askeri olarak saldıracağına inanmadıklarını söyleyerek yanıt verdi. Yugoslavlara göre İtalya Adriyatik'teki barışı koruyacağını söz vermişti. Aslında, Yugoslav hükümeti Nisan ayının ilk günlerinde İtalyan hükümeti ile görüştü ve 7 Nisan'da ne olacağını çok iyi biliyorlardı. Arnavutluk'un bağımsızlığıyla değil, Arnavutluk'taki Yugoslav etkisinin yayılmasıyla ilgileniyorlardı[143].

---

[140] Hansard House of Commons Debate, April 13, 1939. Fifth Series.Vol.Nr. 346. Col. 5 https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/13/european-situation#column_5 (Erişim Tarihi 10.01.2020).

[141] Hansard House of Commons Debate, April 06, 1939. Fifth Series.Vol.Nr. 345. Col. 2994 https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/06/italy-and-albania#column_2994 (Erişim Tarihi 10.01.2020).

[142] Romeo Gurakuqi, a.g.e., s. 71.

[143] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s.29.

Türkiye İtalya ile herhangi bir çatışmayı önlemeye çalışırken Yunanistan'a benzer bir duruş sürdürdü, ancak Yunanistan'ın aksine, İtalyanın silahlı eylemleri blöf olduğunu cevap verdi[144]. Öte yandan Almanya, İtalya'nın Arnavutluk'a müdahalesini destekledi ve İtalya'nın I. Dünya Savaşı'ndan bu yana Arnavutluk'un en yakın arkadaşı olduğunu ve bu küçük ülkenin gelişmesine yatırım yaptığını, ancak bu durmunda müdahale etme hakkına sahip olduğunu belirtti. Arnavutluk'taki İtalyan vatandaşlarının hakları bastırıldığı ve İtalya'nın bu Akdeniz'de yer alan ülkesinde İtalya'nın güvenliğini ve hayati çıkarlarını zayıflatan bu tür huzursuzluğa izin veremez. Almanya ve İtalya arasındaki ilişkiler, MVG'i adı verilen kendi siyasi kanatlarını yarattıklarından çok güçlüydüve bu ilhakı, MVG'in nüfüzü güçlendireceğini bilerek askeri saldırısını tamamen desteğini vermişti[145].

Arnavutluk'un yaklaşan işgali üzerine Fransız hükümeti, Fransa'nın Arnavutluk'ta hiçbir çıkar olmadığını belirtti bu sebebiyle Fransa'dan da yardım gelmemiştir. ABD hükümeti de Arnavutluk'taki büyükelçisinden Hugh Grant, İtalyan saldırganlığı hakkında bilgi alınmasına rağmen, İtalyan planını durdurmak veya Arnavutluk'a yardım etmek için hiçbir şey yapmamıştır[146].

5 Nisan'da Çiano, günlüğünde ‘‘il Duce’’artık İtalyan ve Arnavut ilişkilerine dışarıdan müdahale olmayacağına emin olduğunu yazdı[147]. İtalyanların Arnavutluk'a yönelik dış politikasına gösterilen ilgisizlik, Arnavutluk devleti ve diğer Avrupa ülkeleri için büyük yankılar yaratacaktır. Mussolini'nin faşizmi yayma devam etmesine ve MVG'in önderliğinde yeni bir dünya düzeni yaratma planlarına yol açmıştır.

---

[144] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*, s. 30.
[145] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 69-70.
[146] Ilir Ikonomi, *Pushtimi. Ministri amerikan në Tiranë, Hugh Grant rrëfen 7 prillin shqiptar*, Shtëpia Botuese Universitare ‘‘UET Press’’, Tiranë 2004, s. 143.
[147] Galeazzo Ciano, *a.g.e.,* s. 60.

III. BÖLÜM

İTALYAN İŞGALİNDE ARNAVUTLUK (1939-1943)

3.1.Arnavutluk Topraklarının İtalyanlar Tarafından İşgal Edilmesi (1939)

İtalya, Arnavutluk'u işgal etmekte herhangi bir uluslararası müdahaleyle karşılaşmayacaklarına emin olduktan sonra ve Kral Zogu Ciano'nun abartılı taleplerini reddettiği için, İtalya Arnavutluk'un kıyılarına doğru gidecekmiş ve eylemi başlatmak için emri bekleyen Bari kıyılarındaki askeri filoları hazırlamıştır. İtalyan hükümeti Arnavutluk'taki saldırganlık görevini devralacak dört askeri konvoy düzenlemişti ve stratejik olarak ülkenin tüm kontrolünü ele geçirmek için mühim olan dört şehre saldırmayı planlamıştır; bu şehirler Dıraç, Avlonya, Lezha ve Saranda şehirleri idi. Bu şehirlerin ortak noktası ise, dördünün de limanının olmasıydı ve bu nedenle savaş gemilerini limana demirlemeye ve Arnavutluk'a İtalyan askerlerini indirmenin daha kolay olacağını düşünmüşlerdir.Dıraç limanına inecek askeri konvoya ‘‘Messe’’adı verilmişti, Avlonya'yı ele geçirecek konvoy ‘‘Bernardi’’ olarak adlandırılmıştı, Shkumbin limanına inerek Lezha şehrine doğru gidecek konvoy ‘‘Skatini’’ olarak adlandırılmış ve Saranda'nın kontrolünü ele geçirmek için emrine verilmiş konvoyun adı ise ‘‘Carasi’’ idi[148].

7 Nisan 1939 yılında sabahleyin İtalyan birlikleri Arnavutluk sahillerine indi ve büyük direniş ile karşılaşmadılar. Aynı zamanda İtalya, Arnavutluk toprakları üzerine 400 adet bombardıman uçağı gönderdi, ancak aldıkları karar ile yerleşim merkezlerini ve vatandaşların yoğun olduğu bölgeleri bombalamamaya dair emir aldılar. İtalyanlar, barış ve düzen yeniden sağlanana kadar Arnavutluk'ta bulunacaklarına dair bildiriler yazıp uçaklar ile bu bildirileri dağıttılar. Bunu yapmalarındaki sebep ise Arnavutların direniş gösterip ayaklanmasını engellemekti. Arnavutların İtalyanlara karşı en büyük

[148] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s. 67-70.

direnişi Dıraç şehrinden geldi. Bir grup Arnavut askeri mühimmatları bitene kadar saldırganları durdurmaya çalışacaklarına yemin etmişlerdir[149].

A. Zogu, Dıraç limanına İtalyan birliklerinin gelmesinden sonra Tirana Radyosu vasıtasıyla Arnavutları anavatanlarını kurtarmak için savaşmaya çağırdı ve İtalya'yı iki ülke arasındaki dostluk anlaşmalarını ihlal etmekle suçladı. Arnavutlara yaptığı çağrı Kral Zogu'nun son resmi çağrısıydı. Arnavutlar, kralın İtalya'ya karşı eylem düzenleyeceğini ve Arnavutluk devleti için bu belirleyici anlarda Arnavut askeri güçlerini yönlendireceğini düşündüler. İtalyan askeri birliklerinin inişi sırasında Kral Zogu Arnavutluk'tan ayrılıyordu. Fakat ayrılmadan önce devlet hazinesinden 183 kg altını aldı[150]. Askerleri seferber etmeden ülkeyi terk etmeye karar vermişti çünkü İtalyan saldırganlığıyla başa çıkmanın imkansız olacağını düşündü ve kalması halinde ailesiyle idam edileceğini biliyordu. A.Zogu, ülkeyi uzaktan yönetebileceği veya diğer ülkelerden yardım alabileceği umuduyla Yunanistan'a gitti. Kral hükümetinin bazı üyeleri de Arnavutluk'tan kaçtı[151].

‘‘Messe’’ konvoyu Dıraç limanına ulaştığında italyan birlikleri inmeye başladılar fakat saldırganlara direnmek için toplanan bir grup Arnavut onlara karşı ateş açtı. İtalyanların Dıraç'taki çatışma sırasında 400 askerini kaybettiği söyleniyor. Stefani adında bir İtalyan haber ajansı ise sadece 11 kişinin öldüğünü ve yaklaşık 43 kişinin yaralandığını bildirdi. Dıraç çatışmasında, çok sayıda İtalyan askerinin bu küçük Arnavut grubunun direnişini yenmeye alaşağı etmesi yaklaşık beş saatinialdı[152]. O zamanlar ulusal bütçenin yarısını oluşturan Arnavut askeri kuvvetleri halkın direnişine destek vermedi. Saat 9'da direniş sona erdi ve İtalyan birlikleri şehre girmeye başladı ve böylece başkent Tiran'a doğru yola çıktılar[153].

Lezha'da direniş Dıraç'taki direnişe nazaran daha zayıftı. ‘‘Skatini’’ konvoy'u Shëngjin'i limanına indiğinde düşmanca bir tavır ile karşılaşmadılar, ancak şehre girdiklerinde gene küçük bir silahlı grubu tarafından ateş açılmıştır. Bu direnişte

[149] Tajar Zavalani, *a.g.e.,* s. 434.
[150] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*,s. 35-37.
[151] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.,* s. 73-74.
[152] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.,* s. 68.
[153] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 56.

yaklaşık 5 İtalyan askeri öldürüldü, ancak Arnavutlar'ın düzensiz bir şekilde oluşan örgütlenmesinin yaptığı karşı eylem uzun sürmedi ve Lezha şehri işgal edildi[154].

Avlonya limanında bir Arnavut jandarma birliği İtalyan askerlerine ateş açtı ve sonra askeri birlikleri Bestrove adlı bir köye çekildi. Orada yapılan çatışmaların sayısı arttı ve Arnavutluk kaynaklarına göre yaklaşık 40 İtalyan hayatını kaybetti. 7 Nisan'ın sonuna kadar süren çatışmalardan sonra jandarma kuvvetleri geri çekildi ve İtalyan ordusu Arnavutluk topraklarının işgaline devam etmek için yola koyuldular[155].

Aynı zamanda, İtalyan birlikleri stratejik konumları mühim olan bu şehri mümkün olduğu kadar hızlı ve en kısa sürede zapt etmek için Saranda sahiline indiler. Ülke'yi işgalcilere karşı savunmak için yemin eden küçük bir Arnavut askeri grup, İtalyan saldırısına karşı bir direniş örgütlemeye başladı ancak A. Zogu İtalyan işgalcilere karşı savaşma emrini vermediği için savaşmaya hazır olan Arnavut askerlerinin sayısı azalmaya başladı ve bu nedenle dirençleri uzun sürmedi. Saranda'daki çatışma sırasında İtalyan gazetelere göre sadece 1 ölü ve 10 yaralı İtalyan bulunmaktaydı. Çatışma yaklaşık bir saat sürdü, böylece İtalyanlar, azınlıkta bulunan vatansever Arnavut askerlerinin direnişini söndürmeyi başardılar[156]. Bu şekilde İtalyan kuvvetleri Arnavutluk askeri kuvvetleriyle güçlü bir direnişle karşı karşıya kalmadan Arnavutluk'un her yerine sızmayı başardılar ve misyonunu büyük zorluklarla karşı karşıya kalmadan sonuçlandırdılar.

İlk İtalyan kuvvetleri 8 Nisan 1939 yılında sabah başkente girmiştir. Şehirde yüzlerce İtalyan uçağı uçtu ve Arnavutluk'a yapılmış saldırların her ayrıntısını planlayan dışişleri bakanı Ciano da dahil olmak üzere İtalyan askeriyle uçakla iniş yaptı. Ciano Tiran belediyesi'ne geldi ve ülkelerinden ayrılmayı değil İtalyanlarla karşı uğraşmayı seçen A. Zogu hükümetinin bazı eski meclis üyeleri tarafından karşılandı[157]. Bunlar, İtalya'nın Arnavutluk üzerine düşündüğü faşist planlarının bir parçası olacaktı. Bu kararlar kişisel kazanç için alınan kararlardı. Belediye dışında toplanan sivil halka kısa

---

[154] Faik Quku, *Qëndresa Shqiptare Gjatë Luftës së Dytë Botnore 1(1939-1941),* Shtëpia Botuese ‘’ILAR’’, Tiranë 2006, s. 101.
[155] Faik Quku, *a.g.e.,* s. 100.
[156] Faik Quku, *a.g.e.,*s. 102.
[157] Paskal Milo, *Politika e Jashtme e Shqiperise…,*s. 898-899.

bir konuşma yaparak şunları söyledi: *''İtalyan birlikleri buraya faşist sistemde bulunan şeyleri, Arnavutluk'a barış, adalet ve iş imkanı sağlamak için getirdi. Bu şekilde İtalyan halkı Arnavut halkı ile olan değişmez dostluklarını yeniden teyit ediyor''*[158]. Ciano'nun konuşması ardından İtalyan bakan Jakomoni, İtalyanlarla işbirliği yapan A. Zogu hükümetinin eski üyelerinden geçici İdare Komitesi kurmasını istemiştir. Kraliyet sarayı eski başmüfettişi Xhafer Ypi, Arnavutluk siyasetinde İtalyanlara hizmet sunan önde gelen isimlerden biriydi[159].

9 Nisan'da, faşist hükümetin eylemlerinin planlanandan daha da uzun sürmemesi için İtalya'nın diğer askeri güçleri Arnavutluk'un fethinin tamamlanması ve kolaylaştırılması için gönderilmiştir çünkü Arnavutluk'ta bulunan İtalyan askerlerinin barışı ve düzeni sağlamak için değil askeri bir saldırı düzenlemek için orada oldukları ortaya çıkacaktı. Arnavutluk'un en önemli şehirleri tek tek ele geçiriliyordu. 8 Nisan'da Messe konvoyunun bir bölümü Akçahisar'a çıkartma yaptı, direnişle karşılaşmadan şehrin kontrolünü ele geçirdi ve İtalyan bayrağını Arnavut bayrağıyla birlikte kaleye yerleştirdi. 10 Nisan'da Saranda'ya inen Karasi konvoyu Delvina, Gjirokastra, Tepelen, Görica ve Butrint'i işgal etmeyi başardı. Avlonya'nın fethinden sonra Bernardi konvoyu Fier içine girdi ve artık Arnavutluk'un işgali kaçınılmaz olduğu için yine direniş olmadan Kuçova ve Berat'a doğru yoluna devam etti. 10 Nisan'da askeri işgal sona erdi ve İtalyan kuvvetleri bütün Arnavutluk bölgelerinde konuşlandırıldı[160].

İtalya'daki basın Arnavutluk'un işgali ile ilgili haberler yayınladı ve Arnavutluk'ta yaşayan İtalyanların hayatını tehlikeye atan büyük ayaklanmalar olduğu için askeri güçlerin müdahalesinin gerekli olduğunu belirtti. Kral Zogu'nun yönetimi nedeniyle ülkenin durumunu içler acısı olarak nitelendirdilmiş, bu sebepten ötürü İtalyan asker güçleri Arnavutlar tarafından memnuniyetle karşılanmıştır[161]. İtalyan medyası tarafından yayınlanan tüm bu haberler, İtalyan hükümetinin eylemlerini İtalyan halkının ve BG'in gözünde haklı göstermek için yapılan propagandadan başka bir şey değildir.

---

[158] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 62.
[159] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,* s. 445.
[160] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s. 77-80.
[161] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 64.

İtalyan birliklerinin gelişi, faşist propagandada gösterildiği gibi Arnavutlar tarafından memnuniyetle karşılanmamıştır, ancak Kral Zogu'nun işgal tehdidiyle savaşmak için bir ordu düzenlemeden ayrılması ve Arnavut halkının saldırganlığı ve çatışmayı önlemek için ordunun yardımı olmadan daha fazlasını yapacak güce sahip olmaması gibi çeşitli nedenlerle direnişi daha başarılı bir seviyede gerçekleştirememişlerdir. Arnavutluk'ta, İtalyan işgali sırasında Dıraç'ta yer alan çatışma gibi diğer şehirlerde hiçbir direnişin yaşanmadığı düşünülüyor. Fakat küçük ve kısa bir çatışma olmasına rağmen Arnavut halkı işgale karşı ülkelerini onurlu bir şekilde savunmuştur bundan mütevellit Arnavut halkının yaptığı bu direniş görmezden gelinemezdi[162].

Askeri harekatın başarılıyla sona ermesinden sonra İtalya, Arnavutluk toprakları boyunca kendi askeri birimlerini görevlendirdi ve huzursuzlukların çıkmaması için Arnavutluk yönetimi birimleriyle işbirliği yapmalarını ve Arnavut halkını yatıştırmak ve isyan etmelerini engellemek için düzeni geri getirmelerini emretti. İtalya planını askeri bir eylem olarak değil, İtalya'nın müdahalesine ihtiyaç duyan bu devlete, yaptıklarını dostane bir yardım olarak göstermiştir ve bu nedenle Arnavutların tepkisinin olabildiğince az olması ve müdahalelerinin askeri sayılmaması için düzeni mümkün olan en kısa sürede sağlamak için önlemler alındı. Durum sakinleştikten sonra İtalya, Arnavutluk'ta İtalyan hükümetinin çıkarlarına hizmet etmek üzere kalan A. Zogu'nun eski siyasi müttefikleriyle işbirliği içinde siyasi planlarına devam edecekti[163].

3.2. Arnavutluk'ta İtalyan Rejiminin Kurulması (1939)

İşgalin sona ermesinden sonra, İtalyan hükümeti Arnavutluk'ta devlet kurumlarının kurulmasına başladı. Planladıkları gibi, saldırganlığın başlamasından önce, devletin normal bir şekilde işlemesi için anayasal meclisi toplarlardı[164]. 12 Nisan 1939 yılında Mussolini, Jakomoni'ye Xhafer Ypi ve Shefqet Verlaci ile birlikte anayasa

[162] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.*, s. 57.
[163] Tajar Zavalani, *a.g.e.*,s. 437.
[164] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 75.

meclisi üyelerini seçmelerini emretti. Meclisin İtalyan siyasi yanlısı olduğu bilinen 159 üyesi seçilmiştir. Arnavutluk'a karşı saldırganlığın mimarı olan ve ülkenin siyasi teşkilatında alınacak önlemleri planlayan G. Ciano, Anayasa Meclisi toplantısına katıldı[165]. Anayasa Meclisi, Kral Zogo rejiminin devrildiğini ilan etti ve Zogu'nun Arnavutluk Kralı ilan edildiği 1928 yılındaki anayasa reddedildi. Meclis üyeleri, halk adına Arnavutluk'un yaşamını ve kaderini İtalya'nınkiyle birleştirmeye karar verdiler ve bu ulusal birliği göstermek için İtalya'nın Kralı III. Victor Emmanuel'e ve Etiyopya İmparatoruna Arnavutluk'un tacını teklif ettiler. Yeni bir hükümet kuruldu ve Shefqet Verlaci başına getirildi[166]. Ciano, İtalyan büyükelçiliğinin balkonunda bir konuşma yaptı ve burada alına bu kararların Arnavutluk'un bağımsızlığını tehlikeye atmadığının sağladı ve günlüğünde, ‘‘bu beyanın bazı vatanseverler tarafından hüzünlü ve kızgın bir şekilde karşılandığını ancak büyük bir çoğunluğun bu beyanı iyi karşıladığını’’. ‘‘Artık Bağımsız Arnavutluk yok’’[167] yazmıştır.

16 Nisan'da bir Arnavut delegasyonu Sh. Verlaci ile başında, Roma'ya gitmişti ve Mussolini tarafından karşılanarak Arnavutluk'un gelecek planları hakkında konuşmuştur. Roma’da yapılan konuşmalarında ‘‘Bağımsızlık’’ kelimesini bekliyorlardı ama il Duçe bunu söylemedi ve bu onları üzdü.İtalyanlarla işbirliği yapmasına rağmen, Zogu'nun ayrılmasının yeterli olacağını ve Arnavutluk'un bağımsız bir ülke olmaya devam edeceğini umdular. İtalya Kralı ve Etiyopya İmparatoru, III. Victor Emmanuel'e verilecek Arnavutluk tacını kabul etmeye yönelik yasa kabul edildi. 17 Nisan'da Quirinal Sarayı'nda taç teslim töreni düzenlendi. Shefqet Verlaci, sadakatlerini göstermek için Arnavut halkı adına tacı III. Viktor Emanuel'e teklif etti. Tacı kabul ederek, bugün Arnavutluk'un kaderinin ayrılmaz bir şekilde İtalya'yla bağlantılı olduğunu açıklamıştır[168].

İtalyan hükümeti, Kral III. Viktor Emanuel'in temsili bir kurum kurmuştur. Kuruma ‘‘Genel Temsilcilik’’ adı verildi ve Ciano ve Mussolini arasında görüşmeler yapıldıktan sonra temsilcinin İtalya'nın Arnavutluk büyükelçisi Francesco Jakomoni

[165] Paskal Milo, *Shqiparët në Luftën e Dytë...,* s. 56.
[166] Arben Puto, *Shqipëria Politike,* s. 650-651.
[167] Galeazzo Ciano, *a.g.e.*, s. 65.
[168] Faik Quku, *a.g.e.*, s. 156-158.

olacağına karar verildi. Kral'a, Jakomoni'nin seçilmesi teklifinde bulundular ve 22 Nisan'da Françesko Jakomoni, Genel Temsilci olarak atandı[169]. Arnavutluk işlerini daha yakından yönetmek için Ciano, İtalya dışişleri bakanlığı'nda Arnavutluk Meseleleri Devlet Sekreterliği olarak adlandırılan bir şube kurmuştur. Ciano bu şubenin başında, eski arkadaşı ve Çelik Şirketinin eski Başkan Yardımcısı olan Zenone Benini görevlendirdi. Aslında bu iki kurum Arnavutluk'u yönetecek ve Arnavut bakanları tamamen İtalyan siyaset büyükleri adına hizmet edeceklerdi. Bakanlığın tümünde çeşitli projelerin karar merciine büyük yetkilere sahip olan İtalyan danışmanlar atandı[170].

İtalya Arnavutluk'ta en kısa sürede faşist rejimin hakim olması için çalışıyordu ve bu nedenle 3 Haziran 1939'da III. V. Emmanuel Arnavutluk'un Temel Tüzüğünü ilan etti. 54 yeni maddeden oluşan bu yeni anayasa ile Arnavutluk, İtalya Krallığı kolonisine dönüştürüldü. Tüzük, Arnavut devletinin anayasal bir monarşi olduğunu ve kralın hanedanından miras alındığını, kralın kral için ayrılmış olanlar dışında tüm kral gücünü kullanabilecek bir genel temsilci atayabileceğini belirtti. Yasama gücü kral tarafından Kurumsal Yüksek Faşizm Konseyiile işbirliği içinde kullanmıştı, yürütme görevi ise kral'a aitti. Arnavutluk bayrağı, gerçekleşmekte olan ulusal birliği yansıtacak şekilde değiştirilmiştir. Bayrak İtalyan krallığının ve faşist partinin sembolleri ile değiştirilmiştir[171]. III. V. Emmanuel tarafından yayınlanan yeni anayasanın bazı maddeleri son derece mühimdi, çünkü Arnavutluk bağımsızlığını elde edemedi ve İtalya'nın kuklası haline geldiği aşıkardı.

Arnavutluk Krallığı Bayrağı (1928-1939)

[169] Françesko Jakomoni, *Politika e Italisë në Shqipëri,* Shtëpia Botuese ‘‘55’’, Tiranë 2005, s. 103.
[170] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 80.
[171] Faik Quku, *a.g.e.*, s. 164-165.

İtalyan İşgali Altındaki Arnavutluk'un Bayrağı (1939 – 1943)

2 Haziran'da Arnavut Faşist Partisi'nin kurulması için gereken (PFSH) tüzük de ilan edildi[172]. PFSH, Arnavutluk'taki tek parti olarak kabul edildi ve her devlet idaresi çalışanı, eşleriyle birlikte partiye üye olmak; eğer partiye üye olunmayacaksa görevden alınmak zorunda bırakıldılar ve sadece parti üyelerinin yararlanabileceği hiçbir kişisel fayda sağlamayacaklardı[173]. Partinin Genel müfettişi, daha önce Arnavutluk'ta bulunan ancak başkentte kendisine karşı verdiği huzursuzluk nedeniyle A. Zogu tarafından Arnavutluk'tan kovulmuştur Mussolini'nin arkadaşı Giovanni Giro'ydu. A. Zogu'nun iktidara gelmesinin ilk yıllarında siyasi bir rakibi olan ve Roma'da eğitim görmüş G. Ciano'nun bir arkadaşı olan Tefik Mborja, genel sekreter rölüne atandı fakat parti G. Giro tarafından yönetildi[174]. Partinin idare işlerine müdahale etmesi, sosyal politikalar ve propaganda ile uğraşması amaçlandı. Ana şehirlerde bulunan ülkede birçok faşist federasyon kuruldu. Faşist Kadın Federasyonu, Faşist Çocuk Federasyonu, Faşist Erkek Federasyonu, Faşist Gençlik Federasyonu, ancak faşizmin Arnavutluk'ta fazla destekçisi yoktu bu nedenle faşist parti, daha sonra aile üyeleriyle birlikte çeşitli federasyonlara katılmaya zorlanan yetkililer üzerinde politik baskı uyguladı[175]. Sonrasında ise PFSH, Arnavut gerçekliğini detaylı birşekilde incelemeden kurulduğu ve Arnavutluk'ta destek bulamadığı için tamamen siyasi bir parti olamadı[176].

Arnavutluk'taki İtalyan faşist rejiminin güçlü yanlarından birisi ise, Arnavutluk şehirlerinde devriye gezen 100 bin askerin kullandığı orantısız güçtür. Rejimin hizmetinde bulunan Arnavut ordusu yeniden düzenlendi. Arnavut ordusu, yeni rejimin

[172] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944)..., a.g.e.,* s. 482.
[173] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 60.
[174] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.,* s. 110.
[175] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,* s.83.
[176] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,* s. 31.

milliyetçi ve muhalif unsurlardan arındırıldıktan sonra İtalyan ordusunun komutasına yerleştirildi[177].

Arnavut Silahlı Kuvvetleri, Carabinieri'nin bir İtalyan Generali komutasına yerleştirildi. Yollar bir İtalyan carabinieri ve bir Arnavut askeri tarafından devriye gezilmiştir. Bir süre sonra İtalyanlar Tiran ve Dıraç'ta asker yerleştirmeyi bırakıp, güçlerini stratejik öneme sahip diğer şehirlere yoğunlaştırdılar. İtalyanlar tarafından kralın Arnavutluk'ta temsil edilmesini sağlamak için kurulan Genel Temsilcilik kurumunda dört ofis bulunuyordu. Bir ofis Arnavutluk ile İtalya arasındaki siyasi meseleler ve Arnavutluk'taki iç politika ile ilgileniyordu, diğer ofis ekonomik işler ileuğraşmak için açıldı, başka bir ofis kültürel faaliyetler içindi, bu faaliyetler okulları ve propaganda ile ilgilenen genel işler içindi ve son ofis idari hizmetler içindi[178]. Jakomoni'nin başkanlık ettiği bu kurum ise Arnavutluk'un tüm siyasi ve sosyal yaşamını örgütlemiş oldu.[179].

İtalya'nın uyguladığı stratejik taktik sadece askeri bir üs olarak kullanmak için oluşturulan bir taktik değildi, aynı zamanda doğal kaynaklarından yararlanmak için de kullanılabilecek bir koloniye dönüştürmek içindi. Zogu'nun tüm döneminde İtalyanlar ve işletmeleri tarafından yatırımlar yapıldı, ancak faşist rejimin kurulmasından sonra bir yıl içinde Arnavutluk'un doğal kaynaklarını kullanan kuruluşun sayısı 10 kat arttı[180]. Ekonomik, politik ve askeri çıkarları için yolların ve binaların inşasına, havaalanlarının ve limanların genişletilmesine büyük yatırımlar yapıldı. Kıyı şehirlerine Arnavut-Yunan ve Arnavut-Yugoslav sınır illerlerini birbirine bağlayan stratejik-askeri yollar eklediler. Bu yatırımlardan istihdam olanakları arttıkça ve ticaret geliştikçe Arnavutların ekonomik yaşamında iyileşmeler oldu ancak bu faydalara rağmen, Arnavut nüfusu 7 Nisan 1939 yılında yapılan saldırıdan dolayı öfkesini yitirmedi[181].

Ciano'nun formüle ettiği ve A. Zogu'nun reddettiği plan, Arnavutluk'u İtalya'nın bir kukla devletine dönüştürmesini amaçlayan plandır. Bu planı kabul eden

---

[177] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 61.
[178] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 97-98.
[179] Tajar Zavalani, *a.g.e.,* s. 438.
[180] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 62.
[181] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 288.

Arnavut politikacılardan dolayıplan çok kısa süre içerisinde gerçekleştirildi. Arnavut siyasetçilerinin bakanlıktaki görevlerde bulunmalarına rağmen, Arnavutluk'un tüm siyasi, ekonomik ve sosyal hayatı Jakomoni'nin ve Benini'nin yönetimindeydi.

3.2.1. İtalyan İşgali Sürecinde Arnavutluk'ta Sosyal ve Siyasi Durum

Arnavutluk artık bağımsız veya özerk bir devlet değil, yalnızca gerçek bir hamilikmişti, çünkü Arnavut organlarının hiçbirinde herhangi bir yürütme ve yasama gücü yoktu. Mussolini ve Ciano tarafından yönetilmekte olan Jakomoni, Arnavutluk'ta yürütme yetkisine sahipti. 3 Haziran 1939 yılında yürürlüğe giren anayasa, PFSh'inin meşru liderlik işlevlerini tanımladı ve Mussolini'ye PFSH'i örgütleme sorumluluğu verildi. Arnavutluk'un dışişleri bakanlığı artık mevcut değildi çünkü işlevleri Ciano'nun İtalya dışişleri bakanlığında kurduğu Arnavutluk'un Meseleleri Sekreterliği tarafından yerine getiriliyordu. İtalya ve Arnavutluk arasındaki tüm ilişkiler bu makamdan Genel Temsilcili'ye iletiliyordu[182].

İtalyan hükümeti Arnavut halkının güvenini ve takdirini kazanmaya ve kendisini Arnavutluk'un kurtarıcısı olarak göstermeye çalıştı. Ciano, Arnavutluk'un derin sosyal ve ekonomik sorunlarından herhangi birine değinmekten ziyade halkla ilişkilere yönelik bir dizi jestle iyilik severlik izlenimini güçlendirmeyi umuyordu. Yoksul bölgelerin bazılarına yiyecek ve giyecek dağıttı ve Tiran, İşkodra, Avlonya, Gjirokastra, Saranda, Görica ve Kukës'taki fakirlere kişisel olarak 190.000 altın frankı vermiştir[183]. Ciano'nun eylemleri, o yıllarda yoksulluğun çok büyük olması nedeniyle olumlu etki oluşturmuştur çünkü Zogu'nun yıllar boyunca yaptığı küçük gelişmelere rağmen, Arnavutluk Avrupa'daki en geri ülkelerden biri olmaya devam etmişti.

Halkın kalplerini ve zihinlerini kazanmak için başlatılan daha başarılı programlardan biri de, Arnavut çocukların İtalya'daki yaz kamplarına gönderilmesiydi. Temmuz ve Ağustos aylarında İtalya'ya gönderilen on bin çocuk hijyen için temizlendi, tıbbi muayenlere için gönderildi ve yeni kıyafetler verildi, çocukların küçük yaşta

[182] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 125.
[183] Bernd J. Fischer 3, *Albania At War 1939-1945 Central European Studies*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana 1988, s. 62.

zihinlerinin yıkanması için onlara Mussolini ve Kral'ın fotoğrafları da verildi. 29 Auğustos'ta Mussolini Arnavutluk'tan gelen çoçuklara kişisel bir ziyaret düzenledi. Yeni rejimin faydalarını göstererek, çocukları etkilemek ve zihinlerini yıkamak için her türlü çabayı göstermiştir. Programın iyi bir propaganda olduğunu kanıtladı çünkü Arnavutluk'a geri dönen çocuklar sağlıklı ve mutlulardı. Yurtdışında eğitim fırsatları ve aynı amaç doğrultusunda gelişen yetişkinler için de çeşitli turlar düzenlenmiştir. İtalyan hükümeti Arnavut okullarından öğretmen ve öğrencilerin İtalya ve Libya'yı gezmelerine izin veren bir program başlatmıştır.[184]

İtalya'nın Arnavutluk'taki temel amaçlarından biri doğal kaynaklarının kullanılmasıydı. Ciano, Arnavutluk'un doğal kaynaklarının büyük olduğunu düşündü, ancak konuyla ilgili daha doğru bir rapor vermek için Z. Benini görevlendirildi. Benini raporunu Ekim 1939'da yayınladı, ancak raporu abartılıydı. Benini'ye göre demir cevheri açısından Arnavut mevduatları on yıl boyunca İtalyan gereklilikleri için yeterliydi. Ayrıca, Arnavutluk'un İtalyan ihtiyaçlarını süresiz olarak yerine getirecek kadar bitüm ve bakır sulfatına sahip olduğu söyleniyordu. Benini'nin sonuçlarının çoğu doğruydu, ama genel olarak biraz fazla iyimserdi. Tarım cephesinde Arnavutluk, İtalyan kaynaklarının tükenmesine neden olmuştu ve olmaya da devam edecekti. İşgal ordusunu beslemek için bir fazladan üretmek yerine, en iyi zamanlarda bile Arnavutluk yıllık 20.000 ila 30.000 ton tahıl ithalatı gerçekleştiriyordu. Çelik üretiminde önemli olan krom, Arnavutluk'ta bulunan ve İtalyanlar için önem taşıyan bir maden kaynağıydı. Arnavut krom rezervleri İtalya'nın krom ihtiyacının yüzde 100'ünü sağladı. Bu, İtalya savaşa girdikten sonra özellikle daha fazla önem kazanacaktı çünkü Arnavutluk, İtalya tarafından kontrol edilen bölgelerde sadece o krom kaynağına sahipti[185].

Arnavut halkı için bir başka istihdam kaynağı da, Tiran'daki İtalyan yetkililerin İtalya'nın imparatorluk ihtişamını göstermek için gerekli hissettiği büyük faşist binalardı. Şubat 1940'da turizm çok düşük seviyede olduğu için Arnavutluk'ta otel inşaalarının başlanmasına karar verildi. Bu karar, turizmin büyümesine teşvik

[184] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 64.
[185] Bernd J. Fischer,*Albania at War…,* s. 66-67.

edebilecek doğru standartları oluşturmak için alınmıştır. Tüm bu faaliyetlerin gelişmesi birçok Arnavut'un hayatının geliştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir[186].

3.2.2. Ciano'nun Arnavutluk'ta İrredantist Politikası

Ciano, İtalyanların niyetlerinden hala şüphe duydukları insanlara iyi niyetlerini gösterebileceklerine inanıyordu. Bunun için de Arnavutların irredantizmini takip etti. Arnavutluk'ta inşa edilen birçok yol Yunan ve Yugoslav sınırlarına ve bu sınırlara yakın büyük sayıda askeri kuvvete devam ettiği için, bu fikir İtalya'nın Balkanları işgal etme planlarına iyi uyuyordu[187]. 1913 yılında gerçekleşen Londra Konferansı'nda Arnavutluk sınırlarında yapılan değişiklikler nedeniyle çok sayıda insan Arnavutluk sınırlarının dışında kaldı. Kosova bölgesindeki yaklaşık 800.000 Arnavut Sırbistan sınırları içinde ve daha az sayıda Arnavut Karadağ, Makedonya ve Yunanistan sınırlarında kalmıştır.

Ciano, Arnavutluk'ta irredantizm duygusunu canlandırmak için, ülke çapında bir çok şehre sık sık ziyaretler düzenledi, konuşmalar yaptı ve "Büyük Arnavutluk" arzusunu dile getirmeye çalıştı. Kukla hükümet tarafından, Arnavutlardan gelen bir hareket, milliyetçi coşku gibi görünmek için çeşitli faaliyetler düzenlendi. Gösterilerde Kosova ve Çamëria'nın Arnavutluk ile birleşmesine verilen desteği gösterilmiştir. Ciano, sürekli hale getirdiği gösterilerinde irredantizm atıfta bulunarak, Arnavut halkının inancını kazandığına ikna olmuştur[188].

Arnavutların sosyal yaşamında ülkenin sömürgeleştirilmesini açık bir şekilde gösteren başka değişiklikler de vardı. Yıl boyunca Arnavutluk tarihi ile ilgili değil İtalya Krallığı ve faşizmiyle ilgili kutlamalar düzenlendi. Kutlamalardan bazıları Kral, Kraliçe ve Prensin doğum günleri, Roma'nın kuruluşu, Arnavutluk'un İtalya ile ulusal birliği idi. Arnavutluk ile ilgili tek anma ve kutlama, Arnavutluk'un bağımsızlığının yıldönümü

---

[186] Bernd J. Fischer,*Albania at War…,*s. 68.
[187] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,* s. 491.
[188] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 157.

olan 28 Kasım'dı. Bu kutlamaların yapısında bulunan etkinlikler ise, Arnavutların geleneklerini ve kutlama hayatlarını silmeyi amaçlamıştır[189].

3.2.3. Arnavut Topraklarında İtalyan-Yunan Savaşı(1940-1941)

Nisan 1940'da Ciano tüm dikkatini Yunanistan'a çevirmeye başladı. Mussolini'ye haber vermeden bilgi toplamaya, hazırladıkları planlara zemin hazırlamaya ve olası senaryoları hayata geçirmeye başladı. Ciano, İtalyan güçlerinin Yunanistan'ı herhangi bir zorluk ve direnişle karşılaşmadan istila edeceğinden çok emindi, çünkü Jacomoni de Arnavutların ülke sınırlarının genişletilmesi için savaşmaya hazır olduğunu bildirdi. Bu arada Mussolini, MTG'e savaş ilan etmeye hazırlanıyordu ve planları Yunanistan'a saldırmak değil, Yugoslavya'ya saldırmaktı. Fakat Ciano, Duce'nin Yunanistan'a ilgisini çekmeye çalışırken, ona kuzey Yunanistan'daki Arnavut köylerinde Yunan polisi tarafından işlenen bir suçu anlattı[190].

Yunan polisi, yıllarca Çamëria'daki Arnavutların Yunan makamlarından kötü muamele görmesine karşı mücadele etmiş olan bir Arnavut vatanseverini öldürmüştü. Onun adı Daut Hoxha idi ve 15 Haziran 1940'da öldürüldükten sonra başı kesilip kuzey Yunan bölgesindeki diğer Arnavut köylerine terörize etmek için başı bütün Çamëria halkına ibret olsun diye gösterilmişti. Mussolini, Ciano'nun ona anlattığı hikaye karşısında hayal kırıklığına uğradı ve Yunanistan'a karşı bir kuvvet eylemi çağrısında bulundu[191].

Jacomoni, Roma'ya Çamëria'da Arnavutların maruz kaldığı sefil koşulları detaylandırırken bildiriler gönderirken, Arnavut basınını ve radyosu da Daut Hoxha'nın övülüp yüceltilmesine devam etmeye yönlendirdi. Jacomoni, İtalyanlardan, Çamëria'da yaşayan Arnavutları, Yunanların baskısından kurtarmasını, İtalyan bürokratlarından ve askeri kuvvetlerinden istediğini bildirdi. Faşizme karşı olan Arnavut gençlerinin

---

[189] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 131-132.
[190] Faik Quku, *a.g.e.,*s. 213-215.
[191]‘‘Daut Hoxha, vrasja e çamit që shkaktoi luftën italo-greke’’ https://www.youtube.com/watch?v=XEZSX4tOoFs&list=PL8gq6FYFIzwrAiK91E93ffhiygHeGnpEX&index=807 (Erişim Tarihi 20.01.2020).

Yunanistan'ın işgali hakkında onay tezahürleri düzenledikleri bildirildi[192]. Ancak bunların hepsi İtalya için birer mazeretti çünkü yıllarca hazırladığı bu plan aslında Balkanlar'daki gücünü genişletmeye ve daha kapsamlı bir hale getirmeye yönelikti. Arnavutluk'ta İtalyanlar tarafından izlenen irredentist politika, Arnavutlar arasındaki vatanseverlik hissini uyandırmıştı, ancak duyguları Balkanlar'daki faşist amaçlara avlanmaya düşen suretiyle manipüle edilmişti[193]. Arnavutluk'tan gelen tüm bu kapsamlı raporlarla, 15 Ekim'de Mussolini 26 Ekim'in işgal günü olacağına karar verdi[194].

28 Ekim 1940'da İtalya, Yunanistan hükümetine, Büyük Britanya ile çatışması devam ettiği sürece Yunanistan'daki belirli stratejik noktaları fethetmek istediğini açıklayan bir ültimatom gönderdi. Yunan hükümeti bu ültimatomu kabul etmedi ve bunu bir savaş ilanı olarak düşünmüştür[195]. Aynı tarihte, Arnavutluk'taki kralı temsil eden Genel Temsilcisi olan Jakomoni, Arnavutluk başbakanı Sh. Verlaci tarafından imzalanan kararnameyi ilan etti. İmzalanan kararname Arnavutluk'un farklı şehirlerinde savaş durumunu ilan etti. I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, Arnavutluk bölgesi yine diğer ülkelerin çıkarları uğruna bir savaş alanı haline geldi[196].

28 Ekim gününde, İtalyanlar Yunanistan'a karşı saldırmasını başladılar. Yunanlılar, İtalyanların o sırada hava kötü olduğu için bu kadar geç saldırma kararı verdiklerine şaşırdılar. Yunanistan'ın kültürel tarihinin ve sanat tarihinin zarar görmemesi ve korunması için İtalyan kuvvetlerine Yunanistan'ın ana ve idari merkezlerini bombalamamaları için emir verildi[197]. Askeri harekatın başlangıcındaki İtalyan ordusu, sayıca Yunan ordusundan daha fazla olduğu için ve Yunan ordusunun tam bir şekilde hazır olmamasından dolayı İtalyan ordusu askeri açından mühim bir başarı elde etmiştir. Ancak Kasım ayı ortalarında hava kötüleşti ve Yunan ordusu İtalyan ordusunu Yunan sınırından uzaklaştırmaya başladı[198]. İtalyan ordusunda Yunanlılara karşı savaşmak isteyen Arnavutlar da vardı, ancak savaşta yer almak

---

[192] Bernd J. Fischer, *Albania at War..,* s. 75.
[193] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 101.
[194] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke (Diktatore e Kuislınge),* Botimet TOENA, Tirane 2011, s. 67.
[195] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke…,* s. 70-71.
[196] Instituti i Historise te Akademise se Shkencave te Shqiperise, *Historia e Popullit Shqiptar IV (Shqiptaret gjate luftes se dyte boterore dhe pas saj 1939-1990),* Botimet Toena, Tirane 2008, s. 44.
[197] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 77.
[198] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)*..., a.g.e.,*s. 491.

zorunda kalan başkaları da vardı. Bu nedenle, Yunan askeri güçleri başarılı olmaya ve Arnavutluk sınırlarına girmeye başladığında, İtalyan ordusundaki birçok Arnavut İtalyan ordusunu terk etti[199].

İtalyan ordusu, bu savaşta ard arda gelen yenilgilerin ardından Arnavutluk topraklarının içerisine daha fazla geri çekilmeye başladı. Yunan ordusu, 28 Ekim'de yapıldığı saldırganlığa karşı sağladığı başarısıyla, Arnavutluk sınırlarına geri çekilen İtalyan ordusunu takip etmeye başlamış ve 22 Kasım 1940'da Görica şehrini işgal etmişlerdir. Yunanistan, Arnavutluk topraklarındaki ilerleyişine devam etti ve Aralık başında Pogradec, Gjirokastra ve Saranda şehirlerini ele geçirdi[200]. Yunan hükümetine göre, artık Arnavutluk'un kurtuluşu için savaşıyorlardı ve bu nedenle Arnavutluk sınırları içinde bile İtalyan ordusunu takip ediyorlardı. Ancak Yunan hükümetinin açıklamaları bağımsızlık konusundan bahsetmedi bu yüzden Arnavutlar, Yunanistan'ın güney Arnavutluk'u bunun bir parçası yapma niyetinden vazgeçmeyeceğini düşündüler[201].

Yunanistan'ı destekleyen bazı Arnavutlar İtalyanların askeri kuvvetlerine ve saldırılarına müdahale etti. Bu müdahale ise telefon iletişimini kesmek, mühimmatlarını ele geçirmek, İtalyan kuvvetlerine el bombası ile saldırmak ve Yunan ordusuna bilgi sağlamak gibi temel ihtiyaçlarını ellerinden almak ve İtalyan kuvvetlerini zor durumda bırakmaya yönelik hareketlerdi. Bu yardım daha çok güney Arnavutluk'ta yaşayan ve Yunan birliklerinin gelişini memnuniyetle karşılayan Arnavutluk'ta bulunan Yunan azınlıktan geldi[202]. Bazı Arnavut, Faşist hükümeti adına savaştı, kimi Arnavut ise Yunan ordusuna yardım etmesine gitti ve Arnavutların çoğu kendi topraklarında gerçekleşen savaşa hiç katılmadılar. İtalyanlar işgalci olarak algılanıyordu ve irredentizm Ciano'nun umduğu kadar başarılı bir politika olmadı. Birçok Arnavut, eski, küçük ve bağımsız ülkelerini koruyamazlarsa, topraklarını genişletme hırsının hiçbir anlamının olmadığını düşünüyorlardı[203].

---

[199] Arben Puto, *LuftaItalo-Greke…,* s. 79.
[200] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,*s. 120.
[201] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke…,* s. 96.
[202] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,*s. 124.
[203] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,*s. 79.

Mussolini, Yunanistan'a yönelik yaptığı askeri harekatın başarısızlıkla neticelenmesinden sonra en güçlü müttefiki Hitler'in yardımını istemeye mecbur kaldı. Ona göre, başarısızlığın ana nedenlerinden biri Arnavutların çoğunun İtalyan birliklerini terk edilmesi ve bazılarının Yunanistan'a sağladığı yardımdı[204]. Mussolini, Arnavutların kendilerini yeteri kadar desteklememesinden dolayı onları suçluyordu ama tek suçladığı onlar değildi kendi askeri ve siyasi danışmalarını da suçluyordu[205].

Ciano, Arnavut casuslar tarafından yanlış yönlendirilmiştir. Bu yanlış yönlendirme Yunan ve Arnavut nüfusunun sınıra yaklaşması ve Arnavutların işgale karşı olan tutumu hakkındaydı. Ciano'nun büyük arzularından biri de Yunanistan sahilini ele geçirmekti. Fakat casuslar tarafından yanlış bilgilendirildi. Bu da Mussolini'yi bilgilendirmesinde en mühim onayları almasını engellemiş oldu. Bu durumda da Ciano askerlerini suçlamayı tercih etti ve askerlerin kötü bir şekilde savaştığını açıkladı[206]. Mussolini, komutanları ve danışmanlarıyla yapılan tartışmaların ardından Yunanistan'a karşı savaşında Hitler'in ve ordusunun yardımına ihtiyaç duyacağını belirtti ve bu yardımı talep etti[207].

Almanlar, bir İtalyan-Yunan barışı için diplomatik bir çözüm düşündüler. Bu çözüm ise onlara göre Arnavutluk'un bazı toprakları Yunanistan topraklarına katılacaktı. Almanlar Yunanistan ile diplomatik ilişkilerini asla bozmadı, bu yüzden müzakere yapmak için mükemmel bir konumdalardı[208]. Almanya'nın sorunu çözme yolu diplomatik olarak başarısız oldu ve Almanya, MVG'in kuvvetini göstermeye bundan dolayıda İtalya'ya yardım etmeye karar verdi. Alman ordusu, Yugoslavya ile bir çıkar çatışmasından sonra, Yugoslavya'yı 17 Nisan 1941 tarihinde işgal etti. İtalyanlar 23 Nisanda Yunanistan'nın işgalı ve hızlı yenilgisiyle Almanlar tarafından kurtarıldı. Yunan kuvvetleri ve Arnavutluk'tabulunan Yunan kuvvetleri bile Almanlara teslim oldu[209].

---

[204] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke…*, s. 78.
[205] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.*,s. 492.
[206] Galeazzo Ciano, *a.g.e.*, s. 316.
[207] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*, s. 122.
[208] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*,s. 271.
[209] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke…,* s. 85-87.

3.2.4.İtalyan-Yunan Savaşı'ndan sonra Arnavut Topraklarının Birleşmesi

Her ne kadar İtalyanların Yunanlıları yenemedikleri aşıkar olsa da, Ciano en azından Roma'nın kısmen Arnavutluk'un gözündeki itibarını uygun bir toprak yerleşimi yaparak kurtarmayı umuyordu[210]. 1941 yılında Mayıs-Temmuz aylar boyunca, MVG'in Almanya, İtalya ve küçük müttefiklerinden biri olan Bulgaristan arasında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde İtalya, Arnavutların yaşadığı tüm bölgelerin Büyük Arnavutluk'a dahil edilmesini istemiştir.İtalya'nın Büyük Arnavutluk'un oluşturulması için taleplerini Bulgaristan'dan gelen ve az olsa da Almanya'dan gelen güçlü muhalefetlerle karşılaştı. Fakat12 Ağustos 1941 yılında sayısız tartışmadan sonra Büyük Arnavutluk'un kuruluşu kraliyet kararnamesi ile ilan edildi. Yugoslavya topraklarının bir parçası olan Kosova'nın çoğu, Arnavutluk'a ilhak edilmiştir. Arnavutluk'a verilen bölge 10.000 km^2 yüzölçümü ve yaklaşık 800.000 nüfusu sahipti. Balkanlar'daki Arnavut bölgeleri İtalya, Almanya ve Bulgaristan arasında paylaşıldı. Alman işgal bölgesinde 100 bin Arnavut, Bulgar bölgesinde ise 150-200 bin civarında Arnavut kalmıştır[211]. Kosovalı Arnavutlar, Sırplar tarafından Yugoslavya rejimi sırasında kötü muamele gördükleri ve eğitimsiz bırakıldıkları için Arnavutluk ile birleşmeyi büyük bir memnuniyetle karşıladılar. 1921'de Sırp makamları, Kosovalı Arnavutların sırp dilini öğrenmemeleri ve cahil kalmalarını istediği için Arnavutların herhangi bir eğitim hakkına erişmelerini engellemeye ve bu haklarını ellerinden almaya karar verdiler. Bu koşullar altında birçok Kosovalı, İtalyanları kurtarıcılar olarak görüyordu[212].

3 Aralık 1941 tarihinde Jakomoni'nin kararnamesi ile ‘‘Serbest Topraklar Bakanlığı’’ kuruldu. Bu bakanlık, İtalya, Almanya ve Bulgaristan olmak üzere bu üç devletin kararının ardından Arnavutluk'un kazandığı bölgelerin yönetilmesi için kurulmuştur. Bakanlığın yanında üç ofis açıldı, biri idari işlerin görümesi için, diğeri adalet ve eğitim işlerinin yürütülmesi için, bir diğeri ise mali ve ekonomik işler, en sonuncusuysa bölgenin genel işlerini yönetebilmek içindi[213]. Kosova bölgesi tarımsal anlamda çok verimliydi. Arnavutluk, Kosova bölgesinin kendi topraklarına

[210] Arben Puto, *Lufta Italo-Greke…,* s. 88.
[211] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 160-161.
[212] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 87.
[213] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 165.

eklenmesinden yararlandı. Kosova'da üretilentoplam mısır, Arnavutluk'ta üretilen mısırın yaklaşık yarısı kadardı. 1942'de Kosova'dan Arnavutluk'a yirmi bin ton tahıl ve otuz bin ton mısır sevk edildi. Kosova'nın kaynaklarına hiçbir şekilde zarar vermeden ve tüketmeden mısırın üçte ikisi ve buğdayın üçte biri de Kosova'dan Arnavutluk'a ihraç edilebilirmiştir[214].

Çamëria bölgesi, İtalyan askeri güçlerinin himayesine verilmişti bunun sebebi ise sivil işlerin idaresinin kolaylaşması ve Arnavut nüfusunun korunması içindi. Ancak İtalya ve Yunanistan arasındaki savaşın sona ermesinden sonra bile, Çamëria'daki yaşayan Arnavutlar ve Yunanlılar arasındaki gerginlik devam etti. Yunan kontrolü altındaki Arnavutluk bulunan nüfus 20 yıl boyunca sömürge olarak kullanıldı ve bu, bölgedeki etnik kompozisyon değişimi fazlasıyla etkilenmişti[215]. Mussolini, Arnavutların çoğu Yunanistan'a karşı savaşmamasının ardından Ciano ve Jakomoni'nin verdiği bilgilere artık güvenmiyordu. Onlar, askeri eylemde bulunmadan önce Çamëria'daki Arnavutların Yunanlılara karşı savaşmaya hazır olmalarını sağlamıştı.

Kosova'yı Arnavutluk ile birleştirmeye karar vermeden önce Kosova'daki durumu incelemeye gönderilen İtalyan diplomat Karlo Umilta, ülkenin güney bölgesindeki Arnavut nüfusunun durumunu incelemek için Çamëria'ya da gönderildi. Bölgedeki teftişlerin tamamlanmasının ardından K. Umilta, Yunan etkili olan köylerinden bazılarının Arnavutlara katılmak istemediğini tesbit etti. Önemli bir çoğunluğu Müslüman olan bazı Arnavut köylerinin arzuları Yunanistan'nın bir parçası olarak kalmaktı. Umilta, Çamëria'nın Arnavutluk ile birleştirilmesi fikrinin bir anlamı olmadığı sonucuna vardı, çünkü onun fikrine göre neredeyse tüm insanlar karara karşı gelip isyan edeceklerdi. Roma hükümeti diplomat tarafından yürütülen bu çalışmayı onayladı ve 1941'in sonlarında İtalya, Çamëria'yı Arnavutluk ile birleştirme fikrinden vazgeçti[216].

---

[214] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 88.
[215] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,* s. 129.
[216] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 170.

3.3. Arnavutluk Ulusal Kurtuluş Hareketinin (LNÇ) Oluşumu (1942)

İtalya'nın yaptığı hatalarından biride Arnavut nüfusunun çoğunun İtalya'nın getirmiş olduğu faşist yönetimden memnun olacağı ve benimseyeceği fikriydi. 1939'da Arnavutların İtalyanlara karşı tutumu, kayıtsızlıktan kuşkuya, pasif antipatiye ve nefrete dönüşmüştü, 1940'ın sonlarına doğru nefret etme duygusu hakim olan duygudur. Bu tutumu değiştirmek için, İtalyanların Arnavutluk'ta harcadığı büyük miktardaki parayı bir işe yaramadı çünkü birçok Arnavut İtalyan parasının gerçekten Arnavut gelişimi için değil de, İtalyan çıkarları için kullandıklarını biliyorlardı. Faşist hareketin aşırılıkları etki yaratmaya başladıkça, başlangıçta İtalyanları destekleyen Arnavutlar bile onlara karşı olmaya başladılar[217].

Başlangıçta binaların inşası ve devletin organizasyonu ile gerçekleştirilen faaliyetlerden sonra, Arnavutluk'taki İtalyan yönetimi düzensizlik ve yolsuzluk şekline dönüştü. Yolların inşası yavaşladı ve bir yıl sonra sürekli askeri ve ticari trafik nedeniyle yollar Zogu'nun rejiminin altında olduğundan daha kötü hale geldi[218].

Arnavutluk işgalinin ilk yılından sonra İtalyanların yol açtığı ekonomik sorunlar nüfusu kızdırmıştı. Bununla birlikte, temel ekonomik şikayetler, gıda ürünlerinde yaşanan kıtlık ve artan fiyatlardan kaynaklanmıştır. İstiladan bir yıl sonra, mallarınfiyatlarında çok yüksek bir artış olmuştur. Fiyatların artmasıyla birlikte özellikle Arnavut nüfusunun en büyük bölümünü oluşturan köylülerin yoksulluğu artıyordu[219]. İtalyanlar ekonomilerini geliştirmek için aldıkları önlemlerle, Yunanistan'a karşı yaptıkları savaştan ve Yugoslavya'nın teslim olmasından sonra, Balkanlar'daki Arnavutluk için geri kazandığı bölgeler de Arnavutlara bunun bir işgal olmadığının garantisini vermek yinede yetersizdi. Görünüşe göre İtalyanlar ne yaparsa yapsınlar, işgalciler olarak ünleri değişmeyecekti.

---

[217] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 89-90.
[218] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 92.
[219] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,*s. 35.

3.3.1.Arnavutluk Komünist Partisi'nin Oluşumu ve Anti-faşist Direnişin Başlaması

İtalya'nın Arnavutluk'u işgalinin ilk iki yılında, eski vatanseverler ve genç yaştaki öğrenciler tarafından gerçekleştirilen küçük direniş gösterileri yapıldı. Gösterilerde yer alan vatanseverlerin ve öğrencilerin bazıları komünist ideallere sahipti ve faşist sisteme karşıydı, diğerleri tamamen milliyetçiydi[220]. Arnavutluk'ta 1939-1941 yıllarında küçük anti-faşist gruplar oluşmaya başlamıştı. Tamamen örgütlenmemiş olan bu gruplar, bu şekilde çatışmaya devam ederlerse ülkenin kurtuluşu için hiçbir şey yapamayacaklarını fark ettiler[221]. Arnavutluk'ta komünist idealleri olan dört ana grup kuruldu ve Yugoslav'da bulunan komünistlerle temasa geçildi. Bu gruplar şunlardı: Görica grubu, İşkodra grubu, Gençler grubu ve Ateş grubu[222].

8 Kasım 1941 tarihinde Arnavut komünist grupları bir Arnavut siyasi partisi kurdular ve Arnavut Komünist Partisi (PKSH) adı altında birleşmeye karar verdiler böylece İtalyan hükümetini görevden alma ve Sovyet'e dayanan siyasi sistemi kurma mücadelelerinde daha örgütlü ve düzenli olacaklardı[223]. Çeşitli Arnavut kaynaklarına göre, 8 Kasım toplantısına Arnavut Komünist gruplarının 15 temsilcisinin katıldığı sonucuna varıldı. Toplantıya, PKSH'nin kurulmasına yardımcı olan Yugoslav Komünist Partisi'nin (PKJ) iki temsilcisi de katıldı[224].

Komünist grupların toplanması Tiran'da gizlice gerçekleşti ve PKSH'nin oluşumu üzerine tartışmalar 10-15 sonra sona erdi. Toplantıda, yeni kurulan partinin stratejik hedefleri belirlendi ve partinin öncelikli planları arasında Arnavut ulusunun bağımsızlığı ve demokratik olarak yönetilmesi yer almıştır. PKSH, Arnavutluk'taki öğrencilerin, sıradan vatandaşların ve bazı entelektüellerin yoğun bir şekilde ve hızlıca partiye alınmasına başlandı. PKSH, ülkenin İtalyan faşizminden kurtarılacağını, bağımsızlığını, demokrasiyi ve insanların özgürlüğünü güvence altına almaya yönelik

---

[220] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,*s. 181.
[221] Reginald Hibbert, *Fitorja e Hidhur Lufta Nacional Çlirimtare e Shqiperisë,*Përkthyes Xhevat Lloshi Shtëpia Botuese e Lidhjes së Shkrimtarëve, Tiranë 1993, s. 33.
[222] Faik Quku, *Qëndresa Shqiptare Gjatë Luftës së Dytë Botnore 2 (1941-1944),* Shtëpia Botuese ‘’ILAR’’, Tiranë 2006, s. 14-15.
[223] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,* s. 503.
[224] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 239.

vaadiyle, ülkenin çevresinde bulunanlardan destek buldular ve böylece Arnavutluk'ta küçük gerilla grupları oluşturmaya başladılar[225].

28 Kasım 1941'de faşizmden ve işgalcilere karşı memnuniyetsizliklerini göstermek için Arnavutluk şehri genelinde gösteriler düzenlendi[226]. İtalyanlar, Arnavutluk başbakanı Verlaci'nin günden güne gelişmeye başlayan ve güçlenen direnişi kıramadığından dolayı hayal kırıklığına uğradı ve bu nedenle Verlaci Aralık'ta istifa etmek zorunda kaldı. Jakomoni, Arnavutluk başbakanı olarak Mustafa Merlika Kruja'yı atamıştır. Mustafa Kruja daima A. Zogu'ya karşıymış ve İtalyan siyasetinin büyük bir destekçisiydi[227].

İktidara geldiğinde, M. Kruja Arnavut toplumunda çalkantılı bir döneme denk geldi ve bu tehlikeyle karşı karşıya kaldı. Aralık 1941 yılın boyunca Tiran, Gjirokastra, Avlonya, Görica ve İşkodra'da güçlü anti-faşist gösteriler yapıldı. Hükümet gösterileri bastırmak için polis müdahalesine karar verdi, ancak bu şehirlerde polis ve protestocular arasında zorlu çatışmalar yaşandı. Polis, Aralık ayı boyunca çeşitli Arnavutluk kentlerinde yapılan gösterileri ezmek ve provakatörleri engellemek için ateşli silahlar kullandı[228]. Gösteriler, Arnavutluk'un çeşitli şehirlerinde gerilla grupları tarafından silah depolarının patlatılmasıyla, 1942'nin Ocak ayına kadar şiddetle devam etti.[229].

Mart ve Nisan aylarında hükümete karşı daha fazla saldırı gerçekleşti. 31 Mart'ta Tiran'da bir polis şefi ayrılmayı başaran bir öğrenci tarafından öldürüldü ve 1 Nisan'da başbakan M. Kruja'ya karşı bir suikast girişimi gerçekleştirildi, ancak M. Kruja'nın bulunduğu güzergahtakibomba patlamadığı için kurtarabildi. Başbakana suikast girişimi, tutuklanan bir öğrenci tarafından gerçekleştirildi. Suikast hakkında bilgi almak için işkence gördükten sonra idam edildi. Suikastla bağlantılı olduğu şüphesiyle yaklaşık 200 kişi tutuklandı ve İtalya'da hapse atıldı[230].

---

[225] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944)..., a.g.e.,*s. 20-21.
[226] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944)..., a.g.e.,* s. 509.
[227] Faik Quku,*Qëndresa Shqiptare Gjatë...2...*,s. 60.
[228] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,*s. 177.
[229] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,* s. 54.
[230] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,*s. 360.

6 Nisan'da hükümet, ortaya çıkan ve daha tehlikeli hale gelen durumu sakinleştirmek için yeni güvenlik önlemleri aldı. Kafeleri ve diğer halka açık yerleri akşam 7.30'dan sabah 7'de kapatmaya karar verildi. Kadınların sokakta başörtüsü takmasına yasaklandı. Başörtüsü takan kişiler, polis kuvvetleri tarafından uyarılmadan vurulma hakkına sahiptiler. Sokağa çıkma yasağı, sabah 8'de başlıyordu ve sabah 6'da sona eriyordu. Beş kişiden fazla gruplar halinde dışarı çıkmak da yasaklandı[231]. Bu arada Arnavut halkından daha fazla destek gören gerilla gruplarının sayısı arttı.

Jakomoni, Arnavut halkının ülkede barış ve düzeni sağlamak için aldığı önlemlerin talebini sunarak hükümet tarafından alınan yüksek güvenlik önlemlerini açıkladı. Ona göre, hükümete ve faşist sisteme karşı saldırılara katılanlar eski mahkumlar, aranan suçlular ve işsizlerdi.Hükümete karşı plan yaptığından şüphelenilen ve hükümete karşı tehlike arz eden kişiler aileleriyle birlikte tutuklandı. M. Kruja hükümeti, ılımlı bir politika ile ezilmeyeceklerini belirtildikten sonra komünist gruplara karşı elini güçlendirdi[232].

PKSH'nin oluşumu ile komünist gruplar sayıca arttıve daha organize ve daha büyük olmayı başardılar ancak bu küçük zaferlere rağmen birçoğu tutuklandı ve idam edildi. Fakat saldırılar durmadı ve Eylül ayı başında gerilla çete liderlerinden Abas Kupi ve çetesi Tiran yakınlarındaki bir İtalyan konvoyuna saldırdı. Bu eylemde bazı İtalyan öldü bazılar ise yaralandı. Gerçekleşen bu olayların ardından, hükümet ve Arnavutluk'ta bulunan İtalyan güçleri, Arnavut vatandaşlara karşı ağır önlemler almaya başladı. [233].

3.3.2. Ulusal Kurtuluş Hareketi Oluşumunun Toplantısı

Komünistler, işgalcilere karşı verdikleri mücadelelerden sonra ve bu küçük başarıların ardından, her Arnavut vatanseveri ulusun kurtuluşu için bir harekette birleştirmeye karar verdiler. Konferans, başkentin 12 km dışında yer alan bir il, Peza'da, faşist işgalle savaşmaya hazır olan her Arnavut vatanseverin davet edilmesiyle yapıldı. Peza Konferansı 16 Eylül 1942'de Arnavut halkının İtalyan faşizmine karşı

[231] Romeo Gurakuqi,*a.g.e.*,s. 361.
[232] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 366.
[233] Faik Quku, *Qëndresa Shqiptare Gjatë...2...*,s. 92.

mücadelesinde aktif olan kişilerin çoğunun katılımıyla gerçekleşti. Bu toplantıya sadece komünistler katılmadı, milliyetçiler, A. Zogu destekçileri, sosyal demokratlar ve Liberaller gibi farklı siyasi görüşlere sahip vatanseverler de katılım sağladı [234]. Ulusal bir kurtuluş cephesi kurmak amacıyla bu toplantıyı organize etme fikri, PKSH'nin oluşturulmasında da yardımcı olan PKJ'nin iki temsilcisinden ve PKSH'nin Genel Sekreteri Enver Hoxha'dan geldi. Peza'da düzenlenen konferansa yaklaşık 20 delege katıldı[235].

Delegelerin oluşturduğu toplantıda ilk konuşulan mevzu uluslararası durum ve Arnavutluk'un iç siyasi durumunu analiz etmek oldu. İki durumun analizi üzerine yapılan tartışmaların ardından gerilla gruplarını koordine etmekle ve düzenli direniş sağlamalarını kolaylaştırmaya yönelik bir Merkezi Komite (KQ) kurulmasına karar verildi. Ardından, tüm Arnavutluk'ta gerçekleştirilecek direnişleri ve eylemleri yönetmek ve organize etmek amacıyla Ulusal Kurtuluş Genel Konseyi (KPNÇ) kuruldu. Bu konseyin diğer bir kurtuluş amacı ise tüm Arnavut halkını faşist işgalle savaşmak için harekete geçirmek üzere kurulmuştur[236]. Toplantıda, tüm Arnavutların ülkenin bağımsızlığını örgütlü bir şekilde mücadele etmesi ve ulusal birliği yerine getirme arzusu dile getirildi.[237].

Arnavutluk'un farklı şehirlerinde, kurtuluş mücadelesine katılacak gönüllülere İtalya'ya karşı propaganda yapmak ve çetelerin örgütlemeye amacıyla konseyler kurulacaktı. KPNÇ, bu kuracağı konseylerin, gelecekte halk ekonomisiyle ilgileneceğini ve eğitimin geliştirileceği planlanarak kurulmuştu[238].

Peza'nın konferansında, Ulusal Kurtuluş Hareketi (LNÇ)'nin kurulacağı vatansever planın noktaları maddeler halinde tanımlandı. Bu toplantıya katılan delegelerin hazırladığı noktalar:

a) Özgür ve bağımsız bir Arnavutluk kurmaktır.

---

[234] Reginald Hibbert, *a.g.e.,* s. 39-40.
[235] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 277-282.
[236] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,* s. 517.
[237] Xhemil Frasheri, *LANÇ dhe Legjendat e Luftes Civile (Studime historike me teme te Luftes Antifashiste Nacionalçlirimtare),* Botimet Dardania, Tirane 2003, s. 119.
[238] Reginald Hibbert, *a.g.e.,* s. 40-41.

b) Arnavutluk'un etnik sınırlarını güvence altına almak.
c) Modern ve saygın bir Arnavutluk inşa etmek.
d) Komşu ülkelerle dostane ilişkiler kurmak ve bu dostluk ancak ve ancak ulusal haklara karşılıklı saygı duyulmasıyla sağlanacaktı.
e) LNÇ ideolojik nedenlerle mücadele etmeyecekti. LNÇ ilkeleri vatanseverliğe dayanayacaktı.

LNÇ ayrıca İngiltere, Sovyetler Birliği ve ABD'nin anti-faşist ittifakıyla, kendi mücadelesini birleştirmeye amaçlıyordu. MTG'inMVG'e karşı savaştan başarı elde etmeye başladığını gösteren bilgilere göre, toplantıda katılan delegeler LNÇ'yi MTG'in yanına yaklaştırmaya çalıştılar[239].

Orada komünist temsilciler tarafından Arnavut halkının faşist işgale karşı direnişinde ana faktör olacağı çetelere ‘‘Partizan’’ adının verilmesi, ulusal bayrağa ve direnişçilerin şapkalarına ana simge olan yıldızın konması önerildi. Fakat Yugoslav komünist grubunun direnişçileri ‘‘Partizan’’ olarak adlandırıldığından, milliyetçi temsilciler bu önerilen adlandırmayı, onları Arnavut komünist grubunun bir parçası yaptıracağını düşünerek bu önerilen adlandırmaya karşı çıktılar. Bu konuda yapılan çok sayıdaki tartışmanın ardından farklı ideolojilerin sahip olan delegeler bir uzlaşmaya vardı. Partizan çeteleri ulusal bayrağa kırmızı bir yıldız koyarak, gönüllü çeteler ise ulusal bayrakta yıldız olmadan bayrakları taşıyacaklardı[240].

Peza konferansı alınan kararlar açısından çok önemliydi. Ana amacı Arnavut halkını birleştirmek, bir direniş altında toplamak ve Arnavutluk'u faşist işgalden kurtarmak için izlenecek yolu göstermekti. LNÇ'nin kurulmasına ilişkin Peza konferansında alınan kararlar, Arnavut halkının arasında direnişin gelişmesi için büyük bir önem taşımıştır. Böylece, 16 Eylül 1942'de, PKSH'nin çetelerin tek bir anti-faşist harekete dönüşmesini organize etme fikri ortaya konuldu ve bu şekilde yapılan toplantıya katılan çetelerin temsilcileri, LNÇ adı verilen bir harekette birleşmiştir[241].

[239] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,* s. 57.
[240] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.,*s. 245.
[241] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,* s. 56.

3.3.3.Milliyetçi Anti-Komünist Hareketinin Oluşumu (Balli Kombëtar)

Tüm Arnavutluk, Peza konferansının sonuçlanmasından kısa bir süre sonra bu konferansında alınan kararlarla tanıştı. Alınmış kararlar bir antlaşma şeklinde hazırlanıp ülke çapında bildiri olarak dağıtıldı. Konferans PKSH tarafından düzenlendiğinden, delegelerin ortaya koyduğu programı bazı milliyetçi ve liberal çevreler tarafından kabul edilmedi. LNÇ'yi oluşturan programı kabul edenlerse Arnavutluk'un kurtuluş mücadelesinin komünistler tarafından yönetileceğini ve bu şekilde savaştan sonra PKSH ülkenin gücüne sahip olmaya başaracağını düşündüler[242]. Milliyetçilerin ve liberallerin düşüncesi yanlış değildi, çünkü PKSH'nin planı savaş bittikten sonra Arnavutluk'ta Sovyet siyasi ideolojisine dayalı bir hükümet oluşturmaktı.

16 Eylül 1942 tarihinde yapılan toplantıya katılmayan milliyetçiler kendi organizasyonunu ve programını oluşturmaya karar verdiler. Çeşitli çalışmalara göre, ‘‘Balli Kombëtar’’ (BK) adını alan milliyetçi örgütün kuruluş tarihi tam olarak bilinmemektedir. Fakat,çoğu Arnavut tarihçi, BK'nin düzenli bir kurtuluş programı sağlanması ile kurulduğu yılı 1942 Kasım'ı olarak belirlemişler ve bu fikir üzerinde karar kılmışlardır[243].

BK, komünist ideolojiyi desteklemeyen Arnavutlar için, milliyetçi görüşe sahip Arnavutlarla birleşmeye yönelik ülkenin komünist karşıtı bir hareketle kurtuluş mücadelesine katılma çağrısında bulunan siyasi bir örgüt olma amacıyla kuruldu milliyetçiler ve liberaller tarafından oluşturulan örgüt, Arnavutluk bağımsızlığının ilanına katılmış bir entelektüel olan Mithat Frashëri tarafından kuruldu. BK kuruluşu tarafından tasarlanan programa ‘‘Dekalogu’’ adı verildi[244].

Dekalogu 10 maddeden oluşuyordu:

1. Kırmızı ve siyah bayrağı için ve Arnavut halkının haklarının korunması mücadelesi.
2. Modern bir toplumla, demokratik bir sistemle, aynı zamanda etnik ve özgür bir Arnavutluk için mücadele etmek.

---

[242] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.*, s. 66.
[243] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s. 250.
[244] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*, s. 286-288.

3. Söz ve düşünce özgürlüğü mücadelesi.
4. Halkı sömürmeden, hiçbir çiftçiyi topraksız bırakmadan, evsiz ve güvensizlik kalmadan, basit işçilerin bulunmayacağı ve en önemlisi ekonomik olarak gelişmiş bir Arnavutluk için mücadele edeceklerine aynı zamandaArnavut halkının ihtiyaçlarına göre yenilenmiş bir ekonomik sistemle sürdürülebilir bir Arnavutluk için mücadele etmek.
5. Her yeteneğin Arnavut eğitim sistemi yardımıyla destekleneceği ve değer biçileceği bir Arnavutluk mücadelesi.
6. Yaş, il veya din farklılıklarına bakılmaksızın tüm katkıların takdir edileceği bir Arnavutluk için verilen mücadelesi.
7. Ülkelerinin kurtuluşu ve refahı için mümkün olduğunca her şeyi yapmış yetenekli ve dürüst Arnavut liderleri ile bir Arnavutluk yaratma mücadelesi.
8. Tüm hainleri, suçluları ve casusları kesinlikle cezalandıracağı bir Arnavutluk mücadelesi.
9. Tüm Arnavutların manevi ve entelektüel birliğini yaratmak için ulusun yaratıcı enerjisini birleştirme mücadelesi.
10. BK'nin ideallerini gerçekleştirmek için ülkenin güçleri işgalcilere karşı seferber ederek karşı koyma mücadelesi[245].

BK tarafından sunulan program LNÇ programına yanıt olarak hazırlandı, ancak bu on madde Arnavut halkına açık değildi çünkü reformaları, İtalyanların işgaline yönelik acilen yapılacak eylemden ziyade gelecek hedefleri gösterilmiştir. İki örgütün programları, her Arnavut vatandaşı için özgür bir Arnavutluk için mücadele etme niyetini ifade ediyordu. Bazı noktalarda birbirine benzemelerine rağmen farklılıklar da vardı[246]. Dekalogu, faşizme karşı doğrudan savaş çağrısından ziyade politik bir program gibi görülmüştür. LNÇ, MTG'in yanında kurtuluş mücadelesini gerçekleştirecek ana amacının faşizmi Arnavutluk'tan çıkartmak olduğunu daha da netleştirdi[247]. Ancak BK'nin II. Dünya Savaşı ittifaklarından kendini açıkça herhangi birinin yanına yerleştirmemiş olmasına ve asıl amacının komünistlerin savaştan sonra iktidarı ele geçirmesini önlemek olduğu görülmesine rağmen, oluşturulması Arnavutlar için çok

[245] Faik Quku, *Qëndresa Shqiptare Gjatë...2...*,s. 133-134.
[246] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.*, s. 67.
[247] Faik Quku, *Qëndresa Shqiptare Gjatë...2...*,,s. 136-137.

önemliydi çünkü komünist karşıtı olan insanlar birleşip İtalya'ya karşı mücadelede yardımcı olabilirlerdi[248].

BK'nin planı faşist rejime saldırmak için Amerikan veya İngiliz kuvvetlerinin Arnavutluk'a gelmesini beklemekti[249]. Peza konferansında LNÇ'yi oluşturmak için PKSH'ye katılan birçok milliyetçi ayrıldı ve BK'ye katıldı. BK'nin oluşumu PKSH tarafından şüphe ile izlendi çünkü komünizm karşıtı güçlü ideallere sahip birçok milliyetçi bu örgütünün üyesi oluşmuşlardı. BK Arnavutluk'ta komünist politika için bir tehtitti ve bu nedenle PKSH onu politik bir rakip olarak görmüştür[250].

3.4.Arnavutluk'ta 1942-1943 Yılları Meydana Gelen Gelişmeler

3.4.1.Arnavut Direnişine Müttefik Devletlerin Desteği

14 Ağustos 1941 tarihinde ABD Başkanı F. Roosevelt, savaşın sona ermesinden ardından dünyanın geleceğine yönelik planlarla ilgili görüşmek üzere Birleşik Krallılık Başbakanı W. Churchill ile bir araya geldi. Yapılan toplantıda alınan kararlar Atlantik Bildirisi olarak biliniyor. ABD ve BK arasında verilen kararlara göre, savaşın sona ermesinden sonra iki ülkenin topraklarının genişletilemeyeceği kararı verildi. Bu kararların Arnavutlar için temel ve önemli maddesi ise ‘‘insanların yaşamak istedikleri rejimi seçme hakkına saygı göstermesi’’ maddesi idiçünkü dünya savaşı sona erdiğinde Arnavutluk'un başında yabancı bir prens ya da başka bir devletin kurduğu hükümet olmayacaktı. Arnavutlar, yıllarca siyasi görüşlerini ifade etme hakkının yasaklanmasının ardından talep ettikleri hükümet biçimine ve yönetilmek istedikleri rejime kendileri karar vereceklerdi. Bu açıklama bir yıl sonra 14 Ağustos 1942 tarihinde, anti-faşist savaştaki tüm devletler için Atlantik Bildirisinde alınan kararlara

[248] *Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944*)..., *a.g.e.,*s. 58-59.
[249] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.*, s. 69.
[250] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*, s. 292.

saygı duyulması sağlanarak ABD'nin Başkanı F. Roosevelt tarafından yeniden teyit edildi[251].

Arnavutların direnişi, MTG'in liderleri tarafından Aralık 1942'de yapılan açıklamalardan sonra daha fazla canlandı. Amerika Birleşik Devletleri, Arnavutluk'un İtalya tarafından ilhakını engellemek için hiçbir şey yapmamasına rağmen İtalya'nın yapmış olduğu ilhakı hiçbir zaman tanımamıştı. ABD Sekreteri Corden Hull, 10 Aralık tarihinde medyaya ABD hükümetinin Arnavutların İtalyan işgaline karşı direnişini fark ettiğini ve Arnavutluk'ta oluşturulan gerilla gruplarının iki devletinde ortak düşmanlarına yönelik saldırılarını takdir ettiğini ve destek ekip göndermek istediğini açıkça belirttikten sonra Yetkili, ABD hükümetinin işgalcilere karşı mücadelede yardımcı olmak için Arnavutluk'a askeri güç gönderme niyetini de dile getirdi ve Atlantik Bildirisine göre Arnavutluk'ta bağımsızlıkrestorasyonunun şart olduğunu söyledi[252]. C. Hull'un Arnavutluk devleti ve faşizme karşı mücadelesi hakkında yaptığı açıklama, Arnavutların moralini bağımsızlık mücadelesine devam etmeleri adına yükseltmiştir[253].

Britanya dışişleri sekreteri Anthony Eden 17 Aralık'ta Arnavutluk'un genel durumu hakkında bir açıklama yapmaya karar verdi. Başbakan, Arnavutluk'un kaderine sempati duyduğunu belirterek, Britanya, Arnavutluk'un İtalya'nın yönetimi ve işgalinden kurtarılmasını ve bağımsızlığın yeniden kazanılmasını istediğini belirtti. A. Eden ayrıca, savaşın sona ermesinden sonra Arnavut halkının ülkeleri için uygun olan rejimini ve hükümetini seçeceğini söyledi ve Arnavutluk'un ülke sınırları savaş bittikten sonra huzur anlaşmasında belirtileceğini ifade etti[254]. Dışişleri sekreteri'nin Arnavutluk devletiyle ilgili yaptığı açıklama Arnavutlar tarafından iyi karşılanmıştı, ancak

---

[251] ‘‘The Atlantic Charter’’, United States. Office of War Information, Sayı: 50, Washington D.C 1943https://archive.org/details/CAT31127162/page/n1/mode/2up (Erişim Tarihi 10.08.2020).

[252] Kostë Çekrezi, *Plani i Tretë për Copëtimin e Shqipërisë,* Botimet Naimi, Tiranë 2013, s. 44.

[253] Charles J. Kersten, *Communist Takeover and Occupation of Albania,* Washington Government Printing Office, 1954, s. 11.

[254] Hansard House of Commons Debate, December 17, 1942. Fifth Series Vol. Nr. 385.Col. 2114-5W https://api.parliament.uk/historic-hansard/written-answers/1942/dec/17/albania#column_2115w (Erişim Tarihi 20.01.2020).

Britanya'nın Arnavut devletinin sınırları hakkında verdiği yanıt Arnavutluk devletinin geleceğiyle ilgili belirsiz bir politikasının olduğunu açıkça belirtmiştir[255].

ABD ve Britanya'nın Arnavut halkının faşizme karşı direnişiyle ilgili açıklamalarını takiben Sovyetler Birliği, dışişleri bakanı Vyacheslav Molotov aracılığıyla Arnavutluk'taki durumla ilgili resmi tutumunu sergilemesine vesile olmuştur. V. Molotov'un açıklaması Britanya'nın açıklamasından hemen sonra18 Aralık tarihinde yapıldı[256]. Dışişleri bakanı yaptığı açıklamada, müttefikleri gibi Sovyet hükümeti'nin de Arnavut devletinin vatanseverlerinin İtalyan güçlerine karşı yapmış oldukları mücadelelerine sempati duyduğunu ve Arnavutluk'ta bağımsızlığın geri kazanılması arzusunu ifade etti[257].

3.4.2.Arnavutluk'taki Siyasi Sorunlar

Müttefikler tarafından yapılan açıklamalar Arnavut halkı tarafından son derece iyi bir şekilde karşılandı ve direnişçi gruplara daha fazla destek vermeye devam ettiler. Anti-faşist direniş gruplarını şefkini kırmak için devletin başına getirilen Arnavutluk başbakanı M. Kruja zor bir durumdaydı, çünkü şimdiye kadar aldığı bütün sıkı önlemlerden istediği etkiyi görememişti. Arnavutluk'taki güney nüfusunun çoğu, ülkenin ulusal kurtuluşu için oluşturulan gruplarla yan yana gelmişti. Ülkedeki çalkantılı durum Kruja hükümetinin parlamentoda, Arnavutluk'taki durumu normalleştiremediği için ciddi şekilde eleştirilmesine yol açtı[258]. İtalyan yetkililer, partizan ve milliyetçi çetelerin ülkede yarattığı durumla yüzleşmesinin etkili olmadığını fark ettikten sonra M. Kruja'nın yerini başka birine vermeye karar verdiler. Jakomoni, direnişi kırmak ve halkın desteğini almak için hükümetin değiştirilmesi gerektiğinden emindi. 12 Ocak 1943 tarihinde M. Kruja hükümeti, ülkedeki anti-faşist grupların genişlemesini durduramamasından dolayı istifa etti[259].

Jakomoni, A. Zogu'nun eski hükümetinde bulunan ve dışişleri bakanı olarak çalışmış olan güney Arnavutluk'tan bir bey ailesinden gelen ve soylu bir kişilik olan

[255] Bernd J. Fischer, *Albania at War...*, s. 145.
[256] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 431.
[257] Charles J. Kersten, *a.g.e.,* s. 11.
[258] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 432.
[259] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 302.

Eqrem Libohova'nın başbakan olarak atanmasını önerdi. 18 Ocak 1943 yılında E. Libohova Arnavutluk'u güney Arnavutluk'tan olan ve bazıları da kuzeyden olan beylerin temsilcilerini içeren yeni hükümetini kurmayı amaçlıyordu. Güney ve kuzey beylerin mecliste hükümet temsilcisi olarak atanmasının ülkenin iç durumunu sakinleştireceği düşünülmüştü. Fakat savaş MTG tarafından kazanılacak gibi göründüğü için savaşı kaybedecekleri düşüncesi ile,güney ve kuzey beyleri yeni Arnavut hükümetinin bir parçası olma talebini reddetti. E. Libohova, beyleri üst üste üç hafta boyunca hükümetin bir parçası olmaları için ikna etmeye çalıştı, ancak kendi hükümet kabinesini oluşturma çabasında başarısız olması dolayısıyla başbakanlıktan istifa etti[260].

3.4.3. Ciano ve Jacomoni'nin Arnavut Politkası'ndan Ayrılması

Arnavutluk'taki siyasi krizi gören Ciano, 3 Şubat 1943'te Mussolini'ye Arnavutluk'taki sıkıntılı durumu açıklamıştı ve İtalya'nın Genel Temsilci olan Jacomoni'nin değiştirilmesini önermiştir. Ciano'ya göre Jacomoni bir süredir çok iyi bir iş çıkardı, ancak politikaları artık işe yaramıyordu. İtalya'nın Arnavutluk'ta bulunan güç hakkında konuşabilen ve bilgi verebilen bir adama ihtiyacı vardı. Ciano, Mussolini'ye Jacomoni'nin yerine, ülkeyi iyi tanıyan ve saygın iki general olan Guzzoni veya Pariani'ye görevlerin verilmesini önerdi. Mussolini ona önerisini değerlendirip karar vereceğini söyledi[261].

İtalya'nın müttefiklere karşı yapmış olduğu savaştaki başarısızlıkların ardından İtalya'nın savaşı kaderini değiştireceği umuduyla, Mussolini hükümetinin üst düzey üyelerini değiştirmeye karar verdi. 5 Şubat'ta Ciano'ya dışişleri bakanlığı görevini artık üstlenmeyeceğini bildirdi ve onu görevden aldı. Ona Jacomoni'nin Arnavutluk'taki görevini teklif etti fakat Ciano'ya göre Arnavutlar'a eşitlik ve kardeşlik için söz vermiş biri olarak Arnavutluk'a tekrar döndüğünde bir ölüm getiren kişi olarak gidemezdi o yüzden teklifini reddetti. Ona Vatikan'da büyükelçi pozisyonu önerildi ve bu görevi kabul etti[262].

---

[260] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 304.
[261] Galeazzo Ciano, *a.g.e.*, s. 578.
[262] Galeazzo Ciano, *a.g.e.*, s. 579.

Arnavutluk'ta Jacomoni, Arnavut halkının kukla hükümetine olan güvenini yeniden kazanabilecek başka bir Arnavut başbakanı seçmeye çalışıyordu. Arnavutluk'ta Jacomoni'nin kurduğu ilk hükümette bakan olarak görev almış olan Maliq Bushati, Arnavutluk'un başbakanı olarak seçildi. Yeni Arnavut hükümeti, E. Libohova'nın istifasından kısa bir süre sonra 13 Şubat 1943 tarihinde kuruldu[263]. Arnavutluk'un bağımsız bir ülke olduğu fikrini yaratarak bir uzlaşma politikası geliştirecek ve yeni hükümetin Arnavutların güvenini kazanmasına zemin hazırlayacakltı. Yeni hükümet PFSH'yi Arnavutluk'un totaliter partisi olacaktı ve‘‘Büyük Arnavutluk'un Muhafızı’’ adlı yeni bir örgütle değiştirmeye karar verildi. Ayrıca, Arnavutluk jandarmasının bağımsız bir güç olarak yeniden düzenlenmesine karar verdi, çünkü Haziran 1939'un anlaşması uyarınca İtalyan silahlı kuvvetlerinin bir parçası olarak sayılıyordu. Bu ve diğer bazı kararlar İtalyan hükümetinin onayı ile alındı ve bu şekilde M. Bushati hükümeti Arnavut halkına İtalyan siyasetinin etkisi olmadan bağımsız bir Arnavutluk kurma fikri vermeye çalıştı[264].

Yeni Arnavut hükümetinin oluşturulması, F. Jacomoni'nin Arnavutluk'ta Genel Temsilci olarak yaptığı son görevdi. Mussolini, görünüşe göre eski dışişleri bakanı Ciano'nun yaptığı önerisi dinlemişti ve Arnavutluk'ta Jacomoni'nin değiştirmesine karar verdi. Onu, kovmadan önce Ciano tarafından önerilmiş olan General Alberto Pariani ile değiştirdi, çünkü Pariani, Ciano'ya göre ülkeyi çok iyi tanıyordu ve yetkisi vardı. Jacomoni, 17 Mart 1943 yılında resmen değiştirildi ve A. Pariani göreve başlayabilmek için Arnavutluk'a geldi[265].

3.4.4.Alberto Pariani'nin Siyaseti ve İtalyan Askeri Eylemleri

Pariani Arnavutluk'a gelir gelmez Arnavut devletindeki kızışmış durumu fark etti ve Mussolini'ye ülkedeki durumu detaylı bir şekilde anlattığı bir mektup gönderdi. Pariani, Arnavutluk'taki durumun gerçek bir kaos olduğunu söyledi. Ülkede milliyetçiler ve komünistler tarafından kışkırtılan İtalyan karşıtı ve faşist karşıtı bir

[263] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 443.
[264] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 304.
[265] Instituti i Studimit te Krimeve dhe Pasojave te Komunizmit (ISKK), *Fondi i Gjeneral Alberto Parianit, Mars-Korrik 1943 (Materiale arkivore të përkthyera dhe të përgatitura nga Alvin Saraçi),* Tiranë 2017, s. 5.

duygu söz konusuydu. Ayrıca ülkenin düzgün bir hükümet ve siyaset tarafından yönetilmediğine dair sorunlardan ve büyük bir yolsuzluğun mevcud olduğuna dair konulardan da bu mektupta söz edilmişti[266].

Pariani'ye göre, Arnavut isyancıları yenebilmek için İtalyan askeri güçlerinin kullanılması son çare idi. Arnavutlarla işbirliği ve uzlaşma politikasının, Arnavutluk'taki anti-faşist duygunu yok etmek ve onların isteğini kırmak için düşündüğü fikir daha görünür bir milliyetçi programla sürdürülmesini istedi[267]. Arnavutluk'ta, Pariani emriyle Arnavutlara MVG'in kaybı kendileri için oldukça zor olacağına ikna etmek için bir sürü propaganda hazırlanmıştı çünkü savaştan sonra bir Arnavut devleti olmayacaktı. Bunun nedeni ise Yunanistan ve Yugoslavya Arnavutluk topraklarını kendi aralarında bölünmeye kalkacaklardı[268].

Jacomoni'nin görevini Pariani'ye vermek, Arnavutluk'taki durumu değiştirmedi fakat durum işgalciler için daha da kötüleşti. Gerilla grupları oldukça iyi örgütlenmeye başlamışlardı ve çeşitli askeri eylemler için KPNÇ'den emirler alıyorlardı. LNÇ gruplarının askeri eylemlerinin çoğu partizan çeteleri tarafından gerçekleştirildi[269]. BK tarafından alınan eylemler çok azdı çünkü müttefiklerle MVG'i arasındaki savaşın sona ermesinden sonra komünistlerle savaşmak için askeri güçlerini korumaya çalıştılar[270]. Arnavutluk Komünist Partisi 17-22 Mart 1943'te Labinot, Elbasan'da bir konferans düzenledi ve burada ulusal kurtuluş savaşına düşmanla herhangi bir anlaşma olmaksızın devam etmek, LNÇ'yi genişletmek, partizan çeteleri daha büyük askeri birimlere dönüştürülmek üzere hakiki bir ordunun oluşumuna karar verildi[271].

Komünistler, Arnavutları İtalyan işgalcilerine karşı savaşa katılmaya çağırdılar. MVG'nin yenilgiye çok yakın olduğunu ve bu nedenle askeri eylemin artırılması gerektiğini söyleyerek Arnavutlara kuvvetlerinin bu savaşa göndermeleri için rica ve talepte bulundular[272]. Pariani ve diğer İtalyan yetkililer, işbirliği politikasının işe

[266] Alvin Saraçi, *a.g.e.*,s. 6.
[267] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 451.
[268] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 452.
[269] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 490.
[270] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 304.
[271] Kristo Frashëri, *a.g.e.*, s. 305.
[272] Ndreçi Plasari-Shyqyri Ballvora, *a.g.e.*,s. 365.

yaramadığını fark ederek, partizan ve milliyetçi gruplara karşı güçlü askeri eylemler almaya karar verdiler. İtalyanlar Arnavutluk'un en isyancı bölgelerinden biri olan Peza'ya, yaklaşık 14.000 askerden oluşan 2 askeri birlik gönderdi. Peza bölgesinde savaş 13-18 Haziran tarihleri arasında tam 5 gün sürdü. Pariani tarafından gönderilen bu çok sayıdaki İtalyan askeri, Peza'daki partizanlara büyük kayıplar verdirtti, ancak alınanson derece sert önlemler Arnavutların ulusal kurtuluş savaşına katılma arzusunu arttırmaktan başka bir şey yapmadı[273].

İtalyan askeri güçlerinin bir sonraki eylemi 25 Haziran'da Arnavutluk'un güneyinde Mallakastra ve Tepelena bölgesinde gerçekleştirildi. Bu bölgeler'deki ayaklanmayı bastırmak ve kontrol altına almak için gönderilen İtalyan güçler, partizan ve milliyetçi direnişçi gruplarının direnişiyle karşı karşıya kaldı. Çatışma yaklaşık 7 gün sürdü ve İtalyan güçleri sayıca daha fazla olmasına rağmen, bu illere tam olarak nüfuz edemediler[274].

3.4.5.Britanyalı Ajanların Arnavutluk'a Gelişi

Arnavutluk'ta faşist sisteme karşı bir ayaklanmanın gerçekleştiğini bilen britanyalılar, partizan çeteleri hakkında bilgi almak için Arnavutluk'a bazı özel ajanlar göndermeye karar vermişti. Britanyalı ajanların Arnavut topraklarına gelişi için belli bir tarih bilinmemektedir, ancak Arnavutluk kaynaklarına göre Mayıs 1943'ün başlarında geldikleri düşünülmektedir[275]. Britanyalı misyonu Arnavutluk kıyılarına paraşütle inecek dört ajandan oluşuyordu: Neil McLean, David Smiley, Garry Duff ve Willie Williamson. Misyonun ana hedefleri şunlardır: gerillalarla temasa geçmek, çeşitli yardımlara (kıyafetler, silahlar) bulunabilmek, mihver askeri birimlere karşı eylemler yürütmek ve gerilla grupları örgütlenmesi aynı zamanda Arnavutluk'taki mevcut durum hakkında doğru bilgi elde edebilmek en önemli ve ana amaçları arasında bulunuyordu[276].

---

[273] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s. 386.
[274] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.*, s. 389-390.
[275] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.*, s. 502.
[276] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*,s. 362.

Arnavutluk'a geldikten birkaç gün sonra Britanyalı ajanlar, Gjirokastra şehri yakınlarındaki Nivan köyünün gerilla komutanı Bedri Spahiu ile bir araya geldi. B. Spahiu LNÇ'nin bir üyesiydi ve LNÇ'nin genel komutanlığı Tiran şehri yakınlarında bulunuyordu. Britanyalı ajanlar LNÇ'nin üyeleriyle bir toplantı yapıp onlarla iletişime geçmek istiyorlardı böylece bir mektup yazdılar ve bu mektubu Spahiu LNÇ genel merkezine gönderdi. [277].

Tiran'daki KPNÇ temsilcileri britanyalı ajanların gerçek kimliğinden kuşku duymasından dolayı, kimlik doğrulamaları istendi ve ancak bu mümkün olduktan sonra toplantıyı gerçekleştirmek mümkün olacaktı. Arnavutluk'a gönderilen ajanlar ile KPNÇ arasındaki toplantı, bir buçuk ay sonra Temmuz ayı başlarında Labinot'ta gerçekleştirdi[278]. Ajanlar KPNÇ temsilcilerine Arnavutluk'taki misyonun amaçların siyasi olmadığını ancak askeri olduğunu açıkladılar. Arnavut güçlerine, aynı zamanda İngiliz düşmanları olan İtalyan güçlerine karşı savaşta yardım edeceklerine iddia ettiler. Ayrıca tüm partizan çetelerin eğitim verilmesine yardım etmeyi teklif ettiler ve askeri eylemler yürüten tüm çetelerin üç büyük birim şeklinde toplanacağı kararlaştırıldı[279].

Britanyalılar Arnavutluk'a kurtuluş mücadelesinde yardım etmek için büyük miktarda para harcadı. Ajanlar mali ve maddi yardımın nerede gönderileceği ve nasıl harcanacağı hakkında üslerini bilgilendiriyorlardı. Bu yardımlar, V-şekilli yangın ateşlemeli ajanlar tarafından bildirilen belirlenen bölgeye bir veya iki uçak tarafından gönderildi ve bu uçaklar iniş yapmadan gereken malzemeler paraşütle atılıyordu. Britanyalılar Arnavutluk'ta ilk kalışları boyunca yaklaşık 30 bin ingiliz sterlini harcadılar[280]. Britanyalılar, partizan ve milliyetçi çetelerin savaşını daha büyük ölçekte geliştirmek için harcanmak üzere büyük miktarlarda altın gönderdi. Partizan gönüllülerinin durumu ciddi malisıkıntılar içerdiği ve etkili askeri eylemleri

[277] David Smajli, *Vitet Shqiptare '43-'45, Kujtimet dhe fotot e kolonelit anglez gjate Luftes se Dyte Boterore*, UET Press, Tirane 2012, s. 33-34.
[278] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 363-365.
[279] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,* s. 366.
[280] David Smajli, *a.g.e.,* s. 50.

gerçekleştirecek uygun kıyafetleri ve gereken bir takım mühimmatları olmadığı için çeşitli silahlar, üniformalar, ayakkabılar ve giysiler de gönderildi[281].

Britanyalıların bir diğer hedefi, iki Arnavut siyasi kuvveti, LNÇ ve BK'yi, İtalyanlara karşı tek bir hareket olarak savaştırmaktı ve bu şekilde saldırılar daha organize ve etkili olacaktı. Bu arada BK, işgalci kuvvetlere karşı savaşa katılmaya başlamıştı ve beklenti politikasını bir şekilde terk ediyordu. Artık her iki siyasi güç de Arnavutluk'u kurtarmak için ülke çapında peş peşe harekete geçiyorlardı. Fakat LNÇ saldırıları, ordusu 10.000 gönüllü askerden oluşuyordu bu da daha etkili ve daha başarılı olmalarını sağlıyordu[282]. Britanya'nın yardımıyla ve Arnavut çetelerin gerçekleştirdiği saldırı ve direnişlerle, Arnavutluk'taki İtalyan işgali sona eriyordu.

3.5. İtalyanların Arnavutluk'tan Çekilmesi (1943)

İtalyanların Arnavutluk'ta 118.000 askerden oluşan 6 birimi bulunmaktaydı. Arnavutluk'ta Arnavutların çetelerinin eylemlerinden kaynaklanan çalkantılı duruma rağmen, İtalyan askeri birlikleri geri çekilme tehlikesi altında değildi[283]. Ancak 10 Temmuz'da İngiliz ve Amerikan MTG'i Sicilya'ya iniş yaptılar[284]. Bu iniş, İtalya'nın, özellikle Stalingrad ve Kuzey Afrika'da yaşanan büyük kayıplardan sonra savaşı kaybedeceğininin açık bir göstergesiydi. Bütün bu askeri seferlerden sonra, İtalya hem ekonomik hem de askeri açıdan büyük ölçüde zayıflamıştı ve yıpranmıştı. Arnavutluk, İtalya'nın zayıflamasındaki rölünden birisi, kamu düzeninin sakinleştirilmesine izin vermeyen ayaklanmalaryla da önemli bir rol oynadı, böylece İtalya'yı Arnavutluk'taki çıkarlarını korumak için büyük miktarlarda para harcamaya zorladı[285].

Bütün bu olaylar sırasında, faşist devletin başında diktatör Mussolini bulunuyordu. İtalyan ordusunun askeri seferlerindealmış olduğu yanlış kararlar onları olumsuz bir şekilde etkiledi. İtalya-Yunanistan arasında yapılmış olan savaşta İtalyanlar, Hitler'in yardımını almasaydı başarısız olacaklarıdı. Kuzey Afrika müttefik saldırılardan dolayı ağır kayıplar verdi. Stalingrad'da yaşanan Sovyet direnişi de karşı

[281] Erald Kapri, *Sekretet e Luftes, Shqiperia tjeter ne dokumentet britanike,* İnstituti i Studimeve ‘‘Lumo Skendo’’, Shtypshkronja ‘‘Onufri’’, s. 150-151.
[282] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 306.
[283] Paskal Milo,*Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 433.
[284] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 570.
[285] Bernd J. Fischer, *a.g.e.* 3, s. 153.

saldırıda bulunan MVG'e karşı zaferlesonuçlandı. Bu gibi olaylar İtalyan devletini siyasi, ekonomik ve askeri kaos içinde bırakmıştı[286]. 25 Temmuz 1943'te Kral III. V. Emanuel, Mussolini'ye karşı oluşan Yüksek Faşist Konsey üyeleriyle birlikte onu iktidardan uzaklaştırmaya karar verdi. Yerini Mareşal Pietro Badoglio aldı[287].

Arnavutluk'ta, MTG'in Siçilya'ya inişi ve Mussolini'nin düşmesi haberi büyük bir coşkuyla karşılandı. A. Pariani 26 Temmuz'da Arnavutları sakin olmaya ve her şeyin normal şekilde devam etmesini istedi. Bu açıklamaya rağmen, ülke çapında faşist rejimin devrilmesini talep eden şiddetli gösteriler başladı[288]. Aynı zamanda, LNÇ ve BK halka anti-faşist savaşa katılmaya ve ülke çapında gösterileri artırmaya çağırdı. Ayrıca britanyalılar tarafından teşvik edilen ve bunun ülkeyi kurtarmak için doğru bir adım olduğunu anlayan KPNÇ ve BK, İtalyan işgaline karşı işbirliği yapmak için bir toplantı düzenlemeye karar verdiler[289].

3.5.1. KPNÇ'nin ve BK'nin Mukje'deki Toplantısı (1943)

1-3 Ağustos'ta gerçekleşen KPNÇ ve BK arasındaki toplantı, Akçahisar şehri yakınlarındaki Mukje köyünde düzenlendi. Bu nedenle Mukje Toplantısı olarak bilinir[290]. İki örgüt birbirlerine siyasi anlamda güven duymadıkları için her iki taraf için de tatmin edici bir anlaşmaya varmak çok zordu. Yapılan görüşmeler son derece gergin ve tartışmalarla dolu ilerliyordu. Her iki örgüt de sadece ülkeyi kurtarmayı değil, savaştan sonra iktidarı ele geçirmeyi de amaçlıyorlardı[291]. Çoğunlukla komünistlerden oluşan LNÇ taraftarları, İtalyan işgalcilere karşı BK taraftarlarından daha fazla savaşmıştı. BK çoğu zaman askeri saldırılar gerçekleştirmedi, ancak ikinci dünya savaşını kimin kazanacağını anlaşılıncayakadar bekledi. Mukje anlaşmasıyla BK, mücadeleye az katılımına rağmen, ulusal kurtuluş savaşının önde gelen iki örgütünden biri olarak resmi pozisyon alacaktı. İtalya'nın ekonomik ve askeri durumu zayıflamış

[286] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.,* s. 292.
[287] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*, s. 382.
[288] Romeo Gurakuqi, a.g.e., s.571-572.
[289] Memduh Derguti-Ledia Dushku-Ferit Duka-Sonila Boci, *a.g.e.,* s. 111.
[290] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s. 307.
[291] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s.387.

olmasına rağmen, LNÇ ve BK'nın ayrı saldırılarının fazla hasar vermemişti, bu nedenle ikiörgütün temsilcileri, İtalya'ya karşı ortak bir savaş için halkın iradesini takip etti[292].

- **Mukje Anlaşmasında Alınan Kararlar[293]**

I. İşgalci düşman kuvvetlerine ve diğer işgalci düşmanlara karşı derhal savaş ilan edilecek.

II. Bağımsız bir Arnavutluk için mücadele edilecek ve Etnik Arnavutluk için halkların kendi kaderini tayin etme Atlantik Bildirisi ilkesinin uygulanmasıyla sağlanacak.

III. Özgür, Bağımsız, Demokratik ve Popüler bir Arnavutluk devleti sağlanacak.

IV. Düzenli bir hükümet kurulana kadar ülkeyi yönetecek Arnavutluk Kurtarma Komitesi'nin (KSHSH) kurulması.

V. Rejimin şekli, Kurucu Meclis aracılığıyla halkın kendisi tarafından belirlenecektir.

Mukje anlaşmasında alınan kararlar, ulusal kurtuluş savaşının geleceği için değil, savaştan sonra Arnavut devletinin yönetimi ve geleceği için de çok önemliydi. Alınan bu kararlar doğrultusunda halk tarafından atanan bir hükümetle bağımsız bir devlet kurmayı ve Kosova topraklarını Arnavut devletine dahil etmeyi amaçlanıyordu. Arnavutluk Kurtarma Komitesinin savaş sonrası hükümet kurulana kadar yönetecek olan 12 üyesinin, 6'sı BK'den ve diğer 6 üye de LNÇ'den temsilcisi olacaktı, ayrıca KSHSH hem LNÇ hem de BK kuvvetlerinin askeri ve siyasi faaliyetlerini organize edecek en yüksek organ olacaktır[294].

Mukje anlaşması bir sonuca vardıktan sonra, 3 Ağustosta iki ulusal örgüt arasındaki birleşme haberi halka bir bildiri yapılarak verildi. Yapılan bildiri ile toplantıda alınan kararları insanlara ve mücadelelerini İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği'nin MTG ile aynı tarafta olacağını ilan ettiler. Bu bildiride, iki örgütün amacının

[292] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 549.
[293] Kristo Frashëri, a.g.e., s.308-309
[294] Beqir Meta-Muharrem Dezhgiu-Bedri Kola-Xhevahir Lleshi, *a.g.e.,* s. 77.

da Arnavutluk'un kurtuluşu olduğu açıkça ifade ediliyordu, bu nedenle Arnavut halkı tarafından oldukça hoş ve memnuniyet ile karşılandı[295].

KSHSH, Burrel bölgesine yakın bir İtalyan konvoyuna karşı derhal ortak bir eylem düzenledi. İki örgütün bu ortak eylemde yürüttüğü işbirliği büyük bir başarı ele etti. Çatışma sırasında 150 İtalyan askeri öldürüldü ve 40 yaralı vardı, Ulusal Kurtuluş Güçlerinden ise sadece biri öldürüldü[296]. Fakat başlangıçtaki başarısına rağmen, PKJ'den etkilenen PKSH, anlaşmanın ana noktalarından biri olan Kosova'nın Arnavut topraklarıyla birleşmesi fikri Mukje anlaşmasından uzaklaşmaya başladı. Yugoslavya, Alman ve İtalyan kuvvetleri tarafından işgal edildikten sonra kaybettirdiği Kosova'yı tekrar geri almaya amaçlıyordu. Ayrıca, her örgütün altışar üyelerinden oluşan KSHSH bulunan LNÇ üyelerinden sadece 4'ü komünist ideallere sahipti, diğer ikisi ise milliyetçi ideallere sahiptiler. Bu durumda ülkenin geleceğinde BK daha prestijli olacaktı, dolayısıyla PKSH'nin siyasi konumunu tehlikeye atılacaktı[297].

Genel Sekreterliğini Enver Hoxha'nın başkanlığında gerçekleşen PKSH'nin, Mukje toplantısında alınan kararları Enver Hoxha analiz etti ve BK ile KPNÇ arasındaki anlaşmayı bozmaya karar verdi. PKSH'nin anlaşmayı bozma argümanları şunları içeriyordu; toplantının faşizme, ulusal kurtuluş savaşına ve komünist partiye değil, etnik Arnavutluk'a odaklanmasıydı. Ayrıca aralarındaki birlik BK'den faşizme karşı daha fazla savaşan ve BK'den daha organize olan KPNÇ ile eşit bir konuma getirdi. Komünistlerin bir diğer önemli kaygısı KSHSH'nin kurulmasıydı, çünkü anlaşmaya göre savaştan sonra KSHSH geçici bir hükümet olacaktı ve çoğu KSHSH üyesi milliyetçi olduğundan BK ülkenin ana siyasi gücü olacaktır[298]. Böylece 4-8 Eylül'de KPNÇ tarafından Labinot'ta bir konferans düzenlendi. Konferansta Mukje anlaşmasının bozumasının ardından alınan bu kararla Arnavut siyasi güçleri arasındaki işbirliği sona erdi[299]

[295] Sabit Syla, *Shqiptarët Gjatë Luftës së Dytë Botërore (Permbledhje Studimesh),* Instituti i Historise ‘‘Ali Hadri’’ Prishtinë, Institusi i Historisë Tiranë 2014, s. 123.
[296] Muharrem Dezhgiu, *a.g.e.,* s.311.
[297] Kristo Frashëri, *a.g.e.,* s.309.
[298] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...*,s. 401-404.
[299] Memduh Dërguti-Ledia Dushku-Ferit Duka-Sonila Boci, *a.g.e.,* s. 111.

3.5.2. İtalya'nın Yenilmesi (1943)

İtalyan faşist devleti oldukça zayıf bir durumdaydı ve 3 Eylül 1943 tarihinde MTG ile yapmış oldukları ateşkes müzakereleri sona erdi. 8 Eylül'de Mareşal P. Badoglio, Birleşik Devletler ve İtalya arasında ateşkes ilan etti. 13 Eylül'de İtalya, yavaş yavaş Arnavut topraklarına giren Almanya'ya karşı savaş ilan etti. Partizan güçleri Arnavutluk'ta bulunan İtalyan ordularını silahlarını ve mühimmatlarını teslim etmeye ve Arnavut topraklarından ayrılmaya ya da Alman askeri birliklerine karşı savaşa katılmaya davet etti[300]. Almanlar 1943 yazında İtalya'nın zayıfladığını fark etmiş ve Arnavutluk'taki konumlarını savunamayacaklarından şüphe duyuyorlardı. Bu nedenle Arnavutluk'un stratejik noktalarına birkaç askeri birlik gönderdiler. Alman askeri birliklerinin Arnavutluk topraklarına gelişi, herhangi bir tehlike durumunda İtalya'ya yardım edeceği gerekçesiyle kabul edildi, ancak asıl amaç kendisini Balkanlar'daki MTG'in olası bir inişinden korumak için stratejik bir adımdı. Alman askeri kuvvetleri, MTG'in Arnavut topraklarına inişi için askerlerini limanlara ve havaalanlarına yerleştirdi. Bunun ardından Ağustos ayının sonunda yaklaşık 6.000 Alman askeri Arnavutluk'ta bulunuyordu[301].

İtalya devletinin MTG ile barış ilan edilmesinden sonra Arnavutluk'taki kalan İtalyan askeri birlikleri, ne tür eylemler yapması gerektiklerini bilmiyorlardı[302]. Diğer Alman askeri birimleri Arnavutluk'a gelmeye başladı, bu yüzden birçok İtalyan askeri ülkeyi terk etmeye çalıştı, diğerleri Almanlarla işbirliği yapmaya karar verdi ve bazıları ise partizanlarla işbirliği yaptı[303].

Yapılan direnişler ve alınan kararlar neticesinde Arnavutluk'taki faşist İtalya'nın işgali sona erdi ve partizan güçleriyle işbirliği yapmayı kabul eden İtalyan askerleri aynı zamanda Arnavutluk'un direnişini destekleyen İngiliz ajanları tarafından önem verilen ve desteklenen LNÇ, 1943-1945 yılları arasında tüm Balkanları kontrol etme düşüncesinde olan Alman güçlerinden ülkeyi kurtarmaya amaçladılar. Bu şekilde

[300] Paskal Milo, *Shqiptarët në Luftën e Dytë...,*s. 432-436.
[301] Xhelal Gjeçovi, *a.g.e.,* s. 90.
[302] Romeo Gurakuqi, *a.g.e.,* s. 576.
[303] Bernd J. Fischer, *Albania at War…,* s. 162-163.

bir yıl sürecek bir savaş başlattılar ve II. Dünya Savaşında Arnavutluk'un rölü henüz bitmedi.

SONUÇ

Görüldüğü gibi, Arnavutluk'un İtalyan kuvvetleri tarafından işgali, Arnavutluk halkı için en zor ve tarihsel açıdan önem arz eden olaylardan biri oldu. Çünkü 1912'de kazanılan bağımsızlık 7Nisan 1939'da sona erdi ve bağımsızlık bir bağımlılık haline geldi. Faşist İtalya'nın işgaliyle Arnavutluk, İtalyan hükümeti turizmi geliştirmek için karayollarının, demiryollarının ve otellerin inşasına büyük meblağlar yatırırken ülkenin kentleşmesinden ve modernleşmesinden yarar gördü ancak işçilerin çoğu İtalya'dan geliyordu. Bu yüzden Arnavutlar işsiz kaldı ve çok zor bir ekonomik durumdaydılar, aynı zamanda Arnavutluk'un doğal kaynakları da İtalyan ordusunun ihtiyaçlarını karşılamak için kullanıldı. Bu dönemde işbirlikçi Arnavut hükümeti, Arnavutluk'taki İtalya Genel Temsilcisi Francesco Jakomoni liderliğindeki bir kuklaydı ve Arnavutluk'un işgalinin ana planlamacısından olan Galeazzo Ciano'dan talimatlar aldıktan sonra, İtalyan hükümetinin tavsiyelerini ülkenin bağımsızlığını koruma görevine sahip olmuş karar vericilere aktarıyordu, ancak İtalya'nın Arnavutluk kıyılarına indiği anda Arnavutluk'un kaderi mühürlenmişti. Arnavutluk bir İtalyan kolonisine dönüşecekti.

1939-1943 yılları boyunca komünist, ballist ve milliyetçi grupların oluştuğu görülmektedir. Bu gruplar 1939-1943 yılları arasında gerçekleşecek olaylar sırasında çok önemli bir adımdır. Bu oluşumlar ve aralarındaki işbirlikleri Arnavut halkının direnişinin ana aracı haline gelen Ulusal Kurtuluş Hareketi'ni (LNÇ) oluşturdu. Partizan ve milliyetçi mangaların eylemleri küçük çaplıydı ama çok önemliydi, Arnavutluk'ta bulunan İtalyan askeri birimleri Arnavut milliyetçiliğinin geliştiğini fark ettiler ve bu gelişmeyi durdurmak için halkı yıldırıcı bir takım önlemler ve LNÇ ile işbirliği yapan herkese tehtitler savurdular. Buna rağmen LNÇ sürekli büyüyordu ve ülke çapında kendisine destekçi buluyordu. Arnavut halkının MTG'in desteğiyle ülkeyi özgürleştirme çabaları yoğunlaştı.

Büyük bir önem taşıyan İngiliz misyonerleri, değerliaskeri birliklerde mangaların örgütlenmesine ve LNÇ'nin ilk silahlarını tedarik etmesine yardımcı oldu. Böylece eylemlerinin ulusal düzeye çıkmasını sağladı. 1943 yılında İngiliz ve Amerikan kuvvetleri Arnavutluk kıyılarına inmeye yakınken İtalyan kuvvetleri büyük zorluklarla

karşılaştı ve Arnavutluk'ta bulunan İtalyan askeri kuvvetlerinin daha da kötüye gittiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

ARMANOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, (Cilt 1-2 : 1914-1995),* Genişletilmiş 11. Baskı, ALKIM Yayınevi, İstanbul 1999, s. 80-81.

BASCIANI, Alberto, *Preparando l'annessione. La politica culturale italiana in Albania negli anni di Zog (1924-1939),* Seminario di Rumeno, Dipartimento di Studi Europei e Interculturali, Facoltà di Scienze Umanistiche, Bagatto Libri, Roma 2009.

BELLO, Hasan, *Marrëdheniet Shqiptaro- Turke 1912-1939,* Qendra e Studimeve Albanologjike Instituti i Historisë, Tiranë 2015.

BONDIOLI, Pio, *Shqipëria Bregu i pestë i Italisë,* Përktheu: Qemal Velija, Shtypshkronja Reklama, Tiranë 2018.

BORGONI, Massimo, *Tra continuita e incertezza. Italia e Albania (1914-1939),* Casa Editrice FrancoAngeli, Milano 2007.

ÇEKREZI, Kostë, *Plani i Tretë për Copëtimin e Shqipërisë,* Botimet Naimi, Tiranë 2013.

ÇEKREZI, Kostë, *Shqipëria e Shkuara dhe e Tashmja*, Botimet Naimi, Tiranë 2012.

CHURCHILL, S. Winston, *Lufta e Dytë Botërore Vëllimi 1*, Shtëpia Botuese Fan Noli, Tiranë 2004.

CIANO, Galeazzo, *The Ciano Diaries 1939-1943, The Complete Unabridged Diaries of Count Galeazzo Ciano, Italian Minister For Foreign Affairs 1936-1943,* Edited by Hugh Gibson, Introduction by Summer Welles, Simon Publications 2001.

DAVIDSON, Edward, Dale Manning, *Chronology of World War Two,* Publisher: Cassell Military, London 1999.

DËRGUTI, Menduh - DUSHKU Ledia - DUKA Ferit - BOCI Sonila, *Historia e Shqiptarëve,* Botimet Shkollore Albas, Shtëpia Botuese DeaPrint, Tiranë 2011.

DEZHGIU, Muharrem, *Shqipëria nën Pushtimin Italian (1939-1943),* Shtypshkrime & Botime ENEAS, Tiranë 2015.

DOWNING, David, *Fascism*, Publisher: Heinemann Library, Chicago 2003.

DURHAM, Edith, *Twenty Years of Balkan Tangle*, BiblioLife Publisher, Charleston SC, United States 2008.

FISCHER, J. Bernd, *,Albania At War 1939-1945 Central European Studies*, Purdue University Press, West Lafayette, Indiana 1988.

FISCHER, J. Bernd, *Ahmet Zogu Mbreti shqiptar mes dy luftërave,* Shtëpia Botuese AIIS, Tiranë 2010.

FISCHER, J. Bernd, *King Zog and the Struggle for Stability in Albania*, Shtëpia Botuese AIIS, Tiranë 2012.

FRASHËRI, Kristo, *Historia e Qytetërimit Shqiptar (Nga kohët e lashta deri në fund të Luftës së Dytë Botërore),* Akademia e Shkencave RSH, Tiranë 2008.

FRASHËRI, Xhemil, *LANÇ dhe Legjendat e Luftes Civile (Studime historike me temë të Luftës Antifashiste Nacionalçlirimtare),* Botimet Dardania, Tiranë 2003.

GJEÇOVI, Xhelal, *Çeshtje të Luftës Antifashiste Nacional Çlirimtare,* Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Shtypshkronja Kristalina, Tiranë 2014.

GURAKUQI, Romeo, *Shqipëria dhe Tokat e Lirueme 1939-1946,* Botimet Jozef, Tiranë 2018.

HEATON-ARMSTRONG, Duncan, *The Six Month Kingdom- Albania 1914*, I.B. TAURIS Publishing House, London 2005.

HIBBERT, Reginald, përkthyes Xhevat Lloshi, *Fitorja e Hidhur Lufta Nacional Çlirimtare e Shqiperisë,* Shtëpia Botuese e Lidhjes së Shkrimtarëve, Tiranë 1993.

Historia e Shqipërisë, vëll. III (1912-1944), Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë Instituti i Historisë, Shtypshkronja 8 Nëntori, Tiranë 1984.

IKONOMI, Ilir, *Pushtimi. Ministri amerikan në Tiranë, Hugh Grant rrëfen 7 prillin shqiptar*, Shtëpia Botuese Universitare ‘‘UET Press’’, Tiranë 2004.

İNALCIK, Halil, ‘‘İskender Bey’’, DİA, XXII.Cilt, İstanbul 2000, s.561-563.

Instituti i Historisë të Akademisë së Shkencave të Shqipërisë, *Historia e Popullit Shqiptar IV (Shqiptarët gjatë luftës së dytë botërore dhe pas saj 1939-1990),* Botimet Toena, Tiranë 2008.

Instituti i Studimit te Krimeve dhe Pasojave te Komunizmit (ISKK), *Fondi i Gjeneral Alberto Parianit, Mars-Korrik 1943 (Materiale arkivore të përkthyera dhe të përgatitura nga Alvin Saraçi),* Tiranë 2017.

JACKSON W.A. Douglas, *Soviet Union*, Publisher: The Fideler Company, Grand Rapids, Michigan, 1980.

JAKOMONI, Françesko, *Politika e Italisë në Shqipëri,* Shtëpia Botuese ‘‘55’’, Tiranë 2005.

KAPRI, Erald, *Sekretet e Luftes, Shqiperia tjeter ne dokumentet britanike,* İnstituti i Studimeve ‘‘Lumo Skendo’’, Shtypshkronja ‘‘Onufri’’ Tiranë 2017.

KEMAL, Ismail, *The Memoirs of Ismail Kemal Bey*, Constable Publishing House, London 1920.

KERSTEN J. Charles, *Communist Takeover and Occupation of Albania*, Washington Government Printing Office, 1954.

KOCATÜRK, Kıymet, ‘‘İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Üzerindeki Baskılar’’, Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı, Bolu 2009, s. 1.

MADEN, Fahri *Arnavutluk’un Bağımsızlık Süreci (1877-1913),* Avrasya Etüdler, Yıl: 17, Sayı: 39 (2011/1), TİKA.

MCGOWEN, Tom, *World War II*, Publisher F. Watts, New York 1993.

MEDISH, Vadim, *The Soviet Union*, Second Revised Edition, Publisher: Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1985.

MEMA, Albana, ‘‘*The Opposition and Opposition Activity in Albania During 1920-1924’’*, *Anglisticum Journal*,Research Paper, Tiranë 2014, s. 125.

META, Beqir - DEZHGİU, Muharrem - KOLA, Bedri – LLESHI, Xhevahir, *Historia e Popullit Shqiptar,* Botimet Uegen, Tiranë 2008.

MILO, Paskal, *Politika e Jashtme e Shqiperise Vell. I (1912-1939),* Botimet Toena, Tirane 2013.

MILO, Paskal, *Shqiptarët në Luftën e Dytë Botërore*, Botimet Toena, Tiranë 2014.

Mustafa L.Bilge, ‘‘Arnavutluk’’, DİA, III.Cilt, İstanbul 1991, s.383-390.

ÖZEL, S. Merve, ‘‘Stalin Dönemi Rus Milliyetçiliği ve Politikaları’’, Kırıkkale Üniversitesi, Sayı: 2, 2 Temmuz 2014,

ÖZKÜL, Osman – ZULLUFI, Nazim, ‘‘Relationship between Ottoman and Albanian Culture as an Intercultural Example of Interaction’’, *International Journal of Scientific Research and Management (IJSRM),* Volume 7 (11), Departman of Sociology, Faculty of Science and Literature, Sakarya University, Sakarya, Turkey 2019, s.568.

PLASARI, Ndreçi – BALLVORA, Shyqyri, *Historia e Luftës Antifashiste Nacional Çlirimtare TëPopullit Shqiptar 1939-1944*, Shtëpia Botuese 8 Nëntori, Tiranë 1975.

PUTO, Arben, *Shqipëria Politike 1912-1939* , Botimet Toena, Tiranë 2009.

PUTO, Arben, *Demokracia e Rrethuar (Qeveria e Fan Nolit në marrëdheniet e jashtme, qershor-dhjetor 1924)*, Shtëpia Botuese 8 Nëntori, Tiranë 1990.

PUTO, Arben, *Lufta Italo-Greke (Diktatorë e Kuisliingë),* Botimet Toena, Tirane 2011.

PUTO, Arben, *Pavarësia Shqiptare në Tryezat e Diplomacisë (1912-1914),* Shtëpia Botuese WESO, Tiranë 2007.

QUKU, Faik, *Qëndresa Shqiptare Gjatë Luftës së Dytë Botnore 1 (1939-1941),* Shtëpia Botuese ‘’ILAR’’, Tiranë 2006.

QUKU, Faik, *Qëndresa Shqiptare Gjatë Luftës së Dytë Botnore 2 (1941-1944),* Shtëpia Botuese ‘’ILAR’’, Tiranë 2006.

ROUX, Georges, *Mussolini,*Il titolo originale dell'opera francese edito dalla libreria ‘‘Arthèm et Fayard’’nel 1960, Traduzione di Alessandro Lessona, 1967, s. 41-42.

SELMANI, Hysen, *Nga Notimet e Zogut I Mbretit të Shqiptarëve ,* Shtëpia Botuese Kristalina-KH, Tiranë 2008.

SHATKU, Saimir, ‘‘Raporti shtet-fe (1912-1939) Periudha Historike 1912-1920’’, *Revistë Shkencore Kulturore ‘‘Univers’’,* Instituti Shqiptar i Mendimit dhe i Qytetërimit Islam, Tiranë 2013, Nr.15.

SMAJLI, David, *Vitet Shqiptare ’43-’45, Kujtimet dhe fotot e kolonelit anglez gjate Luftës së Dytë Botërore,* UET Press, Tiranë 2012.

SNYDER, L. Louis, *Hitler and Nazism,* Publisher Bantam Books, New York 1967.

SNYDER, L. Louis, *World War II,* Publisher F. Watts, New York 1981.

SYLA, Sabit, *Shqiptarët Gjatë Luftës së Dytë Botërore (Permbledhje Studimesh),* Instituti i Historise ‘‘Ali Hadri’’ Prishtine, Institusi i Historise Tiranë 2014, s. 123.

TAYLOR, James, *How Britain Hoped to Avoid War With Germany in the 1930s,* Imperial War Museums (IWM), 2018.

VERLI, Merenglen, ‘‘Pasojat Demografike dhe Ekonomike te Copëtimit të Viseve Shqiptare në Vitin 1913’’, Akademia e Studimeve Albanologjike, Instituti i

Historise, *Historia e Shqiptarëve Gjatë Shekullit XX, Vëll. I,* Botimet Albanologjike, Tiranë 2018, s. 223-225.

VILLANI, Chiara, *The Fascist Foreign Policy and it's Legacy in the Post War-World,* IAPSS, 2015.

VOKSHİ, Armand, *Tracce dell' Architettura Italiana in Albania 1925-1943,* DNA Publisher, Firenze 2014.

WILHELM II, Kaiser, *The Kaiser's Memoirs 1888-1918,* Translated by Thomas R. Ybarra, Harper & Brothers Publishing House, New York and London 1922.

YENİCİ, Selin,''II. Dünya Savaşı Öncesi Almanya'nın Saldırgan Tutumu'', *Tarih Dergisi: II. Dünya Savaşı,* Sayı:3, Mart 2018, s. 4.

YILMAZ, Oğuzhan, ''Ana Hatlarıyla İkinci Dünya Savaşı'', Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.

ZAVALANI, Tajar, *Historia e Shqipnis,* Botimet Plejad, Tiranë 2019.

ZHELYAZKOVA, Antonina, ''Albanian Identities'', *International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations (IMIR),* Sofia 2000, s. 20.

İNTERNET KAYNAKLAR

''How Britain Hoped to Avoid War With Germany in the 1930s'',*Imperial War Museums (IWM), 2018*. https://www.iwm.org.uk/history/how-britain-hoped-to-avoid-war-with-germany-in-the-1930s(Erişim Tarihi 28.12.2019).

''The Atlantic Charter'', United States. Office of War Information, Sayı: 50, Washington D.C 1943 https://archive.org/details/CAT31127162/page/n1/mode/2up (Erişim Tarihi 10.08.2020).

ELSIE Robert,''King Zog Tells his Story to Herman Bernstein, former United States Minister to Albania''http://www.albanianhistory.net/1933_Zogu/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).

ELSIE, Robert, ‘‘1934 Herman Bernstein: Little Albania is the Pawn in a Great Diplomatic Game’’ http://www.albanianhistory.net/1934_Bernstein/index.html (Erişim Tarihi 18.11.2019).

Hansard , House of Commons Debates , April 06, 1939. Fifth Series.Vol.Nr. 345.Col. 2994 (https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/06/italy-and-albania#column_2994). (Erişim tarihi 10.01.2020)

Hansard, House of Commons Debates, April 13, 1939. Fifth Series.Vol.Nr. 346. Col. 5 (https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/13/european-situation#column_5). (Erişim tarihi 10.01.2020)

Hansard, House of Commons Debates, December 17, 1942. Fifth Series Vol. Nr. 385.Col. 2114-5W (https://api.parliament.uk/historic-hansard/written-answers/1942/dec/17/albania#column_2115w). (Erişim tarihi 10.01.2020)

Hansard, House of Commons Debates, April 06, 1939. Fifth Series.Vol.Nr. 345.Col. 2995 (https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1939/apr/06/italy-and-albania#column_2995). (Erişim tarihi 10.01.2020)

Revelations From the Russian Archives, ‘‘Internal Workings of the Soviet Union’’ https://www.loc.gov/exhibits/archives/intn.html (Erişim Tarihi 29.12.2019).

https://ata.gov.al/2019/01/21/kongresi-i-lushnjes-nje-nga-me-te-rendesishmit-ne-historine-e-kombit-shqiptar/ (Erişim Tarihi 10.11.2019).

https://spartacus-educational.com/2WWitaly.htm (Erişim Tarihi 25.12.2019)

https://www.balcanicaucaso.org/aree/Albania/Ottanta-anni-fa-l-Italia-invadeva-l-Albania-194346 (Erişim Tarihi 4.01.2020).

https://www.britannica.com/biography/Galeazzo-Ciano-Conte-di-Cortellazzo (Erişim Tarihi 06.01.2020).

https://www.iapss.org/2015/06/26/the-fascist-foreign-policy-and-its-legacy-in-the-post-war-world/ (Erişim Tarihi 30.12.2019).

https://www.youtube.com/watch?v=XEZSX4tOoFs&list=PL8gq6FYFIzwrAiK91E93ffhiygHeGnpEX&index=807 (Erişim Tarihi 20.01.2020).

EKLER

EK-1*:* Ahmet Zogu Arnavutluk'ın İlk Cumhurbaşkanı (1925)(META, Beqir- DEZHGİU, Muharrem- KOLA, Bedri– LLESHI, Xhevahir, *Historia e Popullit Shqiptar,* Botimet Uegen, Tiranë 2008, s. 65).

EK 2: İtalyanın Dışişleri Bakanı Galeazzo Ciano, Arnavutluk, Tiran (22.05.1940-25.04.1940)https://www.archivioluce.com/ codice foto: AL00002332(Erişim Tarihi 25.09.2020).

EK 3: Arnavutluk'taki İtalya'nın Genel Temsilcisi Francesco Jacomoni ardından Shefqet Verlaci ve diğer işbirlişçiler (Ekim 1939) https://www.archivioluce.com/ codice foto: AL00000401 (Erişim Tarihi 25.09.2020).

EK 4:İtalya'nın Kralı III.Viktor Emmanuelve Arnavutluk'un Başbakanı Shefqet Verlaci, Arnavutluk (17.05.1941) https://www.voal.ch/17-maj-1941-atentati-qe-e-tronditi-regjimin-fashist-nga-lutfi-alia/ (Erişim Tarihi 26.09.2020).

EK 5: Ulusal Kurtuluş Hareketi (LNÇ)http://www.gazetadita.al/cila-ka-qene-qeveria-e-pare-shqiptare-pas-1944-s/ (Erişim Tarihi 26.09.2020).

EK 6:İtalyan Güçlerinin Tiran'a gelişi (1939) (VEIZI, Leonardo, ''Kronologjia/ Ja si u pushtua Shqipëria nga Italia fashiste në 7 prill 1939'', 07.04.2019 http://leonardveizi.blogspot.com/2019/04/kronologjiaja-si-u-pushtua-shqiperia.html) (Erişim Tarihi 26.09.2020).

EK 7: Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye'nin İlk Cumhurbaşkanı (1923-1938) (ORTAYLI, İlber, *Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK,* I.Baskı, Kronik Kitap Yayınevi, İstanbul 2018).

EK 8: Winston Churchill, Birleşik Krallık Başbakanı (1940-1945)https://cdn.britannica.com/35/7535-004-99D14F9B/Winston-Churchill-Yousuf-Karsh-1941.jpg (Erişim Tarihi 27.09.2020).

EK 9: Almanya Führeri Adolf Hitler ve İtalya Diktatörü Benito Mussolini (Mayıs 1939) (BRADLEY, Catherine. *Hitler And The Third Reich,* Published by Franklin Watts Ltd, Great Britain, London 1990, s.25).

EK 10: Josef Stalin, Sovyetler Birliği Diktatörü (1924-1952) (ROSENBERG, Aaron, *World War II: Adolf Hitler, Winston Churchill, Josef Stalin, Franklin D. Roosevelt, Hirohito, Dwight D. Eisenhower*, Published by Scholastic Inc, U.S.A, New York 2011, s.56).

EK 11: Franklin D. Roosevelt Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) Başkanı (1941) (GUNDERSON, Megan. M, *The United States President Franklin D. Roosevelt*, ABDO Publishing Company, United States, Minnesota, Edina 2009, s. 25).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Kevin DOKO

Doğum Tarihi :21.10.1995

Doğum Yeri : Tiran / Arnavutluk

Eğitim Durumu:

2018-2020Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Eğitimi.

2017-2018DİLMER, Trakya Üniversitesi, (Seviye C1).

2014-2017Tiran Üniversitesi, Yabancı Diller Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü.

2011-2014 Asim Vokshi Yabancı Diller Lisesi, İspanyolca – İngilizce – İtalyanca.

2002-2011 Edith Durham İlköğretim Okulu.

Ana Dili: Arnavutça

Yabancı Diller:

İngilizce (C1)

Türkçe (C1)

İtalyanca (B2)

İspanyolca (B1)